

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Urška ZORIČ

**SPOZNAVNI ZEMLJEVIDI V NAČRTOVANJU; PRIMER MESTA
SLOVENSKA BISTRICA**

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Urška ZORIČ

**SPOZNAVNI ZEMLJEVIDI V NAČRTOVANJU; PRIMER MESTA SLOVENSKA
BISTRICA**

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

COGNITIVE MAPPING IN PLANNING: THE TOWN SLOVENSKA BISTRICA CASE

GRADUATION THESIS
University studies

Ljubljana, 2009

Diplomsko delo je zaključek Univerzitetnega študija krajinske arhitekture. Opravljeno je bilo na Oddelku za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani. Anketa je bila opravljena v Slovenski Bistrici.

Študijska komisija Oddelka za krajinsko arhitekturo je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Marka Poliča in za somentorja prof. dr. Janeza Marušiča.

Komisija za oceno in zagovor:

- Predsednik: doc. dr. Nika KRAVANJA
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo
- Član: prof. dr. Marko POLIČ
Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo
- Član: prof. dr. Janez MARUŠIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo
- Član: doc. dr. Mojca GOLOBIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

Datum zagovora:

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Urška Zorič

KLJUČNA INFORMACIJSKA DOKUMENTACIJA

ŠD	Dn
DK	UDK 711.4:711.1:158.937:003.63(497.4 Slovenska Bistrica)(043.2)
KG	Prostor/prostorsko načrtovanje/spoznavni zemljevidi/dojemanje prostora/sodelovanje javnosti/Slovenska Bistrica
AV	ZORIČ, Urška
SA	POLIČ, Marko (mentor), MARUŠIČ Janez (somentor)
KZ	SI-1000, Jamnikarjeva 101
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo
LI	2009
IN	SPOZNAVNI ZEMLJEVIDI V NAČRTOVANJU; PRIMER MESTA SLOVENSKA BISTRICA
TD	Diplomsko delo (univerzitetni študij)
OP	X, 82, [18] str., 1 pregl., 61 sl., 2 pril., 44 vir.
IJ	sl
JI	sl/en
AI	Sodelovanje javnosti je procesu prostorskega načrtovanja omejeno na kasnejše faze, ko javnost zgolj poda mnenje o že izdelanem načrtu. Takrat nasprotja interesov pogosto izzovejo nestrinjanje s predlogom. Za učinkovito reševanje problemov v prostoru strokovnjak potrebuje znanje o uporabnikovem vrednotenju in uporabi prostora. To znanje je mogoče pridobiti z anketno raziskavo, v kateri uporabimo tehniko spoznavnih zemljevidov. Na osnovi raziskave na testnem območju mesta Slovenska Bistrica ugotavljamo, da tehnika zadovoljivo odkriva uporabnikovo mentalno sliko o prostoru, z njo pa je mogoče priti tudi do konkretnih prostorskih predlogov. Poleg tega anketa pomeni najzgodnejšo obliko komunikacije z javnostjo in seznanjanje bodočih uporabnikov s posegom. Javnost pa ni homogena množica, sestavljajo jo posamezniki z različnimi vrednotami in pričakovanji. Z analizo z metodo voditeljev so bili anketiranci razdeljeni na interesne skupine s podobnimi vrednotami in odnosom do prostorskega razvoja. Ugotavljamo, da so predlogi prebivalcev za umeščanje posameznih novih dejavnosti v prostor povezani z nekaterimi značilnostmi interesnih skupin, ne pa z vsemi. Razvojno naravnana skupina uporabnikov podaja številnejše in bolj raznolike prostorske predloge in v večji meri posega v odprti prostor znotraj mesta. Nasprotno so prostorski predlogi varovalno naravnane skupine manj raznoliki. Kljub temu da manj posegajo v odprti prostor znotraj mesta, predlagajo širitev v bližnjo okolico mesta. Prostorski predlogi interesnih skupin se v veliki meri skladajo s strokovnim mnenjem, podanim v veljavni urbanistični zasnovi za naselje Slovenska Bistrica. Potencialne konflikte lahko pričakujemo na območju vojašnice in kmetijskih površin I. kategorije. Dobljene alternativne prostorske predloge je v načrtovalski postopek možno vključiti kot vhodni podatek pred oblikovanjem rešitve, s čimer se izognemo kasnejšim neskladjem. Lahko pa z njimi vrednotimo že oblikovano rešitev.

KEY WORD DOCUMENTATION

DN Dn
DC UDC 711.4:711.1:158.937:003.63(497.4 Slovenska Bistrica)(043.2)
CX space/spatial planning/cognitive maps/spatial perception/public participation/Slovenska Bistrica
AU ZORIČ, Urška
AA POLIČ, Marko (supervisor), MARUŠIČ Janez (co-supervisor)
PP SI-1000, Jamnikarjeva 101
PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Deptment of Landscape Arhitecture
PY 2009
TI COGNITIVE MAPPING IN PLANNING: THE TOWN SLOVENSKA BISTRICA CASE
DT Graduation Thesis (University studies)
NO X, 82, [18] p., 1 tab., 61 fig., 2 ann., 44 ref.
LA sl
AL sl/en
AB Public participation in the process of spatial planning is limited to the final phases, when the public merely states its opinion on an already created plan. Conflict of interests which often ensues leads to the public not agreeing with the proposed solution. To be able to successfully solve spatial-related problems, experts need the knowledge of how the user values and interacts with his surroundings. This knowledge can be acquired by conducting a public survey that applies the method of cognitive mapping. Following a study of the area of Slovenska Bistrica, we conclude that in addition to successfully uncovering the user's mental spatial image, this technique can also acquire concrete spatial suggestions. A survey is the earliest form of communication with the public and informs the future user of the plan that is being prepared. However, the public is not a homogenous crowd. It consists of individuals with different sets of values and expectations. With the application of K-means clustering analysis the residents included in the survey were divided into interest groups with similar values and attitudes towards spatial development. The residents' suggestions for the location of selected new activities reflect some, but not all of the features of the interest groups. Locations proposed by the group that is inclined towards more extensive spatial development are larger in number and more diverse. They also tend to interfere more with the open space inside of town. The group that is inclined towards preservation of nature and space suggest less diverse locations. Although they interfere less with the open space inside of town, they suggest expanding the town into the outskirts. Spatial suggestions of the different interest groups largely coincide with the current urban plan for Slovenska Bistrica. Potential conflict can be expected in the area of the military base and 1st category farmlands. The acquired alternative spatial plans can be integrated into the spatial planning process as incoming information before designing the solution. This can help avoiding future conflicts. Another way to use them is for the evaluation of an already created solution.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna informacijska dokumentacija	III
Key word documentation	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo preglednic	VII
Kazalo slik	VIII
Kazalo prilog	X
1 UVOD	1
1.1 OPREDELITEV PROBLEMA	1
1.2 DELOVNE HIPOTEZE	2
1.3 CILJI RAZISKOVANJA	2
2 SPOZNAVNI ZEMLJEVIDI	3
2.1 PRIDOBIVANJE OBVESTIL IZ OKOLJA	4
2.3 METODE ZA RAZISKOVANJE SPOZNAVNIH ZEMLJEVIDOV	6
3 PROSTORSKO NAČRTOVANJE	8
3.1 SODELOVANJE JAVNOSTI V PROSTORSKEM NAČRTOVANJU	8
3.1.1 Dejavniki ne vključevanja javnosti	10
3.1.2 Dejavniki vključevanja javnosti	10
3.2. OBLIKE VKLJUČEVANJA JAVNOSTI V PRIPRAVO PROSTORSKIH DOKUMENTOV	12
3.2.1 Anketiranje v prostorskem načrtovanju	14
4 METODA	20
4.1 UDELEŽENCI	20
4.2 GRADIVO	20
4.3 POSTOPEK	21
5 REZULTATI	22
5.1 ZAJETO OBMOČJE NA ZEMLJEVIDU	22
5.2 NAČIN RISANJA ZEMLJEVIDOV	24
5.3 ORIENTACIJA ZEMLJEVIDOV	26
5.4 VSEBINA ZEMLJEVIDOV	28
5.4.1 Število vrisanih elementov	28
5.4.2 Vrisani elementi	30
5.4.3 Vrsta vrisanih elementov (po K. Lynch)	30
5.5 ASOCIACIJE V ZVEZI Z MESTOM	31

5.6	ZNAMENITOSTI MESTA	32
5.7	NAJBOLJ IN NAJMANJ PRILJUBLJENI DELI MESTA	33
5.7.1	Najbolj priljubljeni deli mesta	33
5.7.2	Najmanj priljubljeni deli mesta	34
5.8	PREPOZNAVANJE FOTOGRAFIJ	36
5.9	SPLOŠNI VTIS O MESTU	37
5.10	ZADOVOLJNOST PREBIVALCEV Z IZBRANIMI LASTNOSTMI IN VIDIKI ŽIVLJENJA V MESTU	38
5.11	OCENJEVANJE POTREBNOSTI NOVIH DEJAVNOSTI OZIROMA OBJEKTOV	40
5.12	UMEŠČANJE NOVIH DEJAVNOSTI V PROSTOR	43
5.13	MNENJE PREBIVALCEV O PRIHODNJEM RAZVOJU MESTA	47
5.14	STRINJANJE PREBIVALCEV S TRDITVAMI GLEDE DOLOČENIH VIDIKOV RAZVOJA MESTA	49
5.15	OPREDELITEV INTERESNIH SKUPIN PREBIVALCEV	50
5.15.1	Značilnosti interesnih skupin	52
5.16	UGOTAVLJANJE PROSTORSKIH OPREDELITEV SKUPIN	62
5.16.1	Koncept prostorskega razvoja skupine 1	62
5.16.2	Koncept prostorskega razvoja skupine 2	63
5.16.3	Koncept prostorskega razvoja skupine 3	64
5.16.4	Primerjava veljavne urbanistične zasnove s koncepti prostorskega razvoja skupin	66
5.17	ALTERNATIVE V PROSTORSKEM NAČRTOVANJU	70
6	RAZPRAVA IN SKLEPI	73
6.1	USMERITVE	75
7	POVZETEK	77
8	VIRI	79
8.1	CITIRANI VIRI	79
8.2	DRUGI VIRI	82
	ZAHVALA	
	PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Preglednica 1: Povzete značilnosti treh interesnih skupin.	61

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Zemljevid zajema le ožje središče mesta, ženska, 75 let.	22
Slika 2: V zemljevid je poleg središča mesta zajete tudi nekaj okolice, ženska, 24 let.	22
Slika 3: Zemljevid zajema del mesta brez središča, moški, 22 let.	22
Slika 4: Zemljevid zajema celotno mesto, moški, 66 let.	22
Slika 5: Zajeto območje na zemljevidu glede na spol.	23
Slika 6: Dolžina bivanja v kraju glede na zajeto območje na zemljevidu.	24
Slika 7: Zemljevid je narisano v tlorisu, ženska, 40 let.	25
Slika 8: Zemljevid je narisano v perspektivi, moški, 39 let.	25
Slika 9: Zemljevid je narisano s pomočjo tlorisa, narisa in perspektive, moški, 20 let.	25
Slika 10: Na zemljevidu prevladujejo opisi prostorskih elementov, moški, 24 let.	25
Slika 11: Zemljevid je zgrajen s pomočjo zamejevanja območij, moški, 60 let.	25
Slika 12: Načina risanja zemljevida glede na spol.	26
Slika 13: Sheme možnih orientacij zemljevida.	27
Slika 14: Izobrazba glede na orientacijo zemljevidov.	28
Slika 15: Zemljevidi glede na število različnih vrisanih elementov.	29
Slika 16: zemljevid z največ (18) vrisanimi elementi, ženska, 35 let.	29
Slika 17: Število vrisanih elementov glede na starost.	29
Slika 18: Vrisani elementi.	30
Slika 19: Vrsta vrisanih elementov (po K. Lynch) glede na spol.	31
Slika 20: Asociacije v zvezi z mestom.	32
Slika 21: Znamenitosti mesta.	32
Slika 22: Prostorski prikaz znamenitosti mesta. Večja pika predstavlja večkrat omenjeno znamenitost	33
Slika 23: Zemljevid najbolj priljubljenih delov mesta. Območja, ki so bila največkrat obkrožena, so označena s črno črtkano črto in potemnjena.	34
Slika 24: Zemljevid najmanj priljubljenih delov mesta. Območja, ki so bila največkrat obkrožena, so označena s črno črtkano črto in potemnjena.	35
Slika 25: Združeni zemljevid najbolj in najmanj priljubljenih območij. Najbolj priljubljena območja so obarvana z rdečo, najmanj priljubljena pa z modro barvo.	36
Slika 26: Splošni vtis o mestu.	37
Slika 27: Zadovoljnost s storitvami in vidiki življenja v mestu.	39
Slika 28: Ocena potrebe po novih dejavnostih.	41
Slika 29: S strani prebivalcev predlagane nove dejavnosti.	43
Slika 30: Predlogi lokacij doma za starejše občane.	44
Slika 31: Predlogi lokacij za tržnico.	44
Slika 32: Predlogi lokacij za termalno kopališče.	45
Slika 33: Predlogi lokacij za rolkarski park.	45
Slika 34: Predlogi lokacij za visokošolski center.	46
Slika 35: Predlogi lokacij za bolnišnico.	46
Slika 36: Mnenje o prihodnjem razvoju mesta.	47
Slika 37: Strinjanje prebivalcev s trditvami glede določenih vidikov razvoja.	49
Slika 38: Stopnja strinjanja z izjavami glede prihodnjega razvoja mesta glede na skupine.	52
Slika 39: Ocenjevanje potrebe po novih dejavnostih glede na skupine.	52

Slika 40: Starostna sestava interesnih skupin.	53
Slika 41: Sestava interesnih skupin glede na spol	53
Slika 42: Sestava interesnih skupin glede na dolžino bivanja v mestu.	54
Slika 43: Sestava interesnih skupin glede na izobrazbo	54
Slika 44: Sestava interesnih skupin glede na zaposlitev.	55
Slika 45: Sestava interesnih skupin glede na kraj delovnega mesta ali šolanja.	55
Slika 46: Interesne skupine glede na dojetanje mesta.	56
Slika 47: Interesne skupine glede na zadovoljnost z različnimi vidiki mesta.	57
Slika 48: Interesne skupine glede na mnenje o prihodnjem razvoju mesta.	57
Slika 49: Interesne skupine glede na zajeto območje na zemljevidu.	58
Slika 50: Interesne skupine glede na način risanja zemljevida.	58
Slika 51: Interesne skupine glede na orientacijo zemljevida.	59
Slika 52: Interesne skupine glede na število vrisanih elementov.	59
Slika 53: Interesne skupine glede na dodatno navedeno dejavnost.	60
Slika 54: Koncept prostorskega razvoja skupine 1. Najpogosteje predlagane lokacije so označene s polno črto, ostale lokacije pa s črtkano črto.	63
Slika 55: Koncept prostorskega razvoja skupine 2. Najpogosteje predlagane lokacije so označene s polno črto, ostale lokacije pa s črtkano črto.	64
Slika 56: Koncept prostorskega razvoja skupine 3. Najpogosteje predlagane lokacije so označene s polno črto, ostale lokacije pa s črtkano črto.	65
Slika 57: Primerjava prostorskih predlogov skupine 1 z urbanistično zasnovo. Lokacije, ki se vsaj v enem delu skladajo z opredelitvami v urbanistični zasnovi, so obkrožene s poudarjeno barvno črto. Lokacije, ki se z opredelitvami v urbanistični zasnovi ne skladajo, so obkrožene s tanjšo sivo črto. S polno črto so obkrožene najpogosteje predlagane lokacije, s črtkano pa ostale lokacije. Namenska raba je povzeta po Urbanistični zasnovi za mesto Slovenska Bistrica, 1998.	67
Slika 58: Primerjava prostorskih predlogov skupine 2 z urbanistično zasnovo. Lokacije, ki se vsaj v enem delu skladajo z opredelitvami v urbanistični zasnovi, so obkrožene s poudarjeno barvno črto. Lokacije, ki se z opredelitvami v urbanistični zasnovi ne skladajo, so obkrožene s tanjšo sivo črto. S polno črto so obkrožene najpogosteje predlagane lokacije, s črtkano pa ostale lokacije. Namenska raba je povzeta po Urbanistični zasnovi za mesto Slovenska Bistrica, 1998.	68
Slika 59: Primerjava prostorskih predlogov skupine 2 z urbanistično zasnovo. Lokacije, ki se vsaj v enem delu skladajo z opredelitvami v urbanistični zasnovi, so obkrožene s poudarjeno barvno črto. Lokacije, ki se z opredelitvami v urbanistični zasnovi ne ujemajo, so obkrožene s tanjšo sivo črto. S polno črto so obkrožene najpogosteje predlagane lokacije, s črtkano pa ostale lokacije. Namenska raba je povzeta po Urbanistični zasnovi za mesto Slovenska Bistrica, 1998.	68
Slika 60: Prikaz možnih lokacij za posamezne dejavnosti glede na interesne skupine. Prikazane so le tiste lokacije, ki se skladajo z opredelitvami v urbanistični zasnovi.	69
Slika 61: Lokacije, ki se ne skladajo z opredelitvami v urbanistični zasnovi glede na interesne skupine.	70

KAZALO PRILOG

PRILOGA A: Vprašalnik, uporabljen v anketi

PRILOGA B: Spoznavni zemljevidi prebivalcev

1 UVOD

Da se človek v prostoru znajde, je moral razviti mehanizem, s katerim iz okolja pridobiva tiste informacije, ki so bistvene za njegovo uspešno delovanje. V procesu pridobivanja in shranjevanja teh informacij pa jim dodaja vrednost, ki jo zanj nosijo. Slika okolja, kot jo ima človek shranjeno v spominu, ni enaka realni, fizični sliki okolja, temveč je izkrivljena, posplošena in subjektivna.

Prostorski načrtovalec pri svojem delu potrebuje različne vrste informacij, ki jih pridobiva na različne načine. Poleg osnovnih prostorskih podatkov, ki jih pridobi z raziskovanjem fizičnega prostora, za uspešno delo potrebuje tudi podatke o nematerialnih prostorskih prvinah, kot so uporabnikova namera o rabi in vrednotenje prostora. Te lahko pridobi z ugotavljanjem mentalne slike okolja, ki pove veliko o tem, kako ljudje prostor dojemajo in uporabljajo. To znanje je za načrtovalca bistveno, saj delovanje ljudi temelji bolj na mentalni sliki okolja kot na stvarnih razmerah.

Sliko okolja je mogoče pridobiti z anketnimi raziskavami, del katerih je lahko ugotavljanje spoznavnega zemljevida prebivalcev. Anketa poleg pridobitve za načrtovanje pomembnih podatkov pomeni obliko komunikacije z javnostjo. Bodoči uporabniki se prvič srečajo s posegom, kar postavlja temelje za kasnejše zaupanje in sodelovanje med načrtovalci in javnostjo. S tem se zmanjša možnost nastanka sporov in poveča kakovost planerske odločitve.

Jasno je, da so slike okolja uporabnikov, strokovnjakov, investitorjev in tistih, ki odločajo o končni rešitvi, precej različne. Posameznim delom prostora namenjajo različne vrednosti in nemalokrat med interesi pride do konfliktov. Do različnosti mnenj pa lahko prihaja tudi znotraj javnosti, saj ta ni homogena. Različne skupine uporabnikov imajo različne prioritete, poglede na prostor in ga različno vrednotijo.

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Prostorski načrti so pogosto neučinkoviti in neprepričljivi, saj so neskladni s pričakovanji javnosti ali nosilci interesov. Eden izmed razlogov za to je pomanjkanje učinkovite komunikacije med uporabniki prostora ter prostorskimi načrtovalci.

Večina planerskih procesov javnost izključuje vse do stopnje, ko so plani skoraj v celoti izdelani in predstavljeni. To se dogaja v glavnem v obliki javnih razgrnitev in javnih obravnav, ko se ima javnost možnost odzvati na predloge. Svoje mnenje lahko posameznik izrazi zgolj s strinjanjem ali nestrinjanjem. Oblikovanje predlogov je na strani strokovnjakov, presoja in odločitev pa na strani javnosti. Javnost v iskanje in oblikovanje predlogov ni vključena ali pa je vključena minimalno.

1.2 DELOVNE HIPOTEZE

Predpostavljamo, da lahko ugotavljanje mentalne slike okolja prebivalcev ter njihovih potreb in želja pripelje do znanja, ki ga je mogoče uporabiti v nadaljnjem načrtovanju. Tega znanja ni mogoče nadomestiti zgolj s strokovnim vedenjem. Vključevanje bodočih uporabnikov v načrtovalski postopek na začetku lahko pripomore k boljšim rešitvam.

Množica ljudi, ki jo imamo za javnost, nima enotnih želja, potreb in pogledov na prostor. Predpostavljamo, da jih je kljub razlikam mogoče razdeliti v interesne skupine, ki so si po prej omenjenih značilnostih podobne. Razlike med skupinami naj bi se odražale tudi v njihovih konkretnih prostorskih predlogih. Ti predlogi lahko predstavljajo tiste osnove za alternativne koncepte rabe prostora, ki jih ni mogoče proizvesti z zgolj strokovnega vidika.

1.3 CILJI RAZISKOVANJA

Diplomska naloga za cilje raziskovanja postavlja:

- ugotoviti sliko mesta Slovenska Bistrica, kot jo imajo v zavesti prebivalci, njihovo poznavanje mesta, vrednostne opredelitve v zvezi z določenimi vidiki mesta in mnenje o prihodnjem razvoju mesta. S tem se izboljša načrtovalčevo poznavanje problema.
- ugotoviti, ali znotraj javnosti obstajajo skupine prebivalcev, ki imajo podobne interese in poglede na prostorski razvoj,
- primerjati značilnosti ugotovljenih skupin z njihovimi prostorskimi predlogi in tako preveriti, kako se interesi skupin prebivalcev prevedejo v njihove prostorske opredelitve,
- sklepati na merila, po katerih prebivalci presojujejo ustreznost prostora za določeno dejavnost
- ugotoviti, v kolikšni meri se prostorske opredelitve prebivalcev skladajo z veljavno urbanistično zasnovo za naselje Slovenska Bistrica ter predvideti, kje lahko pride do potencialnih konfliktov,
- ugotoviti in ovrednotiti uporabo anketne raziskave s tehniko spoznavnih zemljevidov pri izdelavi občinskih prostorskih dokumentov, kot je urbanistični načrt.

2 SPOZNAVNI ZEMLJEVIDI

Okolje je vir ogromnega števila obvestil, ki jih v celoti ne moremo predelati in uporabiti. Iz množice podatkov moramo zato izbrati tiste, ki so pomembni in uporabni za naše delovanje ter toliko, kolikor smo jih sposobni predelati. Po mnenju Downs in Stea (1973, cit. po Polič, 2002) so to tiste značilnosti okolja, ki so funkcionalno pomembne in razločljive. Služijo nam v vsakdanjem prostorskem vedenju ter jih je v okolju mogoče enostavno razločiti. Sestavljajo uporabno sliko okolja, v katerem lahko uspešno bivamo.

Procesi, ki omogočajo pridobivanje, kodiranje, shranjevanje, obnovo in dekodiranje podatkov iz okolja, v katerem se gibljemo, so t.i. spoznavne preslikave okolja. Rezultat spoznavne preslikave je spoznavni zemljevid, ki je posameznikova slika okolja in vsebuje položajno (kje) in nepoložajno (kaj) informacijo. Na kratko, spoznavni zemljevid nam pove lokacijo objektov, ki so za nas pomembni (Bell, 1978: 267).

Posameznik v procesu predelave obvestil iz okolja ni pasiven sprejemnik, temveč je delujoč del okolja, ki vanj vnaša svoja pričakovanja, stališča in simboliko. S pomočjo spoznavnega zemljevida vrednotimo informacije iz okolja, zato nam le-ta omogoča okolje obvladati, se v njem gibati, ga presojati, vrednotiti in celo konstruirati (Ule, 2002: 256). Delovanje ljudi temelji bolj na njihovi sliki okolja kot pa na stvarnih razmerah.

Spoznavni zemljevid ima funkcijo kartografskega zemljevida, nima pa vseh njegovih fizičnih značilnosti. Je nepopoln, abstrakten, izkrivljen in posplošen. Predstavlja nezvezno površino, saj vanj območij, ki za nas niso pomembna, ne vnašamo. Razdalje in smeri so spremenjene glede na posameznikovo subjektivno geometrijo, ki se razlikuje od evklidske (Polič, 2002).

Določene podobnosti, ki se pojavljajo v spoznavnih zemljevidih različnih ljudi, so posledica rednih in ponavljajočih se lastnosti v okolju, podobne predelave obvestil in podobnega porekla, namena in pogostosti prostorskega vedenja. Individualne razlike med njimi pa izvirajo iz različnih vzorcev prostorske dejavnosti, ki so rezultat osebnostnih in socialnih značilnosti. Med temi na sliko okolja najbolj vplivajo družbeno-ekonomski status, kulturno ozadje, spol, izkušnje v prostoru, pa tudi sposobnost razvedovanja v prostoru, inteligenca in izobrazba. Na prostorsko zaznavo imajo vpliv tudi same značilnosti prostora. Poleg razlik, ki v zaznavanju nastanejo iz naštetih razlogov, se v človeškem zaznavanju pojavljajo nekatere predvidljive napake. Napaka evklidske pristranskosti vpliva na to, da si svet predstavljamo pravilnejši, kot je v resnici. Tako se nam rahlo zakrivljene linije zdijo ravne, za cesti v križišču pa, da se sekata pod pravim kotom, čeprav se v resnici ne. Napaka nadrednega merila povzroča, da se pri razmišljanju o krajih, ki jih ne poznamo dobro, zanašamo na širše merilo (Gifford, 1987: 37). Čeprav se človekova slika okolja od stvarnosti zaradi naštetih vzrokov odklanja ali jo izkrivlja, pa ji v večini primerov ustreza. Kljub individualnim razlikam in zmotam, ki nastajajo v zaznavanju, je torej mogoče zaradi prej omenjenih podobnosti iz med seboj

različnih spoznavnih zemljevidov prebivalcev nekega mesta izluščiti prevladujočo podobo mesta. (Bell, 1978: 272).

Tudi kartografski zemljevidi so neke vrste spoznavni zemljevidi. Liben (2001) v tej luči izpostavlja tri osnovna načela kartografskih zemljevidov:

- načelo namena; kartografski zemljevid ima svoj namen. Z njim lahko prikažemo več stvarnosti, odvisno od prvin, ki so uporabniku pomembne.
- Načelo dvojnosti; kartografski zemljevid je nekaj in zastopa nekaj. Nekatere značilnosti zemljevida imajo zastopniški pomen o tistem, na kar se nanašajo, druge pa ne. Da pa lahko razumemo posamezne simbole na zemljevidu, moramo dojeti njihov prostorski pomen.
- Načelo prostorskosti; kartografski zemljevid nekaj predstavlja v odnosu do prostora.

2.1 PRIDOBIVANJE OBVESTIL IZ OKOLJA

Obvestila iz okolja pridobivamo z neposrednim stikom med osebo in okoljem ali pa posredno iz zemljevidov, vodičev ali navodil. Prednost posrednega stika je lažje pridobivanje preglednejšega znanja okolja, medtem ko neposreden stik nudi poznavanje okoljskega konteksta in točnejšo predstavo potovalnih razdalj.

Uletova (2002: 254-255) meni, da v odnosu med človekom in okoljem obstajajo naslednje psihološke zakonitosti in značilnosti:

- okolje doživljamo kot enotno polje,
- največji vpliv na predstavo o okolju imajo bližnji, stabilni in stalni objekti, situacije in prostori,
- doživljanje fizičnega okolja je neločljivo povezano s socialnimi izkušnjami in obratno,
- kjer je kulturni kontekst bolj pomemben, je fizični kontekst manj pomemben,
- kadar se okolje spreminja, se ga najbolj zavedamo in se nanj najbolj zavestno odzivamo, medtem ko lahko v znanem okolju delujemo povsem rutinsko,
- opazovano okolje ni nujno realno, saj na naše zaznavanje vplivajo osebne značilnosti, interesi, starost, vrednostne in življenjske usmeritve ,
- ljudje okolje doživljamo kot množico miselnih slik, ki vplivajo na to, kako ga uporabljamo,
- ponotranjeno, kognitivno okolje daje sliko fizičnemu, geografskemu okolju,
- okolje ima simbolno, pomensko vrednost.

Nastajanje spoznavnega zemljevida je dvosmeren proces med okoljem in posameznikom. Okolje nudi osnovne prostorske elemente in odnose med njimi, posameznik pa jih razporeja in osmišlja. (Bell, 1978: 270). Spoznavni zemljevid je dinamičen. S časom se lahko spreminja, saj z osebnim razvojem pridobivamo sposobnosti za osvajanje znanj. Hkrati pa je zemljevid, ko ga enkrat osvojimo, tudi odporen na spremembe, ki jih povzroči šele veliko število nasprotnih prostorskih podatkov.

Spoznavne zemljevide je mogoče razlikovati glede na dva vidika, in sicer glede na količino vključenih prvin, ki določajo enostavnost ali zapletenost zemljevida in pa glede na to, ali sliko prostora izrisujejo na 'zaporeden' način ali 'prostorsko'. Zaporeden zapis se pojavlja pri predšolskih otrocih in prikazuje povezave med vmesnimi znamenji in ciljem poti. Razvidne morajo biti odločitvene točke, kjer je treba spremeniti smer in kazalci, po katerih sklepamo, ali smo na pravi poti. Prostorski zapis kaže pregledno poznavanje okolja z označevanjem relativnih položajev krajev, a brez povezav med njimi.

Kot je omenjeno že prej, na zaznavo okolja vplivajo tako sociološko-psihološki dejavniki, kot tudi sama zgradba fizičnega okolja. Družbeno ozadje prebivalcev vpliva na pomembnost določenih vidikov okolja in s tem na njihovo prisotnost ali večjo poudarjenost na zemljevidu. Značilnosti prostora pa na zaznavo vplivajo tako, da nekateri elementi okolja izstopajo v večji meri kot drugi. To velja zlasti za svetle, osamljene, edinstvene in razločljive prvine. V njih je osredotočene največ prostorske informacije, zato jih Lynch (1960) opredeljuje kot 'predstavljive' prvine okolja. Lahkota, s katero neko okolje prepoznamo in uredimo, je osnova za čitljivost okolja. Neko okolje je čitljivo zaradi določenih prvin. Lynch jih je opredelil pet:

- **poti** so linearni deli okolja, po katerih potujemo,
- **robovi ali meje** so linearne prvine, ki ločujejo posamezne dele okolja med seboj,
- **četrti** so srednje velika območja s posebno naravo, ki jih prepoznamo kot celote,
- **vozišča** so dobro znane točke, do in od katerih ljudje potujejo,
- **znamenja** so prepoznavne, izstopajoče prvine, ki delujejo kot sidrne točke pri prostorski predstavitvi okolja.

Posamezna prvina lahko prevzame različne vloge. Tako je cesta za tistega, ki po njej potuje, pot, za tistega, ki jo želi prečkati, pa meja. Ker so naše sposobnosti za predelavo obvestil omejene, posamezne prvine okolja organiziramo v različne skupine. Tako bodo v isto skupino razvrščena znamenja, ki so blizu skupaj ali so si v nekih lastnostih podobna (Lynch, 1960). Katere prvine okolja si človek najprej zapomni, je odvisno od narave okolja, največkrat so to znamenja in poti.

Ko si človek ustvari spoznavni zemljevid nekega prostora, ga mora s tem istim prostorom na nek način povezati, ga orientirati glede na prostor. O tem, kako organiziramo znanje o okolju, govorijo referenčni okviri. Odvisni so od razvojne stopnje posameznika, njegovega poznavanja okolja, navad in aktivnosti, ki jih v tem okolju izvajajo, pa tudi kulturnih dejavnikov. Delimo jih lahko v tri skupine:

- egocentrični referenčni okviri za osnovo jemljejo osebo, ki položaj predmetov prepoznavajo glede na strani svojega telesa,
- domicentrični referenčni okviri so zasnovani na okolju in so odvisni od njegovih značilnosti,
- abstraktni referenčni okviri so zunanji tako za osebo kot za okolje. Takšni zemljevidi so na primer tisti, ki so zasnovani na straneh neba.

2.3 METODE ZA RAZISKOVANJE SPOZNAVNIH ZEMLJEVIDOV

Spoznavni zemljevidi nam lahko pomagajo pri pridobivanju podatkov, pomembnih za načrtovanje v prostoru. Z njimi lahko ugotovimo, kako si ljudje predstavljajo prostorske odnose in značilnosti okolja, kako ga vrednotijo, na njihovi podlagi lahko predvidevamo bodočo uporabo, jo upoštevamo pri načrtovanju ali nanjo vplivamo. Razlikujemo različne metode in tehnike pridobivanja spoznavnih zemljevidov, ki poudarjajo različne vidike notranje miselne slike okolja in ponujajo posebne ali delne vpogled vanjo (Polič, 2002).

Spoznavni zemljevidi Lynchevega tipa

S to tehniko, ki jo je Lynch razvil kot pripomoček pri urbanističnem načrtovanju, se ugotavljajo slike prostorskih odnosov in okoljskih značilnosti ter stališč ljudi do njih. Podatke je mogoče pridobivati na več načinov. Udeleženci lahko na prazen list narišejo območje ali pot, ki nas zanima, jo po potrebi dodatno opišejo in označijo. Lahko jih sprašujemo, kje se nahajajo določeni kraji ali objekti, jim kažemo fotografije in skice krajev, ki jih morajo prepoznavati in umeščati. Kadar udeležencu vnaprej ponudimo posamezna obstoječa znamenja ali obris območja se raznolikost odgovorov zmanjša vendar to uvaja umetne omejitve. Pridobljene podatke analiziramo glede na strukturo, slog, pogostost pojavljanja posameznih prvin, vključene ali izključene kraje. Združeni podatki, pretvorjeni v kartografsko obliko, nam podajo skupno sliko kraja (Lynch, 1960).

Družbeno - prostorski obrazci

Družbeno-prostorski obrazci povezujejo fizično z družbenim okoljem in so nekoliko bolj strukturirana oblika raziskovanja spoznavnih zemljevidov. Udeleženci na kartografskem zemljevidu obkrožijo tisto območje, ki ga imajo za svojega, ki jim je ali ni všeč. Postopka se načrtovalci poslužujejo predvsem za ugotavljanje sosesk ter priljubljenih in nepriljubljenih območij v kraju (Lee, 1968, cit. po Polič, 2002).

Miselni zemljevidi

Miselni zemljevidi so posredni spoznavni zemljevidi, kjer udeleženci razvrščajo vrsto prvin, na primer občine, mesta, države, glede na neko lastnost, na primer koliko želijo v nekem kraju stanovati, delati, koliko ga poznajo itd. Rezultati se v obliki zemljevida prikažejo šele po združitvi in faktorski analizi. Pri tem je manj poudarka na odkrivanju prostorske predstave obravnavanega območja, več pa na ugotavljanju združene zaznave ali priljubljenosti določenih krajev v zemljevidni obliki (Gould in White, 1974, cit. po Polič, 2002).

Osebnostni konstrukti

Tehnika osebnostnih konstruktov nam pokaže, katere stvari ljudje razvrščajo v iste ali različne skupine in po čem se skupine med seboj razlikujejo. Udeleženec ima pred seboj tri naključno izbrane pojme in mora povedati, po čem sta si dva podobna in po čem se tretji razlikuje od njiju. Postopek se ponavlja, dokler ne izčrpamo vseh pojmov. Odgovore zapisujemo v pregledno mrežo, tako dobljene

konstrukte pa analiziramo s faktorsko analizo in ugotovimo glavna načela razlikovanja med prvinami (Kelly, cit. po Polič, 2002).

Presoja razdalj in večrazsežnostno lestvičenje

Pri tej metodi udeleženci s pomočjo ocenjevalnih lestvic ocenijo medsebojne razdalje med pari krajev v kilometrih, urah, minutah. Ocenjene razdalje se zberejo in analizirajo s postopkom večrazsežnostnega lestvičenja. S tem postopkom lahko sodbe ljudi o razdaljah med kraji predstavimo prostorsko. Poleg zračne ali evklidske razdalje med dvema točkama ter funkcionalne razdalje, ki pomeni dejansko potovalno razdaljo, razlikujemo tudi spoznavno razdaljo, ki ne temelji na merjenju, ampak na spoznavni oceni (Bell, 2001).

3 PROSTORSKO NAČRTOVANJE

Prostorsko načrtovanje je v Zakonu o prostorskem načrtovanju opredeljeno kot 'interdisciplinarna dejavnost, s katero se na podlagi razvojnih usmeritev ob upoštevanju javnih koristi varstva okolja, ohranjanja narave, varstva živali in naravnih dobrin, varstva premoženja in varstva kulturne dediščine načrtuje posege v prostor in prostorske ureditve' (Zakon o prostorskem načrtovanju, 2007: 2. člen).

Prostorsko načrtovanje lahko opredelimo kot razporejanje virov z uporabo ne-tržnih metod, torej je lahko alternativa trgu kot sistemu za razporejanje virov ali pa posredovanje v tržnem sistemu. Sklepno dejanje načrtovanja je načrt za uresničitev določenih ciljev v resničnem svetu, ki pa je lahko dolgoročna ali srednjeročna zasnova organizacije dejavnosti v prostoru, ureditveni ali strukturni načrt. Postopek načrtovanja je lahko transparenten, kjer načrtovanje poteka členjeno po posameznih korakih, ali pa netransparenten, intuitiven, kjer je za ustvarjalen postopek potreben ustvarjalni preblisk ali 'čudežni skok intuicije', kot ga je označil Lyle (1985, cit. po Marušič, 2002).

3.1 SODELOVANJE JAVNOSTI V PROSTORSKEM NAČRTOVANJU

Pojem sodelovanje javnosti zajema sodelovanje prebivalstva v oblikovanju urbanističnih oziroma planskih rešitev in pri njihovi potrditvi kot zakonske obveze. Običajno s tem pojmom zajemamo vključevanje tistih, ki jih odločitve posredno ali neposredno prizadenejo, v sprejemanje teh odločitev (Garnier, 1984, cit. po Ogorelec, 1993). Odnosi med javnostjo ter politiko, upravo in načrtovalci lahko zajemajo zgolj informiranje javnosti in posvetovanje z njo pred sprejemom dokončne odločitve ali pa neposredno sodelovanje javnosti pri odločanju (Ogorelec, 1993: 9).

V primeru, ko prostorsko planiranje razumemo zgolj kot strokovno-tehničen proces, vprašanje participacije ne pride na dan. Kadar pa ga razumemo politično kot proces odločanja o prihodnosti neke skupnosti, vprašanja participacije ne moremo prezreti. Če na demokracijo ne gledamo zgolj kot na obliko vladavine, ampak tudi kot na način življenja, moramo tudi na področju prostorskega planiranja zagotoviti in razvijati nove načine javne participacije pri določanju ciljev in sredstev prostorskega razvoja (Ploštajner, 2003: 51).

Za prostorske načrtovalce je bistveno ugotoviti, kakšne so mentalne podobe okolja prebivalcev, na katere bodo načrtovani posegi vplivali. Ljudje namreč v večji meri odločitve sprejemamo na podlagi teh mentalnih podob, kot pa na podlagi realnega okolja (Ule, 2002: 256). Ljudje v okolju igrajo različne vloge, kar se kaže v različnih vzorcih dejavnosti ter različnih dojemanih okolja in procesov v njem. Ta se pomembno razlikujejo med posamezniki, ki so odgovorni za spreminjanje krajev in tistimi, na katere naj bi te spremembe vplivale. Torej je slika okolja, ki jo imajo načrtovalci kot družbena skupina, lahko drugačna od slike okolja prebivalcev. Slednja veliko pove o tem, kako ljudje okolje dojemajo in uporabljajo, zato je za načrtovalca pomembno, da si pridobi vpogled vanjo. Kevin

Lynch je v svoji knjigi predlagal, naj bo podoba mesta, kot si jo predstavljajo njegovi prebivalci oz. uporabniki osnova za urbanistično načrtovanje (Lynch, 1960). Tradicionalni načrtovalski pristopi slonijo na znanstvenem pristopu iskanja rešitve. Vendar pa so ti lahko uspešni le v situacijah, kjer obstaja strinjanje v zvezi z družbenimi vrednotami (Veneris, 1993), kar pa je v prostorskem planiranju redek primer.

Cilj prostorskega načrtovanja je zagotavljanje bolj uravnoteženega in skladnejšega razvoja ter boljših življenjskih razmer glede na vrednote ljudi. Pravica prebivalcev do vključenosti v procese demokratičnega odločanja pomeni, da jim mora biti omogočeno izražanje svojih stališč do stvari, ki zadevajo njihove interese in vsakdanje življenje na lokalni ravni v lokalni skupnosti. Planiranje mora biti dvosmeren proces. Temelji na medsebojnem dialogu, ki omogoča izražanje različnih mnenj v odnosu do rabe prostora.

Intenzivnejše zanimanje širše javnosti za varstvo okolja in sodelovanje v postopkih prostorskega načrtovanja je v zadnjem obdobju močno poraslo. Zahteve po sodelovanju javnosti v prostorskem načrtovanju so se pojavile kot kritika tehnokratsko zasnovanega funkcionalističnega planiranja, zaradi nastanka urbanih družbenih gibanj in zaradi sprememb v politični kulturi, ki zahtevajo bolj participativno naravnost ljudi. Začelo se je v 60-ih letih, ko je izšlo več knjig, ki so govorile o problemih v okolju, med njimi Nema pomlad avtorice Rachel Carson, ki govori o nevarnosti onesnaženja narave zaradi intenzivnega kmetijstva. V Sloveniji je bila participacija prvič vpeljana v obliki javnih razgrnitev in javnih razprav za načrte rabe tal in lokacijske načrte v 60-ih letih. Pristopi, ki vključujejo participacijo, so splošno priznani kot orodje za zagotavljanje vključevanja interesov na vseh nivojih in v mnogih deželah (European Commission, 2001).

Ljudje so izrazili zahtevo po informiranju o okoljskih problemih ter pravico o seznanjenosti s postopki priprave prostorskih planov. Prav zato morda intuitivno oblikovanje ter sprejemanje in utemeljevanje planskih odločitev zgolj na podlagi strokovne in moralne avtoritete strokovnjakov ni več dovolj za uspešno ustvarjanje in sprejemanje planskih predlogov. Rešitve oblikovane zgolj na osnovi ekspertne vednosti, pa tudi če je ta vrhunska, so za javnost pogosto nesprejemljive. Pojavlja se vse bolj kritičen odnos do razvojnih pobud in s tem vse pogostejše zavračanje planskih predlogov. Zgolj z izpopolnjevanjem strokovne vednosti ne moremo doseči soglasja o tem, kako ravnati. Vključevanje javnosti v postopek načrtovanja je po mnenju nekaterih bistveno za uspešnost plana (Stalder, 2001, cit. po Marušič in Golobič, 2001). Poleg uspešnega zadovoljevanja potreb služi tudi pripravi javnosti na določene posege v prostor in s tem omogoča uspešno sprejemanje načrtov. S proučevanjem javnosti oziroma ciljne skupine, na katero bo poseg vplival, odkrivamo navade, potrebe in odnose do določenih prostorov in rab, hkrati pa javnost prvič seznanimo s posegom. Nadaljevanje vodi v sodelovanje pri načrtovanju oziroma postopno in pravočasno seznanjanje z načrtovanjem.

V prostorsko planerskem postopku so lahko subjektivnost, interesna obarvanost in vpliv konteksta najpomembnejše prvine vrednosti. Vrednost določenih kategorij ter zaznavanje ustreznosti oziroma

neustreznosti rabe je odvisna od tega, kaj posamezni uporabniki zaznavajo kot potencial in kako naj bi se po njihovem mnenju zemljišča uporabljala. Ti pogledi se lahko razlikujejo med tržno in ekspertno opredeljenimi, pa tudi med različnimi skupinami uporabnikov. Če želimo v postopek demokratično vključiti vse prizadete, moramo torej ugotoviti in preučiti vrednostne sisteme vseh navedenih skupin. Konfliktov, negotovosti in subjektivnosti iz planerske dejavnosti ni mogoče odstraniti s še tako izpopolnjenim ekspertnim pristopom. Za uspešnost planerskih postopkov je nujno identificirati in upoštevati neskladje interesov, razumeti alternativne možnosti ter vrednotiti njihove posledice. Prizadete interesne skupine, njihove vrednote in stališča je treba dejavno vključevati v postopek, ki mora biti transparenten (Marušič in Golobič, 2001: 59-60).

3.1.1 Dejavniki ne vključevanja javnosti

Pri poskusih uveljavitve vključevanja prebivalstva kot ustaljene prakse planiranja prostora naletimo na mnoge ovire. Še vedno ga zavračajo nekateri strokovnjaki, ki ga vidijo kot nepotreben korak, ki ogroža avtonomnost stroke ter povzroča degradacijo urbanizma in arhitekture kot kreativnih dejavnosti. Razširjeno je tudi mnenje, da prostorske probleme lahko razume le ozek krog strokovnjakov. Vključevanje javnosti podaljša že tako dolgotrajne postopke načrtovanja, zaradi česar se poveča finančno breme investorjev. Velikokrat javnost izkazuje premajhno zanimanje in nemotiviranost, kar velja predvsem za regionalno planiranje in dolgoročne plane. V postopke se vključujejo samo nekateri zainteresirani posamezniki ali sloji, pri čemer se pojavlja vprašanje reprezentativnosti takega sodelovanja (Ogorelec, 1995: 11-12). Sindrom NIMBY (angl. *Not in my back yard* – ne pred mojim pragom) opisuje nasprotovanje prebivalcev novim projektom v njihovi bližini iz strahu, da se bo zaradi tega poslabšala kakovost okolja in s tem bivanja. Vzrok za to je po mnenju nekaterih konzervativnost javnosti, ko gre za oblikovanje nečesa novega in/ali neustrezne oblike komuniciranja z javnostjo (Ploštajner, 2003: 51). Omenjeni sindrom govori o tem, da je treba sodelovanje javnosti zastaviti drugače, v zgodnejših fazah načrtovalnega postopka in se mu s tem izogniti. Mnogi načrtovalci so v preteklosti izrazili dvome o uporabnosti javnomnenjskih raziskav v načrtovalski namene, saj se ljudje pri anketah opredeljujejo na podlagi trenutnega zaznavanja problemov v prostoru in se ne zavedajo agregatnih učinkov njihovih individualnih preferenc in odločitev (Mlinar, 1983: 320). Pogosto si nasprotujejo tudi stališča iste osebe, saj jih oblikuje glede na različne vloge, v katere je postavljena (Pogačnik, 1979: 2). Nenazadnje je rezultate sodelovanja javnosti v načrtovanju težko objektivno ovrednotiti in zato težko utemeljiti porabo časa in denarja (Ogorelec, 1995: 7).

3.1.2 Dejavniki vključevanja javnosti

Nasproti zgoraj naštetim argumentom proti pa stojijo številni tehtni argumenti, ki govorijo v prid udeležbi javnosti v planerskih postopkih. Posameznikom omogoča večji vpliv na sprejemanje odločitev, daje jim občutek in možnost, da neposredno vplivajo na razmere v lastnem okolju. S tem se ustvari potrebno zaupanje med javnostjo in stroko. Vključevanje lokalnega prebivalstva pomeni

širšo bazo znanja, ki je planerjem na razpolago pri planerskih odločitvah. S tem ko načrtovalcem posreduje dodatne informacije, ki prej niso bili poznane in upoštevane, lahko vodi k tehnično boljšim rešitvam (Garnier, 1984, cit. po Ogorelec, 1993). Javnost lahko opozori na morebitne stranske učinke načrtovanih projektov (Vrečko in sod., 1994: 9-11). Ker je javnost osnovni vir družbenih vrednot, je te vrednote smiselno raziskati in upoštevati. Vprašanja prostorskega planiranja se običajno tičejo naravnih virov, varstva okolja, razporeditve proračuna, ki so v osnovi javna dobrina (Andersson, 2000, cit. po Golobič, 2002). Prebivalcem ne sme biti omogočeno le potrjevanje in dajanje pripomb na že oblikovane planske opredelitve, ampak jih je treba vključiti že v fazi priprave plana. Dialog z javnostjo na samem začetku planerskih postopkov, ko so spremembe še možne, omogoča vključevanje njenih predlogov in upoštevanje pripomb brez povečanja stroškov, kot se to dogaja pri spremembah v kasnejših fazah postopka. Poleg tega lahko načrtovalci predhodno preverijo smotrnost zamišljenih rešitev. S političnega vidika omogoča sodelovanje javnosti boljši nadzor nad konflikti, ki se pojavljajo kot posledica družbenih nasprotij in tako prispeva k socialnemu miru (Garnier, 1984, cit. po Ogorelec, 1993). Dolgoročno se zmanjša verjetnost nastanka sporov, saj so odločitve, ki jih javnost podpira, trajnejše, stabilnejše in jih je lažje legitimirati (Steiner, 1999). Projekte je lažje uspešno uresničiti, kadar jim javnost ne nasprotuje. Pomaga nam tudi pri pridobivanju argumentov za določeno prostorsko rešitev, saj lahko javno mnenje in izkazane potrebe dajo odločilno težo načrtovalskim idejam. Poleg tega se dosega soodgovornost javnosti za stanja v prostoru, kar bistveno vpliva na odnos do prostorskih ureditev. Prebivalci do bivalnega okolja, v katerega načrtovanje so bili vključeni, vzpostavijo drugačen odnos, zmanjša se verjetnost za odtujenost in nevarnost vandalizma. Po mnenju Dimitrovske Andrews (1998) lahko dobro usmerjeno sodelovanje doprinese k boljšemu in učinkovitejšemu urbanističnemu oblikovanju in "uporabniškemu" upravljanju mest ter stanovanjskih sosedstev.

Prostorski planer torej ne more več nastopati s položaja moči neodvisnega strokovnjaka, ki ima edini potrebno znanje in pozna rešitve. Preko vplivov sektorjev se v proces prostorskega planiranja vključujejo različne stroke, ki zagovarjajo različne vrednote, imajo drugačen pogled na prostor in ponujajo svoje pristope za doseganje nekega cilja. Za planerja je nujna sinteza, povezovanje z drugimi strokami ter dialog z laično javnostjo kot enakopravnim partnerjem. Prav praktično znanje ter vrednote ljudi, ki živijo na nekem območju, pomenijo tisto vedenje, ki manjka znanstvenemu vedenju, da bi učinkovito reševalo prostorske probleme (Ploštajner, 2003: 53).

Odnosom med politiko, stroko, načrtovalci in javnostjo je treba postaviti realne cilje. Sodelovanje z javnostjo lahko v določeni meri prispeva k bolj učinkovitemu urbanizmu, saj omogoča boljše medsebojno sporazumevanje in zmanjševanje konfliktov. Kljub temu pa konfliktov ne more povsem odpraviti, vsaj ne takrat, ko so jim vzrok nasprotujoči interesi investitorjev, politike, uprave in javnosti (Ogorelec, 1993: 19).

3.2. OBLIKE VKLJUČEVANJA JAVNOSTI V PRIPRAVO PROSTORSKIH DOKUMENTOV

Javnost se lahko v postopek prostorskega načrtovanja vključuje na več načinov in v različnih fazah načrtovalnega postopka. Prebivalci lahko sodelujejo preko anketiranja, neposrednega sodelovanja pri pripravi prostorskega načrta in pri odločanju. Nabor različnih tehnik komuniciranja z javnostmi je širok. Steiner (1999) navaja naslednje:

- Skupine za pritisk so državljanski odbori z jasno zastavljeno nalogo. Navadno se nanašajo na en sam problem, pogosto je to določanje ciljev za nek plan. Njihov obstoj je začasen. Tehnično pomoč in podporo večinoma dobijo od strokovnjakov.
- Državlanski svetovalni odbori naj bi zagovarjali zamisli in stališča krajevnih skupin. Njihov namen je svetovanje pristojnim organom. Odbori obsegajo večje število članov, imajo omejeno moč in avtoriteto, podporo pa jim, podobno kot skupinam za pritisk, nudijo strokovnjaki.
- Načrtovalski sveti sosesk so organizacije, ki jih ustanovijo prebivalci ali organizator izven skupnosti. Z identificiranjem problemov v soseski, oblikovanjem ciljev in prioritet za večje skupnosti ter izvrševanjem in presojo planov, služijo kot svetovalna telesa upravljavcem in načrtovalcem. Njihova učinkovitost je odvisna od organiziranosti in stopnje interesa v skupnosti.
- Tehnike skupinske dinamike je skupen pojem za nabor tehnik, uporabljenih za reševanje problemov, razjasnitev ciljev, spodbujanje skupinskega sodelovanja in razreševanje konfliktov znotraj skupin prebivalcev. Delo poteka v majhnih skupinah, ki jih vodi in usmerja za to usposobljen strokovnjak. Postopek je strukturiran, časovni okvir je določen. Tehnike je možno uporabiti v vseh stopnjah načrtovalskega postopka. Med tehnike sodijo skupinski intervjuji, 'viharjenje možganov' (angl. *brainstorming*), delavnice nominalnih skupin in igranje vlog.
- Ciljne skupine so namenjene pridobivanju informacij. Skupine so majhne, njihovi člani pa so predstavniki različnih stališč ali družbenih skupin. Moderator udeležencem postavlja vprašanja in usmerja razpravo, ki traja določen čas. Primeri ciljnih skupin so skupina prebivalcev, ki se jih poseg tiče, skupina okoljevarstvenikov, skupina investorjev in skupina arhitektov, krajinskih arhitektov in načrtovalcev.
- Tehnika Delfi je namenjena pridobivanju in izboljšanju znanja o problemu z visoko stopnjo negotovosti. Izbrani so strokovnjaki z ustreznih področij, ki z izpolnjevanjem vprašalnika podajo informacije. Te so zbrane in analizirane, rezultat pa predstavlja vhodni podatek za naslednji krog, kjer je posameznemu strokovnjaku omogočeno, da jih spremeni ali dopolni. Postopek se zaključi, ko so doseženi stabilni rezultati.
- Javnomnenjske ankete se lahko izvajajo preko pošte, telefonsko ali v živo. Pomagajo lahko pri odkrivanju problemov in določanju ciljev.

- Javne obravnave so pogosto zahtevane z zakonom. Na njih imajo prebivalci možnost izpostaviti probleme, ki se tičejo predlaganega plana, načrtovalci pa morajo do njih zavzeti stališče. Javne obravnave imajo uraden značaj, ki lahko prebivalce odvrne od sodelovanja.

Metode, uporabljene za pridobivanje neformalnega, laičnega znanja in njegovo vključevanje v načrtovalski postopek je možno uvrstiti v dve skupini (Golobič in Marušič, 2007):

- v prvi skupini so ankete in javnomnenjske raziskave, ki se pogosto uporabljajo za ugotavljanje odnosa javnosti in razumevanje vrednostnega sistema znotraj lokalnih skupnosti. Želje in vrednote, ki jih take raziskave razkrijejo, so pogosto površinske, dvoumne in stereotipne ter nujno ne pomenijo konflikta v rabi prostora. Kljub omenjenim slabostim pa omogočajo pomemben vpogled v socialno strukturo, odnose in vrednostne usmeritve neke skupnosti.
- Druga skupina metod javnost v načrtovalski postopek vključuje bolj dejavno. Takšna sta na primer 'razreševanje okoljskih sporov' (angl. *environmental dispute resolution*) in 'alternativno razreševanje konfliktov' (angl. *alternative dispute resolution*) (Rose in Sufflig, 2001). Tehniki sta manj raziskovalno usmerjeni in bolj usmerjeni k razreševanju konfliktov z uporabo posredniških in pogajalskih postopkov med interesnimi skupinami. Tehnika 'stvarnega planiranja' (angl. *planning for real*) (Steiner, 1999) skuša udeležencem omogočiti raziskovanje možnosti za oblikovanje prostora. Najučinkovitejša je pri načrtovanju obvladljivih fizičnih prostorov, uporabimo pa jo lahko tudi za načrtovanje rabe prostora. Tehnika 'akcijskega planiranja' (angl. *action planning*) (Steiner, 1999) določa posamezne naloge, vire, roke in odgovornosti, potrebne za doseg posameznega cilja. Obe metodi temeljita na pristopu z delavnicami. Navadno vključujeta eno ali več tehnik skupinske dinamike znotraj male skupine udeležencev. Izkušnje s planerskimi delavnicami v Sloveniji kažejo, da pogosto dobro delujejo kot spodbuda javnosti, da začne izražati probleme, ki se pojavljajo v njihovi lokalni skupnosti in v razpravi med krajani, strokovnjaki in upravljavci iskati rešitve (Ažman-Momirski in Dimitrovska-Andrews, 1997). Največja pomanjkljivost takih delavnic je, posebej kadar govorimo o večjih načrtovalskih nalogah, omejeno število udeležencev in možna prevlada interesov, vrednot in želja nekaterih posameznikov ali skupin. Na zgoraj omenjenih javnomnenjskih raziskavah in tehnikah delavnic sloni večina uporabljenih pristopov k planiranju s sodelovanjem javnosti (Golobič in Marušič, 2007).

Participativno planiranje in odločanje v vse planerske discipline ni vključeno enako uspešno. Posebej v kompleksnih planerskih nalogah, kot je načrtovanje rabe tal na regionalni ali lokalni ravni, sodelovanje javnosti redko preseže okvir javne razgrnitve in javne obravnave (Golobič in Marušič, 2007). Javna razgrnitev in javna obravnava sta pri nas edini z zakonom predpisani fazi, ko javnost sodeluje v postopku sprejemanja prostorskega dokumenta. V okviru javne razgrnitve ima javnost pravico dajati pripombe in predloge na predlagan prostorski načrt. Občina je dolžna pripombe in predloge preučiti in do njih zavzeti stališče (Zakon o prostorskem načrtovanju, 2007: 50. člen).

Dejstvo, da sta javna razgrnitev in javna obravnava obvezni, naj bi zagotavljalo, da nobena odločitev ni sprejeta brez strinjanja javnosti. Vendar pa v glavnem služita le legitimiranju plana. Ker je javna obravnava postavljena na konec načrtovalskega postopka, šele takrat pride do prvega stika med urbanistom in javnostjo, kar povzroča napetost že samo po sebi. Javnost je soočena z že izdelanim načrtom. V alternativne možnosti odločitev znotraj načrtovalskega procesa ima malo vpogleda ali pa ga sploh nima. Zapletene znanstvene razlage načrtovalcev le poglobijo prepad med strokovnjaki, pristojnimi organi in javnostjo. Ljudem je odvzeta možnost ustvarjalnega sodelovanja pri odločanju o lastni prihodnosti. Lahko se le strinjajo ali nasprotujejo predlagani rešitvi. Nasprotovanje tako pogosto postane edini način, da prebivalci pokažejo svoje nestrinjanje s postopkom, iz katerega so bili praktično izključeni (Golobič in Marušič, 2007). Kadar pa se stik z javnostjo vzpostavi v samem začetku dela, je komunikacija lažja, saj lahko gradimo na zaupanju. S tem se izognemo kasnejšim konfliktom. Javna obravnava je lahko učinkovit način posredovanja informacij velikemu številu ljudi, manj učinkovita je kot sredstvo za ugotavljanje javnega mnenja. Le posamezniki dobijo priložnost da povedo svoje mnenje, to pa so predvsem ljudje, ki so v skupnosti aktivnejši in glasnejši. Na javni obravnava se ustvarja atmosfera "mi proti njim", kar lahko vodi k nasprotovanju. Več možnosti za podrobno razpravo o politikah in željah nudijo sestanki majhnih skupin ljudi, ki že delajo skupaj ali imajo skupen interes. Za različne skupine ljudi je treba uporabiti različne metode (Ogorelec, 1993: 106).

3.2.1 Anketiranje v prostorskem načrtovanju

V prostorskem načrtovanju je anketiranje pomemben način pridobivanja strukturiranih podatkov od večjega števila ljudi, hkrati pa je tudi način komunikacije med načrtovalci in javnostjo. Glede na to, ali je bil uporabljen transparenten ali netransparenten načrtovalski pristop, se lahko anketiranje v načrtovanje vključuje na različne načine. **Netransparenten načrtovalski pristop** je celosten - intuitiven in ne omogoča vpogleda v posamezne korake postopka. Pri njem je načrtovanje ustvarjalno dejanje, katerega glavna značilnost je 'čudežni skok intuicije' (angl. *'the magic leap of intuition'*), kot ga je označil Lyle (1985, cit. po Marušič, 2002). Netransparenten postopek sam po sebi nujno ne zahteva informacij, pridobljenih z anketiranjem, vendar je vsaka informacija dobrodošla. Vendar pa so naloge prostorskega načrtovanja tako obsežne, da samo 'ustvarjalni preblik' ne zadošča. Intuitivne rešitve so sicer prevladujoče in učinkovite v projektivnem oblikovanju, vendar jih je težko razložiti in zagovarjati. Zaradi večje kompleksnosti problemov in večje potrebe po argumentaciji odločitev pred javnostjo se je pojavila potreba po preverljivosti in odpiranju postopkov prostorskega načrtovanja (Golobič, 2002). To omogoča **transparenten načrtovalski pristop**, pri katerem je uporabljen formaliziran postopek, ki poteka členjeno v posameznih korakih. Anketiranje mora biti v tem primeru usmerjeno v smer pridobivanja specifičnih informacij, potrebnih v posameznih korakih postopka (Marušič, 2002: 119-120).

Načrtovalec v različnih fazah načrtovalnega postopka potrebuje različne informacije. V najmanj členjeni obliki postopka načrtovalec potrebuje le kartografsko osnovo, na katero vriše svojo rešitev. Marušič (2002: 130-131) loči štiri skupine informacij, ki jih načrtovalec pri svojem delu potrebuje:

- **osnovne prostorske podatke**
- **ekspertna znanja**
- **vrednostna izhodišča**
- **odločitvene sodbe oz. merila**

Prostorske podatke o fizičnem prostoru, na primer hidrografiji ali površinskem pokrovu, nam anketa odkriva redkeje. Načrtovalec jih dobi iz virov tradicionalne kartografije, tiste, ki so povezani z družbenim okoljem, pa iz raziskav spoznavnih zemljevidov. Podatki, ki jih lahko dobimo z anketiranjem, so torej (Marušič, 2002: 132-134):

- stvarni podatki o neki resnični, stvarni značilnosti prostora, ki je ni mogoče pridobiti iz nekega obstoječega kartografskega vira, ampak jo anketiranec pozna in vriše na kartografsko osnovo. Tako lahko zberemo podatke o preteklih poimenovanjih prostora, toponimih ali položajih nekih neobičajnih pojavov v prostoru.
- Stvarni podatki, ki so predstave o zgradbi prostora, kot so mentalne podobe mesta K. Lyncha. Te so, kot pravi Lynch (1960), rezultat dvosmernega procesa med okoljem in opazovalcem.
- Podatki, ki vsebujejo neko dodatno vrednost, izkušnje in poznavanje zakonitosti v prostoru, kar lahko opišemo kot ekspertno vednost. Čeprav naj bi v načelu strokovnjaki imeli več ekspertne vednosti, so v lokalnih okoljih lahko izkustva prebivalstva edina razpoložljiva strokovna vednost.
- Podatki o prostorskem položaju zemljišč, ki so za anketirance bolj ali manj pomembna oziroma vredna, kar predstavlja znanje o vrednotah.
- Predlogi o prostorskih rešitvah, ki jih dobimo s spraševanjem anketirancev ne le po prostorskem položaju, ampak tudi po velikosti in prostorskem obsegu neke dejavnosti, kar predstavlja znanje o rešitvah.

Anketo lahko uporabimo v različne namene. Z njo lahko spoznavamo populacijo, za katero načrtujemo. Z ekspertno anketo lahko preverjamo sebe oziroma naročnika v kontekstu širšega strokovnega okolja. Služi lahko v obveščevalne namene, saj predstavlja javnosti prvi znak, da se bo v prostoru nekaj dogajalo. Anketa nam omogoči prvo zelo neformalno in nenasilno srečanje s posegom. Kot dobrodošel stranski učinek ankete Ogorelčeva (1993) navaja vzpostavljena odnosa med javnostjo in posegom ter javnostjo in načrtovalci. Z anketo ustvarjeno zanimanje je lahko vzrok kasnejšemu zaupanju, spoštovanju in dobremu sodelovanju. Lahko pa se zgodi, da anketa izzove negativen odziv javnosti na predmet obravnave. Večja verjetnost, da se bo to zgodilo, je, kadar govorimo o spremembi v okolju, ki z vidika javnosti ni zaželena ali predstavlja večji poseg v

človekovo bivanjsko okolje. Vsekakor pa je načrtovalcu v prid, da lahko takšne konflikte predvidi še pred izdelavo plana.

Na začetku postopka izvedena anketa pomaga odkriti stališča prebivalcev, ki jih načrtovalec lahko uporabi kot izhodišča pri svojem delu. Anketiranec lahko le v redkih primerih presodi, v kakšni meri so njegove predstave, želje in pričakovanja uresničljiva v danih prostorskih razmerah, zato njegovo mnenje večinoma ne more biti neposredno uporabno kot vodilo načrtovalcu. Samo anketiranje ne more odkriti stopnje uresničljivosti pričakovanih in želja, saj je njihovo preverjanje predmet načrtovalskega postopka. Načrtovalec mora prepoznati javni interes in z njim uskladiti zasebne interese posameznih investitorjev. Preverjanje uresničljivosti ciljev se opravi s simulacijo v fizičnih in družbenih razmerah. Ker mora biti končni plan uresničljiv, je treba cilje, ki niso uresničljivi, temu primerno deidealizirati. Alternativne planske predloge lahko oblikujemo na osnovi različne stopnje upoštevanja posameznih interesov. Tako ima tisti, ki bo sprejel odločitev, možnost uresničevati posamezne načrtovalne cilje ob različno postavljenih prioritetah posameznih družbenih interesov (Marušič, 2002: 122-124).

Javnost lahko s pomočjo anketne raziskave v načrt vključimo posredno ali neposredno. Posredno je vključena, ko so odgovori uporabljeni za oblikovanje določenih izhodišč in ciljev, neposredno pa, ko odgovori narekujejo določeno vrsto ureditve ali celo pritegnejo prizadeto skupnost k izvedbi. Kadar nas zanima velika populacija in splošne značilnosti, izvedemo raziskavo z anketnim vprašalnikom na značilnem vzorcu populacije, ki nam omogoči posplošitev rezultatov. Rezultati ne morejo biti in niso neposredno uporabni, ampak služijo kot argumenti za določene rešitve in predloge (Ogorelec, 1993: 123-125).

Pri odločitvi za anketno raziskavo je najprej pomembna jasna opredelitev ciljev in objektivizacija pričakovanih rezultatov. Bolje kot poznamo problem in podrobneje kot raziskavo izvedemo, uporabnejši bodo njeni rezultati. Najbolj uporabni so rezultati obdelave konkretnega prostora in nanj vezane javnosti. Kadar preverjamo izhodišča za planerske odločitve, dobimo drugačne rezultate, kot če bi na isti populaciji proučevali odziv na specifičen problem v prostoru. Planersko opredeljena izhodišča dajejo skromnejše stranske učinke. Že pri ožje opredeljenem problemu in veliki populaciji imajo ti stranski učinki pomembno težo (Ogorelec, 1993: 123-125).

Preden se lotimo anketiranja, moramo opredeliti skupino ljudi, katerih vednost želimo zajeti. Vključiti želimo vse neposredno ali posredno vpletene skupine ali posameznike, ki se jih razvoj na nekem prostoru tiče in ki bi s spremembami kaj pridobili ali izgubili. Pri uporabi participativnih metod kot so delavnice in sestanki pogosto pride do popačenja rezultata v prid bolj angažiranim posameznikom. Temu se je mogoče izogniti z metodo anketiranja, pri kateri zagotovimo enakomeren zajem vednosti, pod pogojem, da je vzorec statistično naključen. Tako izločimo tudi možnost vpliva nekaterih posameznikov na druge. Vendar pa javnost ni homogeno telo. Sestavljajo jo podskupine z različnimi vrednotami, interesi, motiviranostjo, sposobnostjo sprejemanja in posredovanja sporočil. Javnost kot

celoto je težko opredeliti. V praksi prevladajo predstavniki srednjega in višjega sloja, ki so bolj informirani ter se lažje izražajo (Garnier, 1984, cit. po Ogorelec, 1993). Tako nekateri konflikti ne nastajajo zgolj zaradi nasprotij med načrtovalci, uporabniki in investitorji, ampak zaradi konfliktov med interesi posameznikov in skupin, ki sestavljajo družbo. Vsi segmenti javnosti niso enako sposobni sprejemati informacije in se nanje odzivati. Srednji in višji razred kažeta željo po informiranju, informacije v glavnem razumejo in se nanje odzivajo. Deprivilegirane družbene skupine pa so večinoma za informacije nezainteresirane in se nanje ne odzivajo ali pa svojih interesov ne znajo in ne zmorejo javno zastopati.

Buchecker in sod. (2003) so raziskavo uporabnikov uporabili kot pripravljalni korak pred procesom participacije. Raziskava je vključevala dve vaški skupnosti. Odgovoriti je poskušala na vprašanje, kaj javnosti preprečuje neposredno sodelovanje v krajinskem načrtovanju ter najti načine za spodbujanje sodelovanja na lokalni ravni. Odgovori, pridobljeni z intervjuji z izbranim vzorcem krajanov, so bili primerjani z rezultati delavnic, na katerih so sodelovali isti ljudje. Izkazalo se je, da se člani podeželske skupnosti močno identificirajo s svojim bivalnim okoljem in da razlog za pomanjkanje participacije ni v nezainteresiranosti. Vendar pa se prebivalci ne čutijo odgovorne za razvoj svojega kraja in vso odgovornost prenašajo na upravljavce. Ljudem sodelovanje najbolj preprečuje to, da svoje želje in zamisli ohranjajo zase in jih javno ne izrazijo. Nekateri svoje predloge opustijo, ker jih imajo za neizvedljive ali ker menijo, da so druge zadeve, ki se tičejo skupnosti, pomembnejše. Včasih se ljudje na spremembe, ki so jim sprva nasprotovali, navadijo ali svoje nezadovoljstvo celo potlačijo. Za vsem tem stoji strah pred konflikti z ostalimi člani lokalne skupnosti in podrejanje skupnosti. Raziskava ugotavlja, da obstaja znotraj lokalne skupnosti 5 različnih tipov ljudi glede na njihovo vključenost in stopnjo identifikacije s skupnostjo ter pripravljenost za sodelovanje v postopku načrtovanja. Rešitev raziskovalci vidijo v uporabi postopkov, ki posamezniku omogočajo sodelovanje brez izpostavljanja pred skupnostjo. Šele takrat ljudje svobodno izražajo svoje mnenje in se ne podrejujejo interesom in normam skupnosti (Buchecker in sod., 2003).

Golobičeva in Marušič (2007) sta razvila metodologijo za pridobitev neformalnega znanja prebivalcev in njegovo združevanje s strokovnim znanjem. Zagotovljena je enakovredna obravnava obeh vrst znanj z namenom pridobitve uspešnega planskega predloga. Pristop združuje več znotraj prostorskega in participativnega planiranja že priznanih orodij, kot so javnomnenjske ankete in delavnice. Uporabljen je vprašalnik, ki ugotavlja življenjski slog in vrednote prebivalcev ter njihova stališča do prostorskega razvoja in varstva, pa tudi vprašanja, ki zahtevajo grafične odgovore v obliki spoznavnih zemljevidov. Udeleženci na topografskem zemljevidu obkrožajo območja, kamor bi po svoji presoji umestili nekatere dejavnosti, ki so predmet prostorskega plana. Posamezniki naj bi v risbi izrazili svoje vrednote in pričakovanja v zvezi s spremembami v prostoru. V tem smislu je postopek možno primerjati s kompleksnim postopkom večkriterijskega vrednotenja. Pridobljena informacija lahko vsebuje več slojev, kot so zaznava prostorskih značilnosti kot potencialov za različne rabe in zaznava potrebe po različnih rabah. Najpogosteje so spoznavni zemljevidi uporabljeni kot dodaten vir informacije v celostnem, intuitivnem načrtovalskem procesu. V raziskavi

so spoznavni zemljevidi uporabljeni za pridobitev vrednostnih kriterijev prebivalcev. Ti so uporabljeni v postopku analize ustreznosti, ki je osnovana na strokovnem znanju. Vrednostne usmeritve prebivalcev so združene v omejeno število interesnih skupin, ki jih združujejo podobne socialne značilnosti in odnos do razvojne in varstvene problematike. Obe vrsti znanja sta za nadaljnjo uporabo predelani. Spoznavni zemljevidi so digitalizirani, strokovno znanje pa je pripravljeno v obliki modelov ustreznosti prostora za določene rabe tal. Anketiranci naj bi pri risanju zemljevida uporabljali podobne kriterije odločanja kot strokovnjaki, le da vsakemu kriteriju pripisujejo različno pomembnost. Podoben način združevanja laičnega in strokovnega znanja je na primer kalibriranje strokovnih parametrov modela v delavnicah s prebivalci (Bojorguez-Tapia, 2001 cit. po Golobič in Marušič, 2007). Povezava med spoznavnimi zemljevidi prebivalcev in ekspertnimi modeli je ustvarjena z regresijsko analizo, ki identificira in opisuje razmerje med več spremenljivkami v sistemu (Silvennoinen in sod., 2001). Z njo je določena pomembnost, ki je pripisana vsaki spremenljivki, uporabljeni pri odločitvi o posamezni rabi. Za oblikovanje združenih modelov ustreznosti za vsako interesno skupino in za vsako rabo tal so uporabljene uteži iz regresijske funkcije. Modeli ustreznosti odsevajo razlike v kriterijih različnih skupin, zato se ocene ustreznosti za določena območja med njimi razlikujejo. V zadnji fazi so modeli ustreznosti uporabljeni v delavnicah, podobnih ostalim tehnikam skupinske dinamike (Steiner, 1999). Alternativni predlogi so predstavljeni udeleženiim. Na licu mesta je s pomočjo prilagajanja uteži kriterijev omogočeno spreminjanje modelov, preverjanje rezultatov in takojšnja povratna informacija. V postopku skupnega posvetovanja in odločanja se poskuša priti do zadovoljive rešitve (Golobič in Marušič, 2007).

Zgoraj opisana metodologija je bila preverjena na primeru občine Komenda, kjer je vzporedno potekal konvencionalni postopek načrtovanja. Ta ni uspešno rešil problema lokacije najbolj konfliktna dejavnosti, in sicer industrijske cone. Alternativni pristop, kjer je bila uporabljena opisana metodologija, pa je zanj uspeli najti lokacijo, s katero so se strinjale vse interesne skupine (Golobič in Marušič, 2007).

Vidimo, da metoda anketiranja z uporabo spoznavnih zemljevidov omogoča pridobivanje širokega spektra informacij, od preprostega ugotavljanja dejstev o prostoru pa do vednosti o procesih in zakonitostih, vrednostnih predstav o prostoru in planskih opredelitev. Vprašanja je treba zastaviti tako, da bodo koristna za pripravo prostorskega načrta. Vprašalnik mora biti strokovno pripravljen, rezultati pa v takšni obliki, da jih je možno za potrebe nadaljnje analize medsebojno primerjati. Postavlja pa se vprašanje, kako naj planer ugotovljene informacije uporabi v načrtovalskem postopku. Ali naj se ravna po načelu demokratičnega glasovanja in neposredno uporabi najpogosteje zarisano plansko opredelitev? Čeprav je to ob dovolj velikem vzorcu anketiranih lahko sprejemljiva rešitev, ki zadovolji želje večine prizadetih ljudi, taka poenostavitev ne nudi argumentacije za naše opredelitve (Marušič, 2002). Spoznati in razumeti je treba različne interese v prostoru, saj lahko tudi manjšinska mnenja nakazujejo rešitve, ki jih je vredno vzeti pod drobnogled (Golobič, 2002). Vsem vrednostnim sistemom je treba dati primerljive možnosti uveljavitve in izbrati rešitev, ki čim bolj ustreza vsem vpletenim (Taylor, 1986 cit. po Golobič, 2002). To pomeni čim večjo

skupno korist ob čim manjših stroških. Problem pri identifikaciji in sprejetju različnih interesov je to, da zelo zapletejo premočrtni racionalni planerski postopek. S konfliktom interesov se lahko spopademo z metodo razvoja alternativnih rešitev (Marušič, 1993). Da razvijemo izvedljive alternative, moramo poznati vrednote v družbi, ki nam jih najbolje posredujejo ljudje sami. Rezultate anket je zato treba ustrezno interpretirati. Interpretacije so lahko popolnoma preproste ali pa do njih pridemo z računalniško obdelavo pridobljenih podatkov.

4 METODA

Za raziskavo je bil izbran primer mesta Slovenska Bistrica. Slovenska Bistrica je centralno naselje širšega območja Pohorja, gričevnatih Dravinjskih gor in skrajnega severozahodnega dela Haloz ter ravnin ob vodotokih Dravinji, Ložnici, Bistrici, Devini in Polskavi. Širši okolici predstavlja kulturni, šolski, upravni in zaposlitveni center (Radovanovič, 1996). Zaradi ugodne lege je pomembno prometno in trgovsko središče (Priročni krajevni leksikon Slovenije, 1996). Mesto se sooča s podobnimi problemi kot ostala srednje velika slovenska mesta. Zaradi dobre prometne povezanosti, bližine trga zaposlovanja v bližnjem Mariboru ter relativno nizkih cen nepremičnin je predmet močnega priseljevanja in posledično širitve naselja. Občina je v postopku priprave občinskega prostorskega načrta in urbanističnega načrta, zato se ponuja priložnost vključitve rezultatov raziskave v začetek načrtovalskega postopka.

V raziskavi je bila uporabljena anketna metoda. Anketni vprašalnik je obsegal tehniko risanja spoznavnega zemljevida Lynchevega tipa, družbeno - prostorske obrazce, prepoznavanje fotografij območja in njihovo umeščanje na zemljevid, lestvice semantičnega diferenciala, petstopenjske ocenjevalne lestvice in vprašanja odprtega tipa.

4.1 UDELEŽENCI

V raziskavo je bil vključen naključen vzorec ljudi, ki živijo znotraj ureditvenega območja mesta Slovenska Bistrica. Anketiranih je bilo 100 prebivalcev mesta, starih od 18 do 83 let, s povprečno starostjo 43,7 let. Polovica anketiranih je žensk, polovica pa moških. Povprečna starost žensk je 44 let, moških pa 43 let. Anketiranci imajo različne stopnje izobrazbe, prevladujejo tisti s končano 4-letno srednjo šolo, predvsem na račun moških, pri ženskah pa je nekoliko večji delež tistih s končano višjo ali visoko strokovno šolo in z univerzitetno izobrazbo. Tudi vrste zaposlitve so različne, prevladujejo zaposleni (60 anketirancev). Prevladujoči del udeleženih (66 anketirancev) v Slovenski Bistrici živi celo življenje, slaba četrtnina je tistih, ki so se v mesto priselili in v njem bivajo več kot 20 let, najmanj pa tistih, ki v mestu živijo manj kot 20 let (le 12 anketirancev). Malo manj kot polovica anketirancev je zaposlenih v Slovenski Bistrici, petina udeleženih se vozi na delo v Maribor, malo manj kot petina pa v druge kraje v občini Slovenska Bistrica.

Manjši del anketirancev sem izbrala iz kroga družine, prijateljev in znancev, večji del vzorca pa je bil slučajen. Izbrani so bili prebivalci iz različnih delov mesta.

4.2 GRADIVO

Uvodni del vprašalnika vsebuje demografska vprašanja o spolu, starosti, izobrazbi, zaposlitvi, dolžini bivanja v mestu in kraju dela ali šolanja. Osrednji del vprašalnika vsebuje 11 vprašanj dveh tipov. Prvi tip so vprašanja, na katera so prebivalci odgovarjali pisno. To so vprašanja odprtega tipa in

vprašanja, pri katerih so mnenje podajali z obkrožanjem ustrezne številke na ocenjevalni lestvici. Ta se nanašajo na predstavo prebivalcev o mestu Slovenska Bistrica, ocenjevanje različnih vidikov kraja in življenja v njem, želje in mnenja prebivalcev o prihodnjem razvoju kraja, ocenjevanje potrebnosti novih dejavnosti ter vprašanje, ki je ugotavljajo razvojno naravnost prebivalcev. Na podlagi tega vprašanja so bili prebivalci razdeljeni v tri skupine, ki smo jih kasneje med seboj primerjali. Drugi tip vprašanj so tista, na katera so prebivalci odgovarjali v grafični obliki. Z njimi smo predstavo o kraju pridobili na različne načine:

- Risanje spoznavnega zemljevida Lynchevega tipa, za kar so imeli anketiranci na voljo 10 minut. V prazen kvadrat so narisali zemljevid mesta, kot si ga sami predstavljajo. Iz tako narisanih zemljevidov je bilo mogoče ugotoviti, kolikšen obseg mesta prebivalci vključujejo v risbo, kateri elementi se najpogosteje pojavljajo, kateri so tisti, po katerih se orientirajo ter kako prostor členijo in strukturirajo.
- Obkrožanje območij, ki so jim všeč in tistih, ki jim niso všeč na topografskem zemljevidu (družbeno – prostorski obrazci).
- Prepoznavanje prizorišč na fotografijah in njihovo umeščanje na topografski zemljevid.
- Umeščanje določenih novih dejavnosti na topografski zemljevid.

Vprašanja, ki so od udeležencev zahtevala orientacijo na topografskem zemljevidu, so razkrila potrebo po tem, da je kartografska podlaga čim preglednejša in v dovolj velikem merilu. Medtem ko velika večina prebivalcev z branjem zemljevida ni imela težav, so nekateri starejši in tisti s slabšim vidom izrazili željo po zemljevidu v večjem merilu. Sestava vprašalnika je razvidna iz Priloge A.

4.3 POSTOPEK

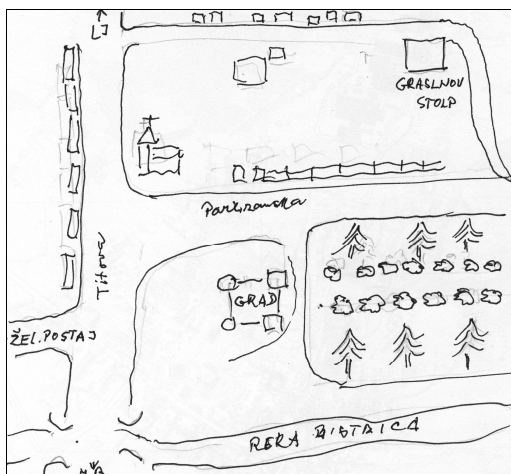
Raziskavo sem izvedla osebno v mesecu aprilu 2008. Anketiranje je v večini primerov potekalo na domovih anketirancev po predhodnem dogovoru. Včasih je anketo naenkrat reševalo več udeležencev, večinoma različni člani družine. Ker obstaja možnost, da imajo člani iste družine podobne vrednote, to lahko vodi do izkrivljenja rezultata. Da bi kar v največji meri ohranila reprezentativnost vzorca, sem število anketiranih članov iste družine omejila na dva člana. Izpolnjevanje vprašalnika je trajalo v povprečju 30 minut. Podatki iz ankete so bili vneseni v računalnik in obdelani v programih SPSS, ki omogoča statistično obdelavo podatkov ter AutoCAD, s katerim so bili obdelani odgovori, podani v grafični obliki.

5 REZULTATI

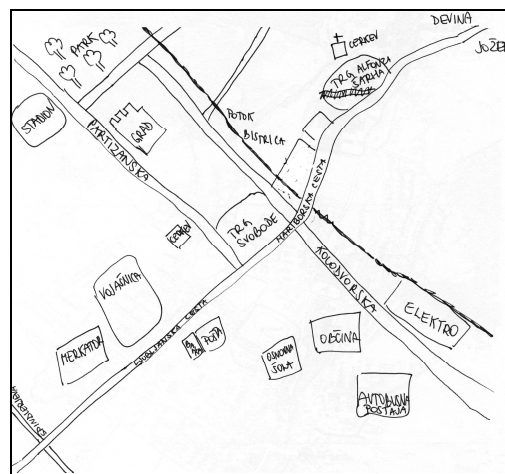
5.1 ZAJETO OBMOČJE NA ZEMLJEVIDU

Udeleženci so v svoje zemljevide vključevali mesto v večjem ali manjšem obsegu. Glede na to, kolikšen del mesta so zajeli v risbo, smo zemljevide razdelili v 4 skupine:

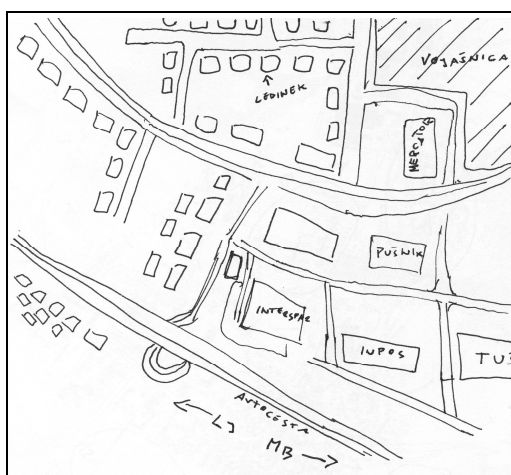
- a) zemljevidi, ki zajemajo središče mesta – območje, ki zajema grad, oba trga in stavbe, ki ju obdajajo,
- b) zemljevidi, ki zajemajo središče mesta z nekaj okolice – poleg prej opisanega središča mesta je v zemljevid vključena še bližnja okolica v različnih obsekih in različnih smereh,
- c) zemljevidi, ki zajemajo del mesta brez središča – v zemljevid je vključen poljuben del mesta, ki ne obsega središča mesta,
- d) zemljevidi, ki zajemajo mesto v najširšem obsegu.

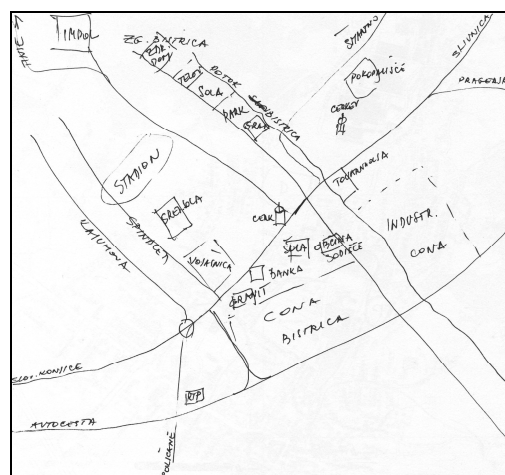
Slika 1: Zemljevid zajema le ožje središče mesta, ženska, 75 let.

Slika 2: V zemljevid je poleg središča mesta zajete tudi nekaj okolice, ženska, 24 let.

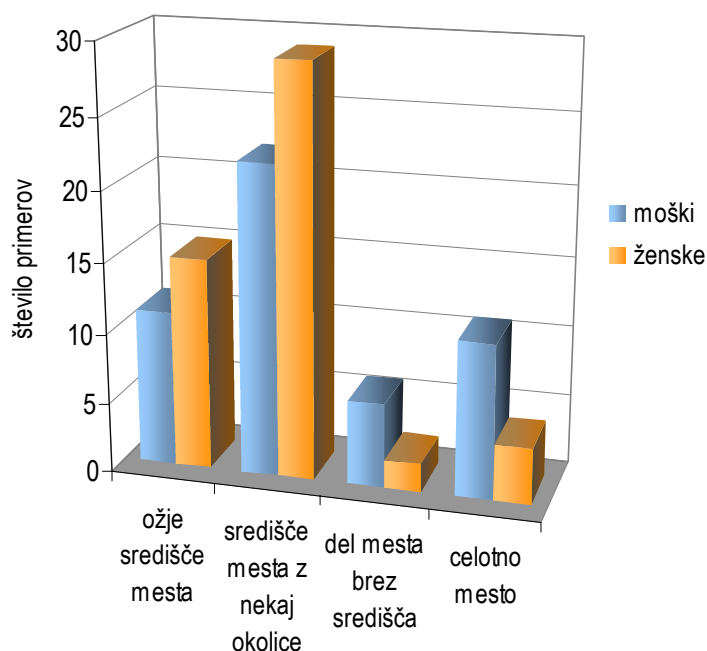

Slika 3: Zemljevid zajema del mesta brez središča, moški, 22 let.

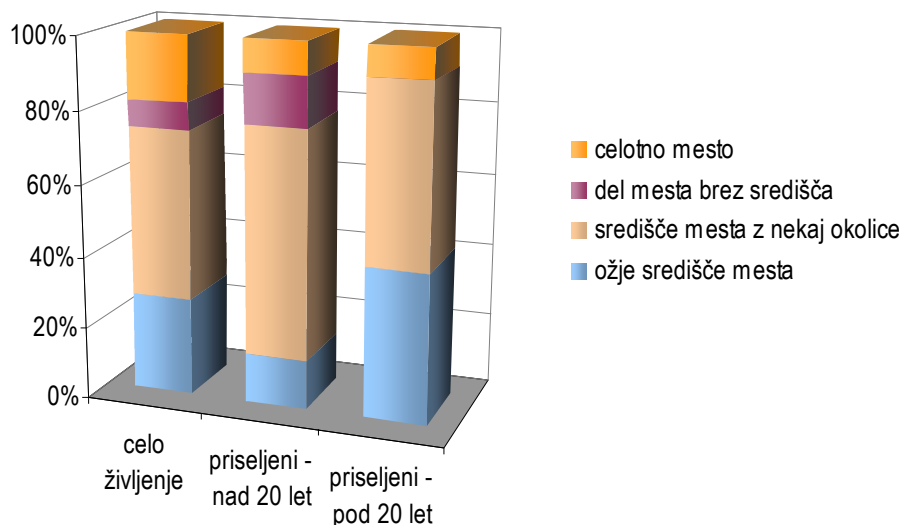
Slika 4: Zemljevid zajema celotno mesto, moški, 66 let.

Polovica udeležencev je v zemljevid vključila središče mesta z nekaj okolice, četrtnina pa je narisala le ožje središče mesta. Mesto je v najširšem obsegu narisalo 15 udeležencev, najmanj številni (le 8 udeležencev) pa so bili tisti, ki so v risbo vključili del mesta brez središča. Opazna je razlika med spoloma, saj je večje število moških risalo celotno mesto, ženske pa so v nekoliko večjem številu risale središče mesta z nekaj okolice.

Slika 5: Zajeto območje na zemljevidu glede na spol.

Najmlajši prebivalci so središče mesta z nekaj okolice risali v nekoliko večjem številu kot ostali prebivalci. Tudi dolžina bivanja v mestu je vplivala na obseg risbe. Izmed tistih, ki so narisali mesto v celotnem obsegu, je največ domačinov. V skupini tistih, ki so se priselili pred manj kot 20-imi leti, je polovica narisala središče mesta z nekaj okolice, slaba polovica pa le ožje središče. Ugotovitve se skladajo z raziskavo Ročnikove (2004). Le ena oseba iz te skupine je narisala celotno mesto, nihče pa ni narisal dela mesta brez središča.

Slika 6: Dolžina bivanja v kraju glede na zajeto območje na zemljevidu.

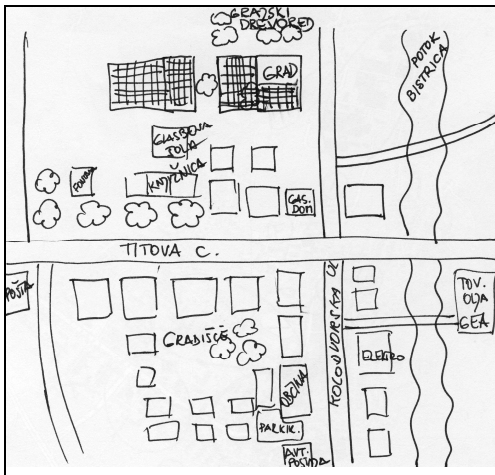
Delež tistih, ki so narisali mesto v celotnem obsegu je največji med prebivalci z dokončano višjo ali visoko strokovno šolo. Delež prebivalcev, ki so v risbo vključili le del mesta brez središča, pada od tistih z nižjo proti tistim z višjo izobrazbo.

5.2 NAČIN RISANJA ZEMLJEVIDOV

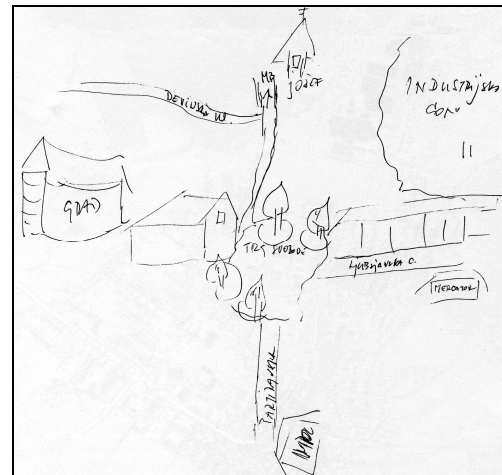
Prebivalci so zemljevide risali na različne načine. Razdelila sem jih v pet skupin:

- zemljevidi, narisani v tlorisu,
- zemljevidi, narisani s pomočjo uporabe perspektivne risbe,
- zemljevidi, na katerih se prepletajo tlorisna risba, naris in perspektiva,
- zemljevidi, na katerih prevladujejo opisi prostorskih elementov,
- zemljevidi, ki so zgrajeni s pomočjo zamejevanja območij.

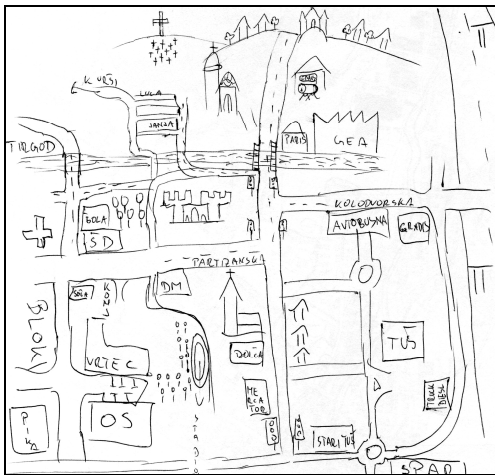
Zadnji dve kategoriji se v nekaterih primerih prekrivata z zgornjimi tremi. V takih primerih so bili zemljevidi uvrščeni v kategorijo, katere značilnosti so v večji meri izstopale.

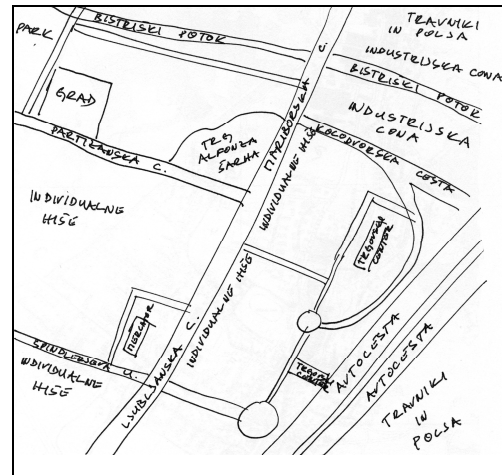
Slika 7: Zemljevid je narisani v tlorisu, ženska, 40 let.

Slika 8: Zemljevid je narisani v perspektivi, moški, 39 let.

Slika 9: Zemljevid je narisani s pomočjo tlorisa, narisa in perspektive, moški, 20 let.

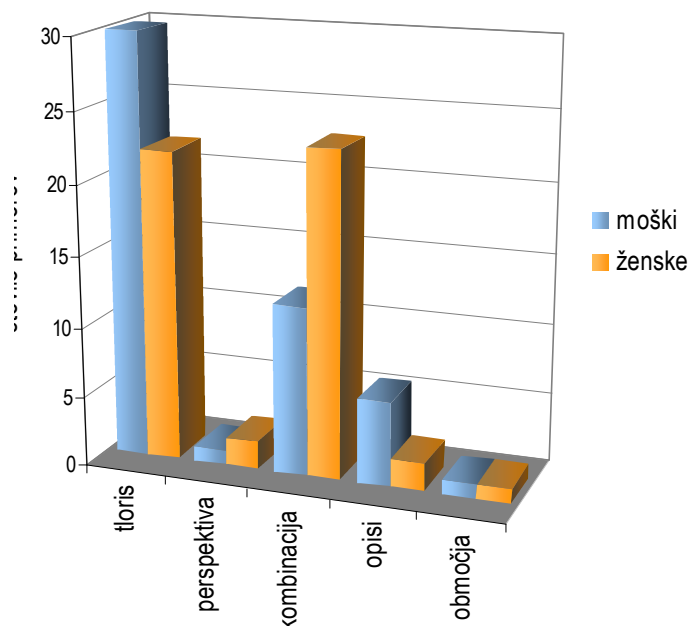

Slika 10: Na zemljevidu prevladujejo opisi prostorskih elementov, moški, 24 let.

Slika 11: Zemljevid je zgrajen s pomočjo zamejevanja območij, moški, 60 let.

Polovica udeležencev je risala v tlorisu, tretjina pa je uporabila kombinacijo tlorisa, narisa in perspektive. V treh primerih so prebivalci uporabili perspektivno risbo, le dva zemljevida pa sta bila narisana s pomočjo zamejevanja območij. Razlike med spoloma se kažejo v večjem številu tlorisnih zemljevidov pri moških in večjem številu kombiniranih zemljevidov pri ženskah. Do podobnih ugotovitev je prišla tudi Ročnikova (2004) v svoji diplomski nalogi.

Slika 12: Načina risanja zemljevida glede na spol.

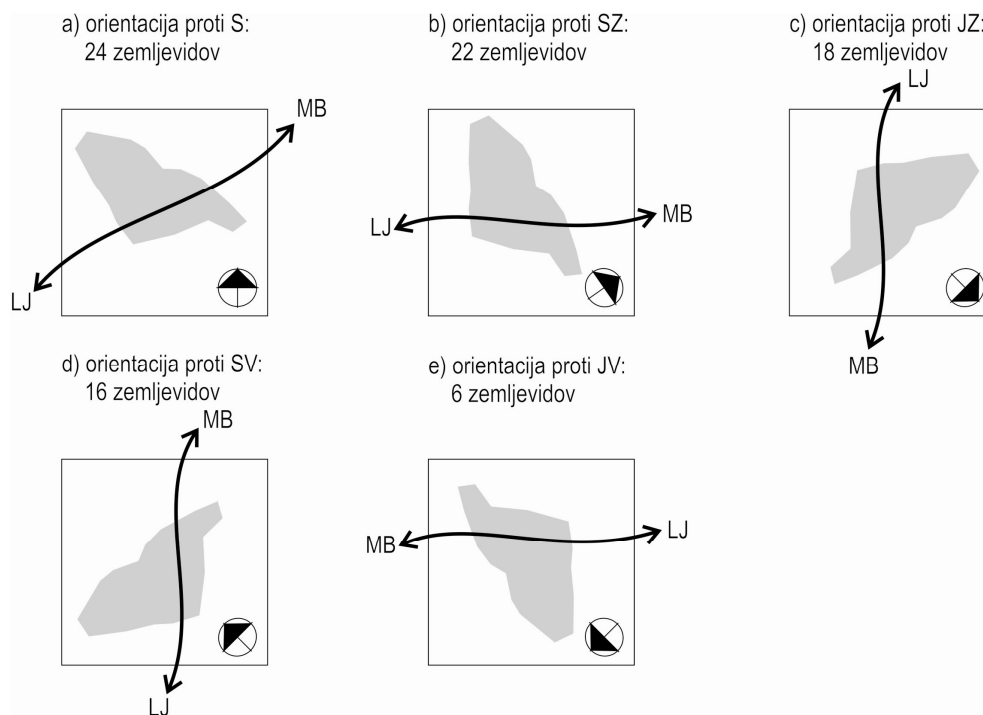
Prebivalci vseh starostnih skupin razen najmlajše so največkrat risali v tlorisu. Najmlajši prebivalci so največkrat risali v kombinaciji tlorisa, narisa in perspektive. Domačini in prebivalci, ki so se v mesto priselili pred več kot 20 leti, so najpogosteje risali v tlorisu. Tisti, ki v mestu živijo manj kot 20 let, so nekoliko pogosteje izbrali kombinacijo tlorisa, narisa in perspektive. Dijaki in študentje so pogosteje risali v kombinaciji tlorisa, narisa in perspektive kot ostali udeleženci.

5.3 ORIENTACIJA ZEMLJEVIDOV

Ugotavljali smo tudi, kako so prebivalci zemljevide orientirali. Nekateri so se orientirali po smereh neba, drugi po izstopajočih prvinah v prostoru. Pri ugotavljanju orientacije zemljevidov se je za zelo uporabno izkazala regionalna cesta Ljubljana-Maribor, ki jo je vrisala velika večina udeležencev. Četrtnina udeležencev je zemljevid orientirala proti severu. Skoraj enako številni so bili tisti, ki so za orientacijo uporabili glavno cesto, pri čemer je bila smer Ljubljane na levi strani risbe, smer Maribora pa na desni. Na to verjetno vpliva dejstvo, da je orientacija Ljubljana - levo, Maribor - desno zelo blizu "pravilni" orientaciji proti severu in je njena nekoliko zasukana različica. Razlog za takšno prilagoditev je napaka evklidske pristranskosti, ki vpliva na to, da si svet predstavljamo pravilnejši, kot je v resnici. Tisti, ki so zemljevid zasukali v obratno smer in postavili Maribor na levo in Ljubljano

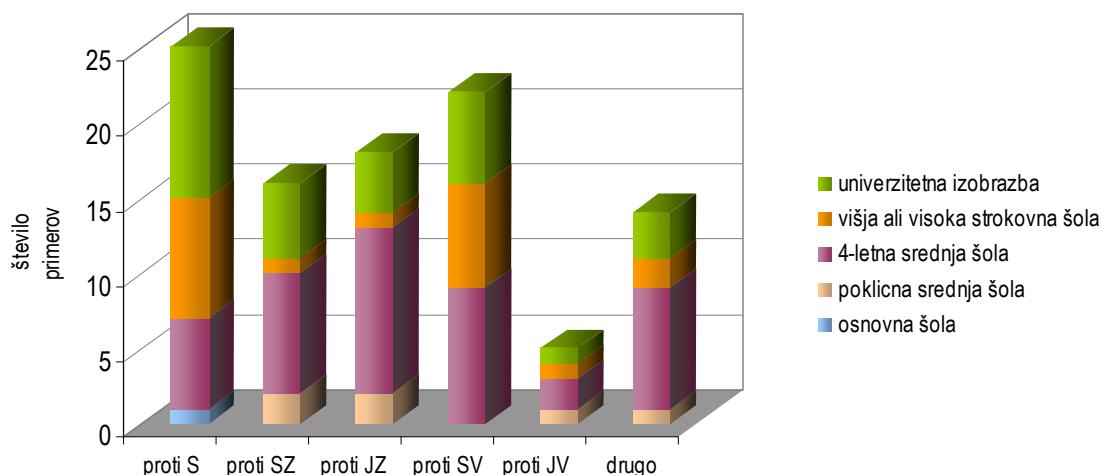
na desno stran, so mnogo manj številni. Omeniti velja zemljevide, ki so prav tako orientirani glede na glavno cesto, vendar je smer Ljubljane ali Maribora postavljena v zgornji rob zemljevida. Tukaj so prebivalci risbo gradili vzdolž prometne poti, po kateri se v mesto pripeljejo in iz njega odpeljejo. Manj številni so bili tisti, ki so zemljevid orientirali proti jugu, vzhodu ali zahodu.

Orientacije zemljevidov lahko prikažemo z naslednjimi shemami:

Slika 13: Sheme možnih orientacij zemljevida.

Najmlajši prebivalci so večino zemljevidov orientirali proti severu in severovzhodu, prebivalci, stari od 26-35 let proti severozahodu, prebivalci med 36 in 65-im letom pa proti severu. Najstarejši prebivalci so največ zemljevidov orientirali proti jugozahodu. Domačini so zemljevide večinoma orientirali proti severu, tisti, ki so se v mesto preselili pred več kot 20 leti pa proti jugozahodu in severozahodu. Tisti, ki so se preselili pred manj kot 20 leti, so večino zemljevidov orientirali proti severovzhodu.

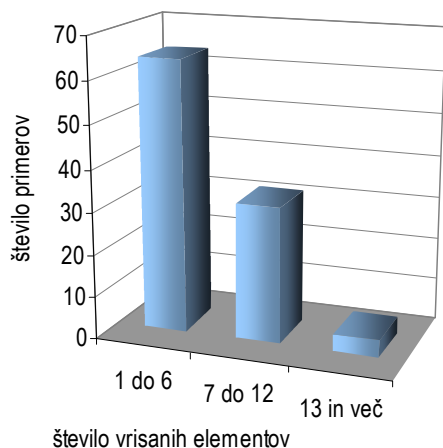
Slika 14: Izobrazba glede na orientacijo zemljevidov.

Razlika med različno izobraženimi prebivalci se kaže v tem, da so tisti z višjo izobrazbo (končano višjo ali visoko strokovno šolo in univerzo) zemljevide večkrat orientirali proti severu kot tisti z nižjimi stopnjami izobrazbe, ki so jih v večji meri orientirali proti severovzhodu, jugozahodu in severozahodu. Dijaki in študentje so zemljevid večinoma orientirali proti severovzhodu in jugozahodu, zaposleni pa proti severu in severozahodu. Upokojenci so zemljevide največkrat orientirali proti jugozahodu.

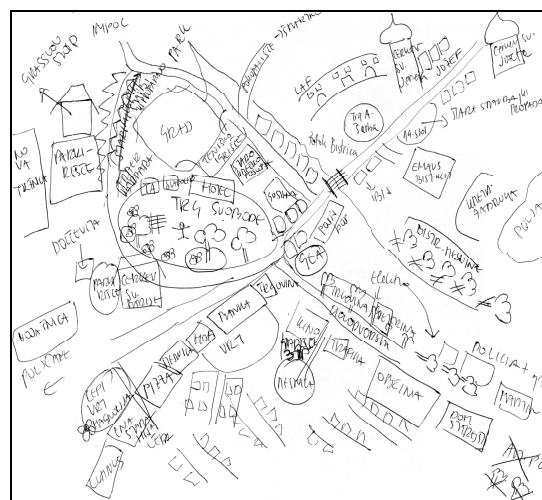
5.4 VSEBINA ZEMLJEVIDOV

5.4.1 Število vrisanih elementov

Zemljevide smo analizirali glede na število različnih elementov, ki jih vsebujejo. Kot element je v tem primeru opredeljena posamezna sestavina okolja, kot je cesta, stavba, drevo. Mnogi elementi iste vrste, predvsem stavbe, se na posameznem zemljevidu ponavljajo, zato je vsak element štet samo enkrat. Število sega od enega elementa do 18 različnih vrisanih elementov. Prevladujejo zemljevidi s 6 in manj vrisanimi elementi. Polovico manj je zemljevidov s 7 do 12 elementi, le na štirih zemljevidih pa je vrisanih več kot 13 elementov. Zemljevid z največ različnimi elementi je narisala ženska, vendar v skupini z največ vrisanimi elementi (13 in več elementov) prevladujejo moški. V splošnem pa ni opaziti večjih razlik med številom vrisanih elementov pri moških in ženskah.

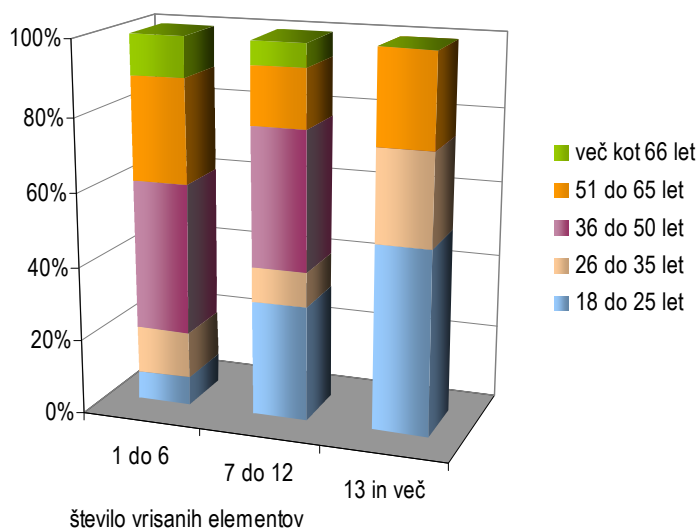

Slika 15: Zemljevidi glede na število različnih vrisanih elementov.

Slika 16: zemljevid z največ (18) vrisanimi elementi, ženska, 35 let.

Povprečno število vrisanih elementov pada od najmlajše skupine prebivalcev do najstarejše skupine prebivalcev.

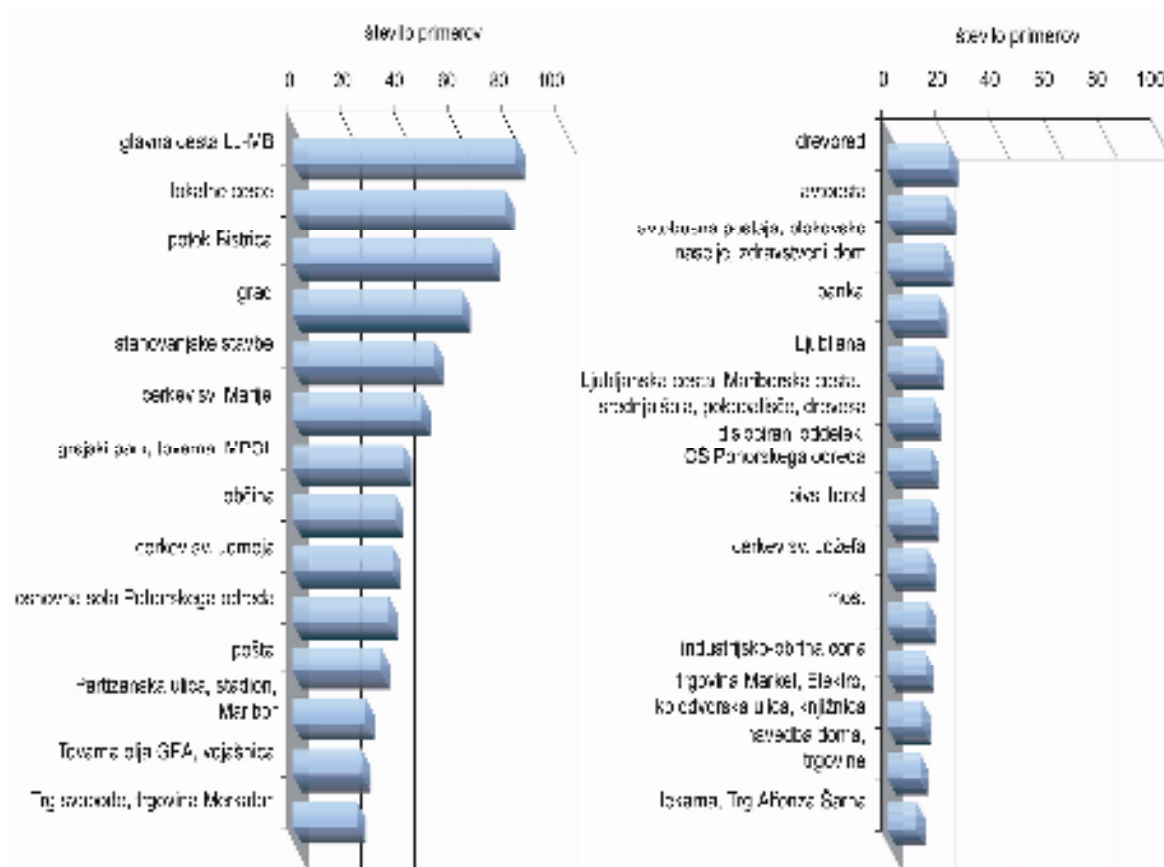
Slika 17: Število vrisanih elementov glede na starost.

Vsi udeleženci, ki so vrisali več kot 13 elementov, so domačini. Izjema je ženska, ki je vrisala največje število elementov, kljub temu, da se je v kraj preselila šele pred enim letom, kar bi bilo mogoče razložiti z intenzivnim stikom z mestom že v obdobju pred selitvijo. Na zemljevidih udeležencev z nižjimi stopnjami izobrazbe, to je z dokončano osnovno ali poklicno srednjo šolo, se pojavlja največ 6 različnih elementov. Največ različnih elementov so v povprečju risali prebivalci z dokončano višjo ali visoko strokovno šolo.

5.4.2 Vrisani elementi

Najpogostejši element, ki se je pojavil kar na 83 zemljevidih, je regionalna cesta Ljubljana-Maribor, ki poteka skozi središče mesta. To se sklada z že ugotovljenim dejstvom, da ima cesta bistveno vlogo pri orientaciji v prostoru. Sledijo ji vrisane lokalne ceste, potok Bistrica in grad. Na več kot polovici zemljevidov so vrisane stanovanjske stavbe. Izmed grajenih struktur v mestu izstopajo cerkve in grad, ki so nasprotno od ostalih stavb pogosto narisane v narisu ali perspektivi z dodanimi detajli. Grad ima pogosto dodane stolpiče, cerkev pa označuje zvonik s križem.

Večina udeležencev je svoje zemljevide opremila z opisi prostorskih elementov. Le 7 zemljevidov je bilo zgolj v grafični obliki brez opisov. Ženske so opise nekoliko večkrat vključevale v svoje zemljevide.

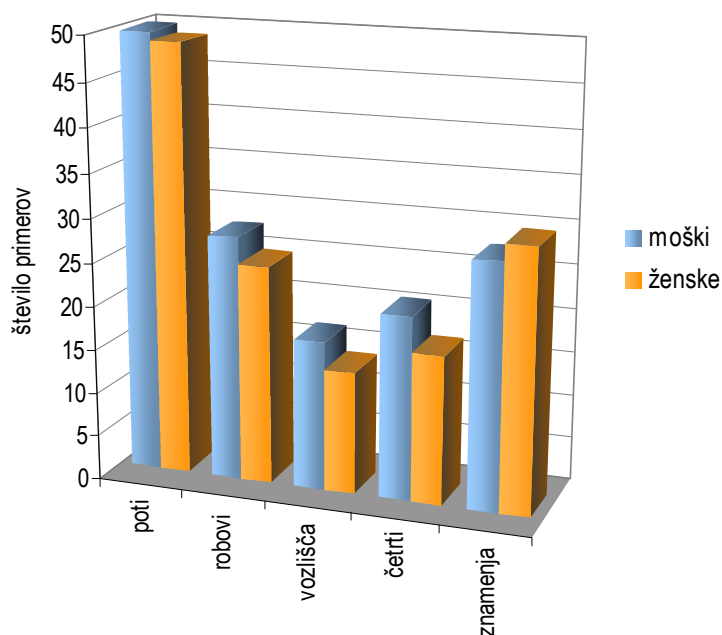

Slika 18: Vrisani elementi.

5.4.3 Vrsta vrisanih elementov (po K. Lynch)

Elemente, ki so se pojavljali na zemljevidih, smo uvrstili v pet skupin prvin, kot jih je opredelil Kevin Lynch (1960): poti, robove, vozlišča, četrti in znamenja. Najpogostejša prvina, ki se pojavlja na vseh zemljevidih z izjemo enega, so poti. Robovi in znamenja se pojavljajo na dobri polovici zemljevidov,

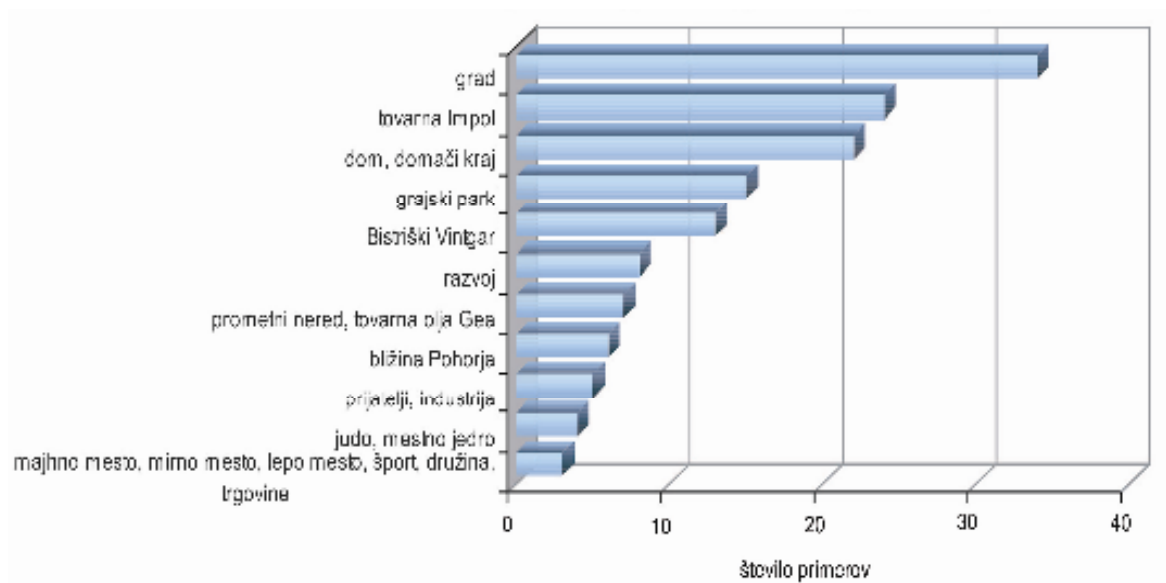
vozlišča in četrti pa le na tretjini. Nekoliko več moških je risalo robove, vozlišča in četrti, nekoliko več žensk pa znamenja.

Slika 19: Vrsta vrisanih elementov (po K. Lynch) glede na spol.

5.5 ASOCIACIJE V ZVEZI Z MESTOM

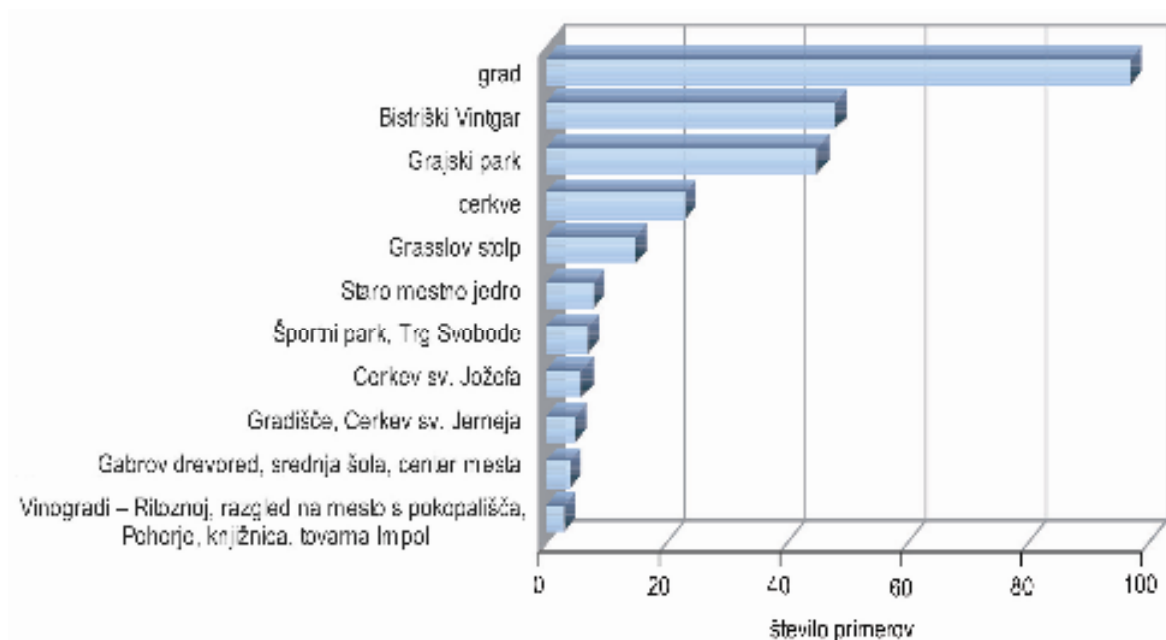
Med pojmi, ki prebivalcem pridejo na misel, ko pomislijo na Slovensko Bistrico, prvo mesto zaseda grad, sledi mu je tovarna Impol in pa omemba domačega kraja in doma. Tako številna navajanja gradu kažejo na razvito zavest o dediščini mesta. Tudi navajanje tovarne Impol ne preseneča, saj je bila tovarna eden glavnih zaposlovalcev tako v preteklosti, obratuje pa še danes. Pogosto je bil omenjen še grajski park in pa Bistriški Vintgar. Vintgar se nahaja izven območja, zajetega v raziskavo, vendar je pomembno območje rekreacije za prebivalce mesta. Iz odgovorov lahko sklepamo tudi na nekatere težave, ki se pojavljajo v mestu. Tako kar 7 prebivalcev ob omembi Slovenske Bistrice pomisli na prometni nered v mestu.

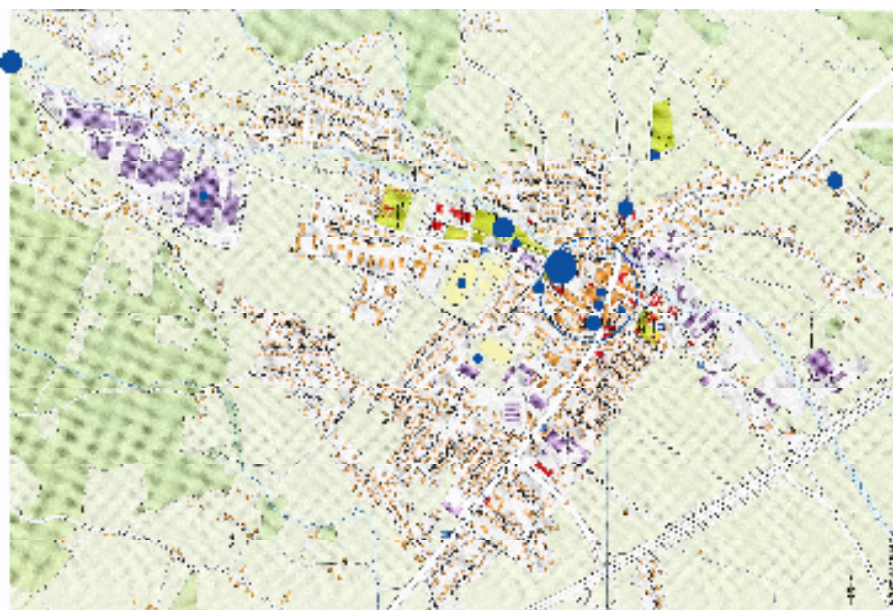
Slika 20: Asociacije v zvezi z mestom.

5.6 ZNAMENITOSTI MESTA

Tudi pri navajanju znamenitosti mesta, ki bi jih prebivalci pokazali obiskovalcu, je na prvem mestu bistriški grad. Kot znamenitost ga niso navedle le tri osebe. Velik pomen Bistriškega Vintgarja za prebivalce mesta se pokaže tudi pri tem vprašanju, saj ga kot znamenitost vredno obiska navaja slaba polovica vseh anketirancev. Skoraj polovica ljudi je navedla grajski park, četrtina pa cerkve.

Slika 21: Znamenitosti mesta.

Slika 22: Prostorski prikaz znamenitosti mesta. Večja pika predstavlja večkrat omenjeno znamenitost. *

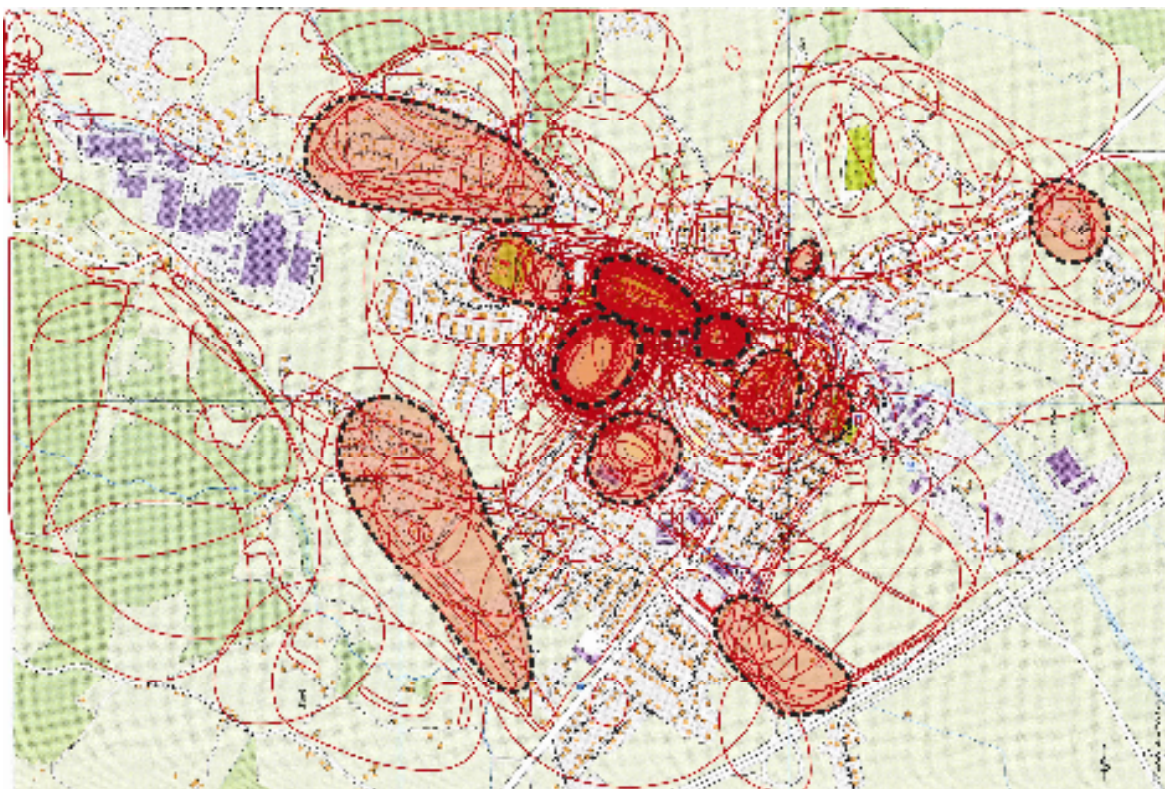
5.7 NAJBOLJ IN NAJMANJ PRILJUBLJENI DELI MESTA

Prebivalci so na zemljevidu z rdečo in modro barvo obkrožali predele, ki so jim najbolj in najmanj všeč.

5.7.1 Najbolj priljubljeni deli mesta

Kot najbolj priljubljeno območje izstopa območje gradu, grajskega parka ter ob njem ležeče osnovne šole in športnega parka. Prebivalci so kot všečne predele obkrožali tudi nekatere stanovanjske soseske, na primer Tirtot in stanovanjsko sosesko vzdolž Kajuhove ulice. Priljubljena so tudi območja okrog cerkve sv. Jerneja in sv. Jožefa, območje okrog občinske stavbe in dislociranega oddelka osnovne šole ter območje srednje šole.

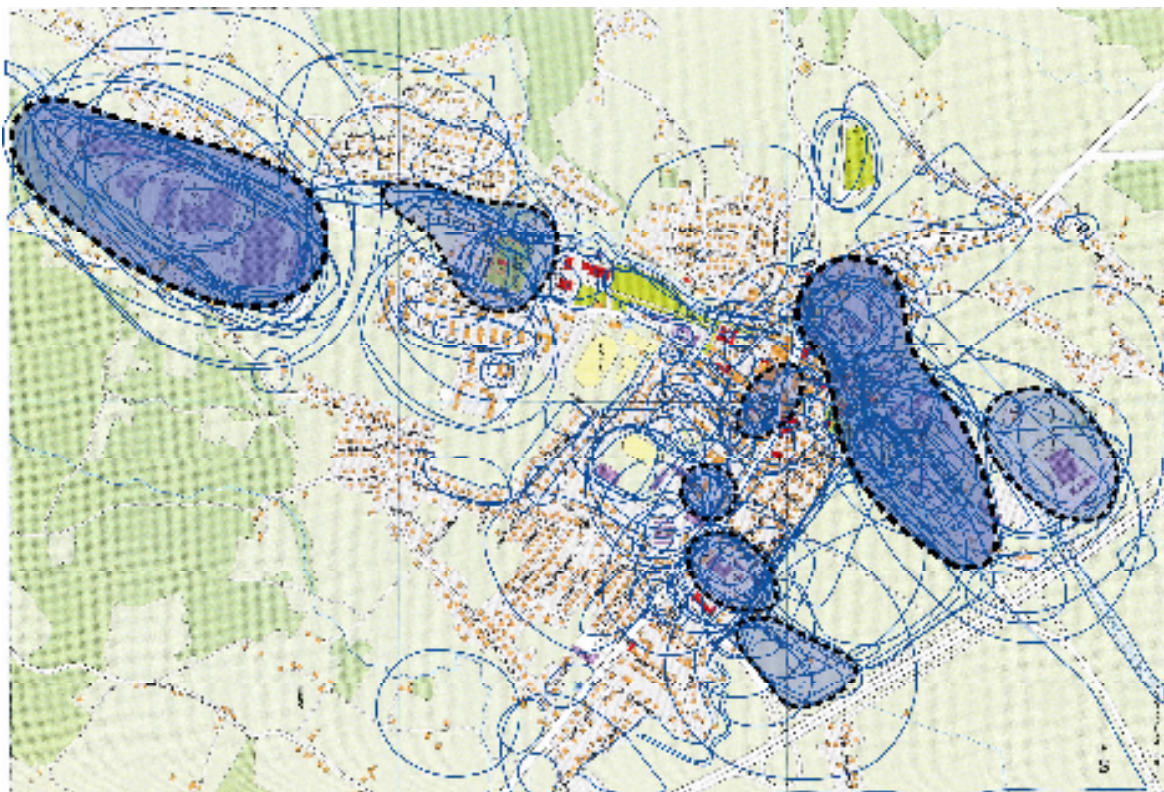
* kartografska podlaga pri slikah 22- 25, 30-35 in 54-61: Atlas Slovenije, 1996.

Slika 23: Zemljevid najbolj priljubljenih delov mesta. Območja, ki so bila največkrat obkrožena, so označena s črno črtkano črto in potemnjena.

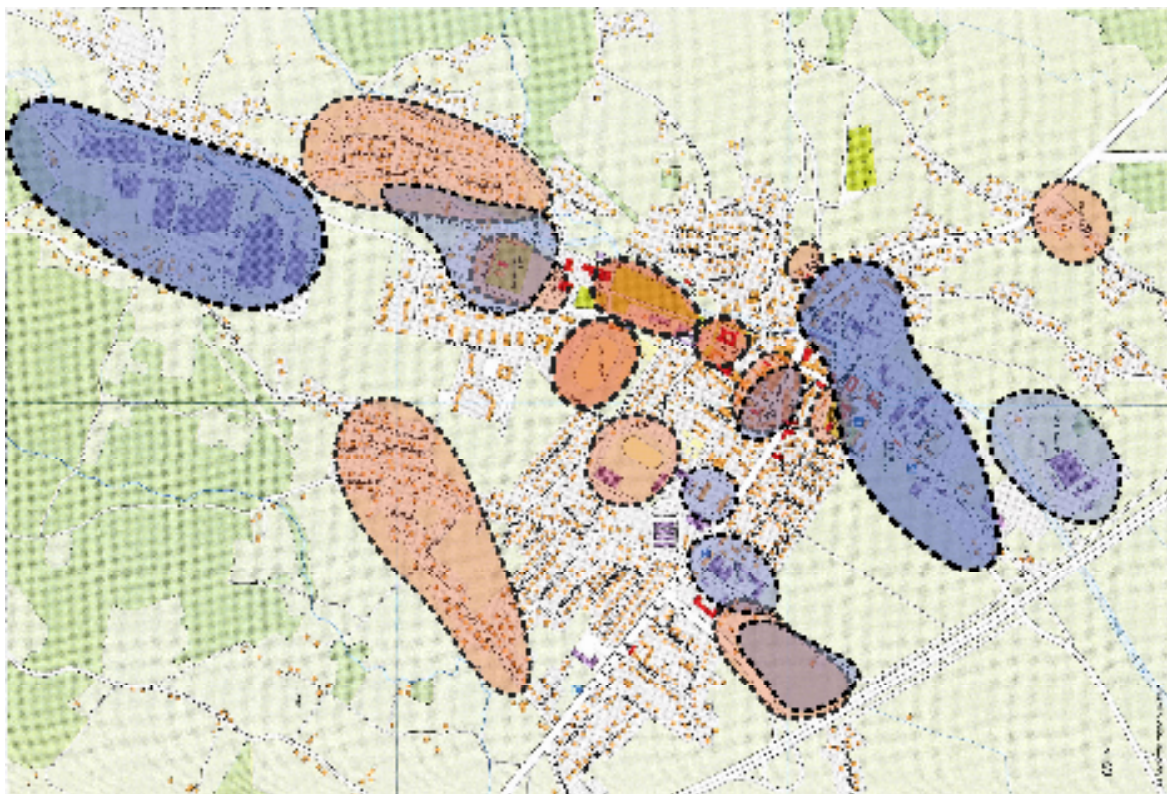
5.7.2 Najmanj priljubljeni deli mesta

Najmanj priljubljeno je območje okrog Tovarne olja Gea in območje ob Kolodvorski ulici južno od avtobusne postaje. Nepriljubljeno je tudi območje tovarne Impol. Med ostalimi območji, ki prebivalcem niso všeč, je območje vojašnice, steklarne in industrijska cona severovzhodno od potoka Bistrice ob avtocesti. Nekatera območja so označena kot hkrati priljubljena in nepriljubljena. Med njimi je sam center mesta; območje Trga svobode in cerkve sv. Marije ob njem, območje zdravstvenega doma in vrtičkov ob njem ter trgovski centri med priključkom na avtocesto in Žolgarjevo ulico.

Slika 24: Zemljevid najmanj priljubljenih delov mesta. Območja, ki so bila največkrat obkrožena, so označena s črno črtkano črto in potemnjena.

Območje blokovskega naselja je bilo večkrat označeno za nepriljubljeno območje. Obrobje mesta, predvsem blizu ležeči gozd in travniki so večkrat označeni kot priljubljeno območje, saj za prebivalce predstavljajo območje rekreacije. Drugače pa je z odprtimi površinami znotraj mesta. Nepozidane površine med blokovskim naseljem in tovarno Impol so prebivalci obkrožili redko, torej jih ne zaznavajo kot vsečne ali nevšečne. Razlog za odsotnost vrednostnih opredelitev je verjetno namembnost območja. Zavzemajo ga namreč kmetijske površine, kar izključuje uporabo prebivalcev. Nasprotno pa je bilo območje med mestom in avtocesto, ki je prav tako v večji meri nepozidano, večkrat označeno kot priljubljeno in nepriljubljeno. Od prejšnjega primera se razlikuje po tem, da ima jasno določeno namembnost, saj ga bo v prihodnosti zavzela industrijsko-obrtna cona, kar je nekaterim všeč, drugim pa ne. Ljudje se vrednostno opredeljujejo do tistih območij, ki jih lahko tako ali drugače uporabljajo.

Slika 25: Združeni zemljevid najbolj in najmanj priljubljenih območij. Najbolj priljubljena območja so obarvana z rdečo, najmanj priljubljena pa z modro barvo.

5.8 PREPOZNAVANJE FOTOGRAFIJ

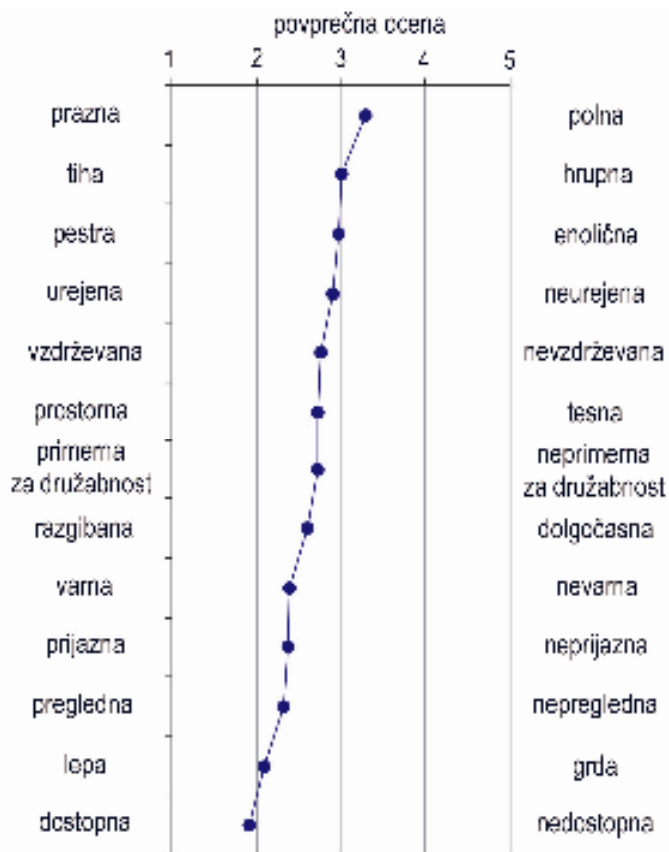
Izbranih je bilo 12 fotografij znanih mestnih prizorišč, za katere smo sklepali, da so za domačine relativno lahko prepoznavna. Udeleženci so morali lokacijo fotografije označiti na kartografski podlagi. Naloga prepoznavanja in umeščanja fotografij na zemljevid je bila bolj kot ugotavljanju, kako dobro prebivalci poznajo prostor v katerem živijo, namenjena predvsem preverjanju, kako uspešno berejo zemljevid. Dobra orientacija na kartografski podlagi namreč bistveno vpliva na kvaliteto odgovorov na ostala vprašanja, na katera so prebivalci odgovarjali v grafični obliki.

Ugotovili smo, da prebivalci zelo dobro poznajo prostor, v katerem živijo. Odstotek anketiranih, ki so fotografije prepoznali in jih pravilno umestili na zemljevid, se pri različnih fotografijah giblje med 82 in 97 odstotki. Fotografija, ki je bila najpogosteje pravilno umeščena, je bila fotografija številka 1, ki prikazuje cerkev sv. Jerneja iz smeri pokopališča. Dobro prepoznavni sta bili tudi fotografija 8, ki prikazuje občinsko stavbo in fotografija 9, na kateri je Gradišče. Prebivalci so najpogosteje nepravilno umestili fotografijo 12, na kateri je novi nakupovalni center ob avtocestnem priključku, pa tudi fotografijo 6 s stavbo dislociranega oddelka osnovne šole ter fotografijo 11, na kateri je osnovna šola Pohorskega odreda.

Glede na visok odstotek pravilno prepoznanih in umeščenih fotografij sklepamo, da prebivalci relativno uspešno berejo zemljevid. Nekaj težav se je pojavilo pri tistih s slabšim vidom, večinoma starejših. Mnogi med njimi so ustno prepoznali prizore na fotografijah, vendar jih niso znali označiti na zemljevidu.

5.9 SPLOŠNI VTIS O MESTU

Da bi pridobili splošen vtis, ki ga imajo prebivalci o svojem mestu, smo jih prosili, da Slovensko Bistrico ocenijo glede na izbrane lastnosti. Prebivalci so mesto ocenjevali tako, da so na lestvici semantičnega diferenciala med dvema nasprotnima si lastnostima mesta (npr. tiha / hrupna, varna / nevarna) izbrali oceno, ki se jim je zdela primerna.

Slika 26: Splošni vtis o mestu.

Povprečne ocene kažejo, da sta najpogosteje obkroženi oceni 2 in 3. Morda nekoliko izstopa ocena polnosti oziroma praznosti mesta, kjer so mesto ocenili kot nekoliko bolj polno. Hkrati pri tej postavki prihaja do najmanjšega odstopanja ocen oziroma standardne deviacije. Do največjega odstopanja od povprečne ocene prihaja pri ocenjevanju tišine oziroma hrupnosti mesta, kjer je povprečna ocena 3. Nevtralne so tudi ocene pestrosti in urejenosti mesta. Mesto je ocenjeno kot precej dostopno in

lepo. Je zmerno prostorno, vzdrževano, primerno za družabnost, razgibano, pregledno, varno in prijazno.

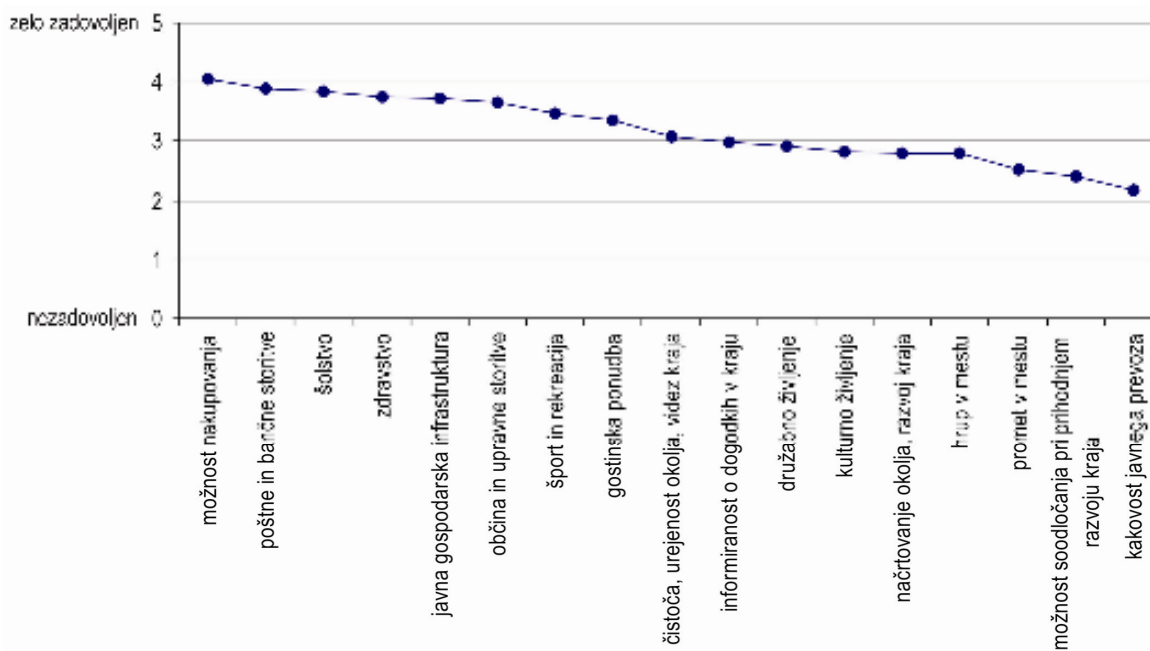
Razlike se pojavljajo pri ocenah pestrosti oziroma enoličnosti med starostno skupino 18 do 25 let in prebivalci, starejšimi od 36 let. Najmlajši prebivalci mesto dojemajo kot bolj enolično, medtem ko se starejšim zdi pestrejše. Povprečne ocene pestrosti so pri najmlajši skupini prebivalcev za eno oceno nižje kot pri najstarejši skupini prebivalcev. Prebivalci med 36 in 50 let mesto ocenjujejo kot prijaznejše od vseh štirih ostalih skupin. Starostna skupina 26 do 35 let mesto ocenjuje kot najbolj neurejeno, višje ocene neurejenosti je mestu namenila tudi skupina 51 do 65 let. Starostna skupina 51 do 65 let mesto ocenjuje kot precej nevarnejše od najmlajše starostne skupine. Mesto kot manj primerno za družabnost ocenjuje starostna skupina 26 do 35 let, kot bolj primerno za družabnost pa najstarejša in najmlajša skupina prebivalcev. Ocena vzdrževanosti mesta se najbolj razlikuje med starostnima skupinama 26 do 35 let in 36 do 50 let, pri čemer se prvi mesto zdi manj vzdrževano, drugi pa bolj vzdrževano. Prebivalcem med 36 in 50 let se zdi mesto bolj prazno kot ostalim.

Tudi dolžina bivanja v kraju vpliva na dojetje mesta. Tistim, ki so se v mesto priselili pred manj kot 20 leti, se mesto zdi manj primerno za družabnost kot domačinom in priseljenim pred več kot 20 leti. Podobno se tistim, ki so se priselili pred manj kot 20 leti, mesto zdi bolj enolično od priseljenim pred več kot 20 leti.

Razlike v ocenah se pojavljajo med prebivalci z različnimi zaposlitvami. Zaposleni ocenjujejo mesto kot hrupnejše od študentov in dijakov. Zaposleni ocenjujejo mesto kot primernejše za družabnost od dijakov in študentov ter upokojujencev. Upokojujencem se zdi pestrejše kot dijakom in študentom. Ker sta bili v raziskavo zajeti le dve gospodinji, sem ju iz analize izločila.

5.10 ZADOVOLJNOST PREBIVALCEV Z IZBRANIMI LASTNOSTMI IN VIDIKI ŽIVLJENJA V MESTU

Udeležence smo prosili, da ocenijo, v kakšni meri so zadovoljni z izbranimi lastnostmi in vidiki življenja v mestu. Visoka stopnja zadovoljnosti se kaže pri možnosti nakupovanja. Precej zadovoljni so s poštnimi in bančnimi storitvami, šolstvom, zdravstvom, javno in gospodarsko infrastrukturo ter občinskimi in upravnimi storitvami. Najmanj so zadovoljni s kakovostjo javnega prevoza, pa tudi z možnostjo soodločanja pri prihodnjem razvoju kraja ter stanjem prometa v kraju. Do največjih odstopanj od povprečne ocene prihaja pri ocenah zadovoljnosti z načrtovanjem in razvojem kraja in zadovoljnosti z javnim prevozom, najmanjša odstopanja pa se pojavijo pri ocenah zadovoljnosti z zdravstvom in družabnim življenjem v kraju. Možnosti soodločanja pri prihodnjem razvoju kraja nihče ni namenil najvišje ocene.

Slika 27: Zadovoljnost s storitvami in vidiki življenja v mestu.

Ženske so z večino storitev nekoliko zadovoljnejše od moških. Omenjena razlika se kaže pri zadovoljnosti s kulturnim življenjem, kakovostjo zdravstva, javnega prevoza in šolstva, možnostjo športnega udeleženja in rekreacije, pa tudi pri zadovoljnosti z občinskimi in upravnimi storitvami ter možnostjo soodločanja pri razvoju kraja. Moški in ženske so podobno zadovoljni z možnostmi nakupovanja, javno gospodarsko infrastrukturo, načrtovanjem in razvojem kraja ter stanjem hrupa v kraju.

Velike razlike pri ocenah se pojavijo med različnimi starostnimi skupinami. S stanjem prometa v mestu je najmlajša starostna skupina bolj zadovoljna kot ostale skupine. Povprečna ocena se med njo in med najstarejšo skupino razlikuje za celo oceno. Starostna skupina 51 do 65 let kakovost javnega prevoza ocenjuje bolje kot prebivalci, stari med 36 in 50 let. Najmlajši prebivalci so bolj zadovoljni z javno gospodarsko infrastrukturo kot tisti, stari med 26 in 35 let. Najnižjo stopnjo zadovoljnosti z nakupovalnimi možnostmi kaže starostna skupina 26 do 35 let, ki se po tem razlikuje od vseh ostalih skupin. Najbolj pa so z možnostmi nakupovanja zadovoljni najmlajši prebivalci in tisti stari od 51 do 65 let. Najstarejša starostna skupina je z zdravstvenimi storitvami precej bolj zadovoljna od najmlajše. S poštnimi in bančnimi storitvami je manj od ostalih starostnih skupin zadovoljna najmlajša starostna skupina, najbolj zadovoljna pa najstarejša. Med obema navedenima skupinama je povprečno za več kot eno oceno razlike. Z občinskimi in upravnimi storitvami so najmlajši prebivalci najmanj zadovoljni, saj se njihove povprečne ocene od prebivalcev, starejših od 51 let v razlikujejo za več kot eno oceno. Najmlajša starostna skupina izkazuje tudi nižjo stopnjo zadovoljnosti s kulturnim življenjem v mestu. Najbolj so z njim zadovoljni najstarejši prebivalci. S čistočo, urejenostjo in videzom kraja je najmanj zadovoljna starostna skupina 26 do 35 let. Najmlajša

skupina prebivalcev se čuti slabše informirano o dogodkih v kraju kot ostale starostne skupine. Povprečni oceni zadovoljnosti med najmlajšo in najstarejšo skupino se razlikujeta za več kot eno oceno. Tudi z možnostjo soodločanja pri prihodnjem razvoju kraja je najmanj zadovoljna najmlajša skupina.

Postavlja se vprašanje, ali so nizke ocene informiranosti in možnosti soodločanja najmlajše starostne skupine kako povezane? Morda mladi zaradi občutka, da s strani občine ter javnih občil ne prejemajo dovolj informacij o dogodkih v kraju, menijo, da je soodločanje pri odločitvah, ki se tičejo razvoja kraja, težko izvedljivo ali celo nemogoče? Očitno je, da so mladi z izjemo prometa v mestu, javne gospodarske infrastrukture in možnosti nakupovanja z mnogimi storitvami in vidiki življenja v kraju najmanj zadovoljni.

Primerjava ocen zadovoljnosti glede na dolžino bivanja v kraju je pokazala pomembne razlike le v primeru zadovoljnosti s prometom v mestu. Domačini so s stanjem prometa v mestu bolj zadovoljni kot tisti, ki so se v mesto priselili. Ali to morda kaže na prilagoditev na neugodne prometne razmere?

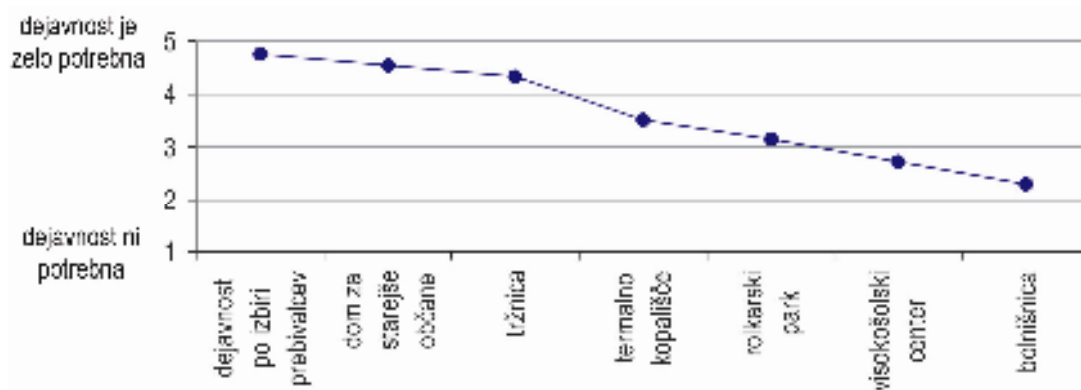
Primerjava ocen zadovoljnosti kaže razlike med povprečnimi ocenami tudi glede na izobrazbo prebivalcev. Ker ima le en prebivalec osnovnošolsko izobrazbo, iz njegovih odgovorov ne moremo sklepati na celotno populacijo. Prebivalci z dokončano poklicno srednjo šolo so bolj kot ostali prebivalci zadovoljni z javnim prevozom, možnostjo nakupovanja, gostinsko ponudbo, družabnim življenjem, načrtovanjem okolja in razvojem kraja, možnostjo soodločanja o prihodnjem razvoju kraja in se čutijo najbolj informirane o dogodkih v kraju. Ker pa je tudi omenjena skupina maloštevilna, šteje namreč le 6 članov, je njene odgovore težko posplošiti na celotno populacijo. Z občinskimi in upravnimi storitvami so najmanj zadovoljni prebivalci s 4-letno srednjo šolo, hkrati se čutijo najmanj informirane o dogodkih v kraju. Z družabnim življenjem so prebivalci z univerzitetno izobrazbo bolj zadovoljni od tistih z dokončano 4-letno srednjo šolo in višjo ali visoko strokovno šolo. Z načrtovanjem okolja in razvojem kraja so najmanj zadovoljni tisti z univerzitetno izobrazbo.

5.11 OCENJEVANJE POTREBNOSTI NOVIH DEJAVNOSTI OZIROMA OBJEKTOV

Prebivalcem smo ponudili šest novih dejavnosti in jih prosili, naj ocenijo, ali se jim zdi, da so potrebne za mesto. Nekatere dejavnosti so podane s strani občine in jih bo v bližnji prihodnosti potrebno umestiti v prostor, potreba po drugih pa se bo verjetno pojavila dolgoročno. Udeleženci so lahko navedli tudi dejavnosti po svoji izbiri.

Najvišje ocene so dobivale dejavnosti, ki so jih navedli prebivalci sami, kar je razumljivo, saj niso navajali dejavnosti, ki se bi jim zdele nesmiselne. Med ponujenimi dejavnostmi se je kot najbolj potreben izkazal dom za starejše občane, pri katerem je bilo tudi najmanjše odstopanje od povprečne ocene. Kot zelo potrebna se je izkazala tudi tržnica. Sledita ji termalno kopaljšče in

rolkarski park, ki sta dobila ocene, nekoliko višje od nevtralne. Nižje ocene sta dobila visokošolski center in bolnišnica.

Slika 28: Ocena potrebe po novih dejavnostih.

Dom za starejše občane

Potreba po izgradnji doma za starejše občane v Slovenski Bistrici obstaja že dalj časa. Bivalne potrebe starostnikov sedaj pokriva dom za starejše občane v bližnjih Poljčanah, vendar se zaradi nezadostnih kapacitet in oddaljenosti išče lokacija v samem mestu Slovenska Bistrica. Pri povprečnih ocenah med spoloma je opazna razlika. Ženske izražajo večjo nujnost po umeščanju doma kot moški. Pojavlja se razlika med najmlajšimi prebivalci in vsemi ostalimi prebivalci, pri čemer mu najmlajši dajejo najnižje ocene. S starostjo ocene naraščajo in so najvišje pri najstarejših prebivalcih, ki brez izjeme potrebo po gradnji doma ocenjujejo z najvišjo oceno. Ugotovljeno dejstvo je smiselno, saj so najstarejši prebivalci tisti, ki se jih tema najbolj dotika. Domačini ocenjujejo potrebo po gradnji doma nižje od tistih, ki so se priselili. Bistvene razlike se pojavljajo med tistimi z dokončano 4-letno srednjo šolo, ki pripisujejo najnižje ocene in tistimi s končano višjo ali visoko strokovno šolo, ki pripisujejo najvišje ocene.

Tržnica

Tudi potrebo po gradnji tržnice ženske ocenjujejo višje, čeprav je odstopanje od moških manjše kot pri domu za ostarele. Razlike v ocenah se glede na starost prebivalcev niso zelo velike, čeprav mlajši potrebo po gradnji tržnice ocenjujejo z nekoliko nižjimi ocenami. Kot najmanj potrebno tržnico ocenjujejo domačini, tisti, ki so se priselili pred več kot 20 leti pa kot najbolj potrebno. Glede na izobrazbo in zaposlitev prebivalcev so povprečne ocene precej enakomerno porazdeljene.

Termalno kopališče

Najmlajši prebivalci potrebo po gradnji termalnega kopališča ocenjujejo v povprečju za več kot eno oceno nižje kot najstarejši. Tisti, ki v mestu živijo manj kot 20 let, ocenjujejo termalno kopališče kot najmanj potrebno, kot najbolj pa tisti, ki so se v mesto priselili pred več kot 20 leti. Glede na izobrazbo prebivalcev nekoliko izstopajo višje ocene tistih z dokončano poklicno srednjo šolo, kar pa

je lahko posledica majhnega vzorca udeležencev s to stopnjo izobrazbe glede na velikost ostalih skupin. Dijaki in študentje izražajo manjšo potrebo po gradnji termalnega kopališča kot zaposleni, samozaposleni in upokojenci.

Rolkarski park

Zanimivo je, da so prebivalci, stari med 36 in 65 let, v povprečju bolj naklonjeni gradnji rolkarskega parka kot mlajši prebivalci, pa čeprav je razlika med povprečnimi ocenami zelo majhna. Tisti, ki so se priselili pred manj kot 20 leti, izražajo nekoliko večjo željo po rolkarskem parku. Najnižje ocene mu pripisujejo najstarejši prebivalci ter dijaki in študentje, najvišje pa samozaposleni prebivalci.

Visokošolski center

Mlajši prebivalci pripisujejo potrebnosti gradnje visokošolskega centra višje ocene, starejši pa nižje. Najmlajši prebivalci tako potrebo po visokoškolskem centru ocenjujejo skoraj za dve oceni višje kot najstarejši prebivalci. Največjo potrebo po visokoškolskem centru izražajo prebivalci, ki v mestu živijo manj kot 20 let, podobno tudi domačini, najmanj potreben za mesto pa se zdi tistim, ki so se priselili pred več kot 20 leti. Prebivalci z dokončano poklicno in 4-letno srednjo šolo ocenjujejo visokošolski center kot mestu bolj potreben od tistih z višjo ali visoko strokovno šolo. Najvišje ocene visokoškolskemu centru pripisujejo dijaki in študentje, najnižje pa upokojenci in zaposleni prebivalci, kar se sklada z ocenami prebivalcev različnih starostnih skupin.

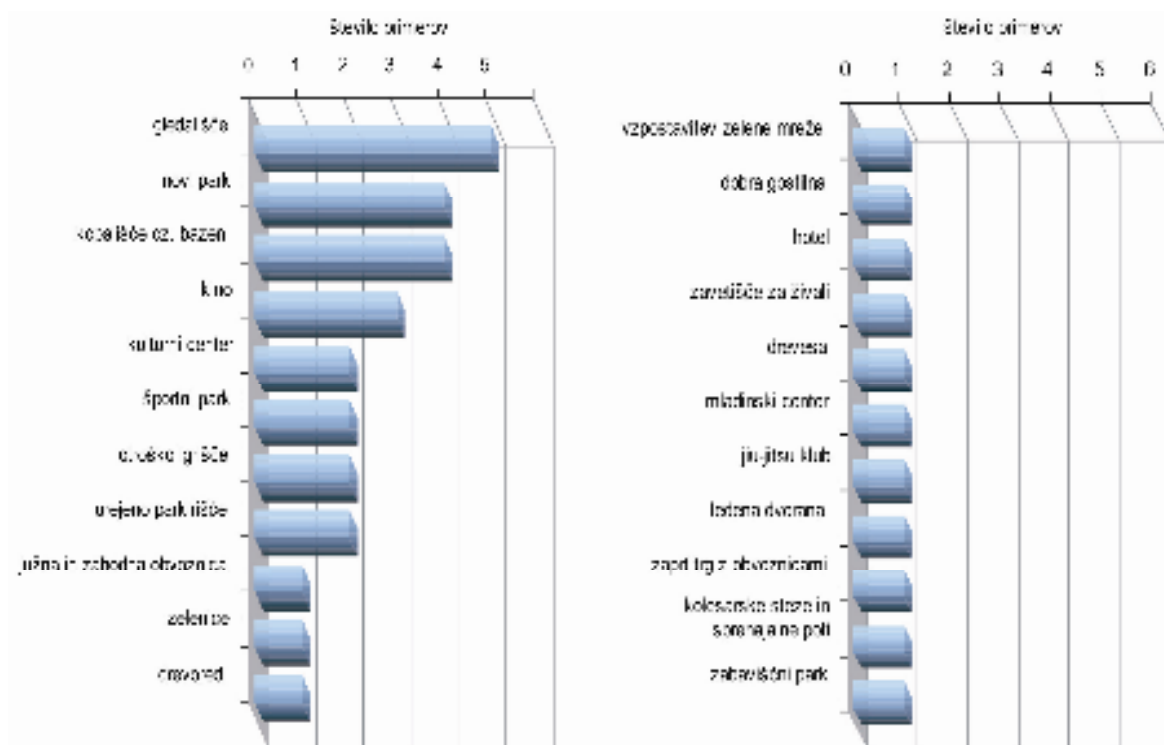
Bolnišnica

Potrebo po umestitvi bolnišnice ženske ocenjujejo precej višje kot moški. Podobno kot v primeru visokošolskega centra mlajši prebivalci potrebo po gradnji bolnišnice ocenjujejo višje od starejših. Velika razlika se pojavlja med prebivalci med 18 in 50-im letom in prebivalci, starejšimi od 65 let. Slednji z izjemo ene osebe bolnišnico ocenjujejo kot nepotrebno. Priseljeni pred manj kot 20 leti bolnišnico ocenjujejo kot pomembnejšo za mesto od ostalih, skoraj oceno in pol nižje pa so njeno pomembnost ocenili tisti, ki so se priselili pred več kot 20 leti. Največjo potrebo po bolnišnici izražajo dijaki in študentje ter samozaposleni prebivalci, precej manjšo pa zaposleni in upokojenci.

Drugo

Dejavnosti, ki so jih prebivalci dodali po svoji izbiri, so večinoma ocenjene z najvišjo oceno, nekaj pa tudi z oceno 4. Dodatno dejavnost je navedla tretjina prebivalcev, ostali so se odgovora vzdržali. Največkrat so dodatne dejavnosti navedli najmlajši prebivalci, s starostjo pa delež odgovorov pada. Največ odgovorov so dali domačini in pa tisti z univerzitetno izobrazbo ter dijaki in študentje.

Prebivalci so našli naslednje dejavnosti:

Slika 29: S strani prebivalcev predlagane nove dejavnosti.

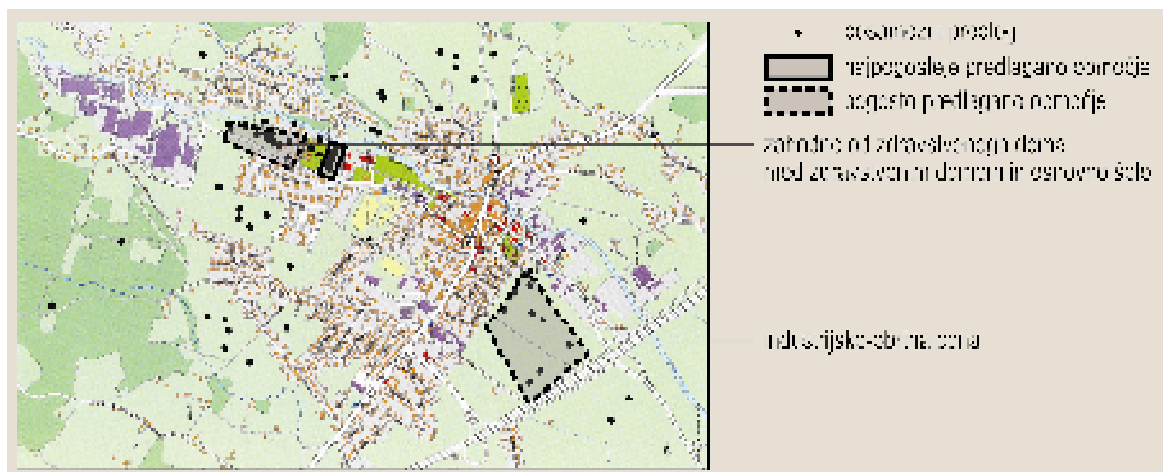
Večina predlogov je povezanih s športom in rekreacijo (kopališče, športni park, kolesarske steze in sprehajalne poti), kulturo (gledališče, kino, kulturni center) in ureditvijo odprtih površin v mestu. V predhodnih vprašanih se je pokazala srednja stopnja zadovoljnosti s kulturnim življenjem, športom in rekreacijo ter urejenostjo okolja. Prebivalci si očitno želijo izboljšanja stanja na teh področjih. Nekaj je tudi predlogov izboljšanja stanja prometa v mestu, kar se ujema s predhodnimi analizami, ki so pokazale nizko stopnjo zadovoljnosti s stanjem prometa.

5.12 UMEŠČANJE NOVIH DEJAVNOSTI V PROSTOR

Udeleženci so predhodno ocenjene nove dejavnosti umeščali v prostor tako, da so njihove lokacije označili na topografskem zemljevidu. Planske opredelitve, ki jih podajajo ljudje, so kompleksne informacije, ki vključujejo celo vrsto predelav začetnih informacij. Vključujejo opredelitve vprašanih o prioritetah dejavnosti, predstave o tem, kako velik prostor nameniti neki dejavnosti in kakšne kakovosti prostora mislijo, da je treba zavarovati (Marušič, 2002). Po merilih, ki so jih uporabili pri umeščanju, udeležencev nismo spraševali. Pojavil se je problem umeščanja dejavnosti, ki so bile ocenjene kot manj ali nepotrebne. Mnogo anketiranih teh dejavnosti ni umestilo na zemljevid. Kljub omenjeni pomanjkljivosti je bilo pridobljene podatke možno združiti in prikazati v kompozitni obliki.

Dom za starejše občane

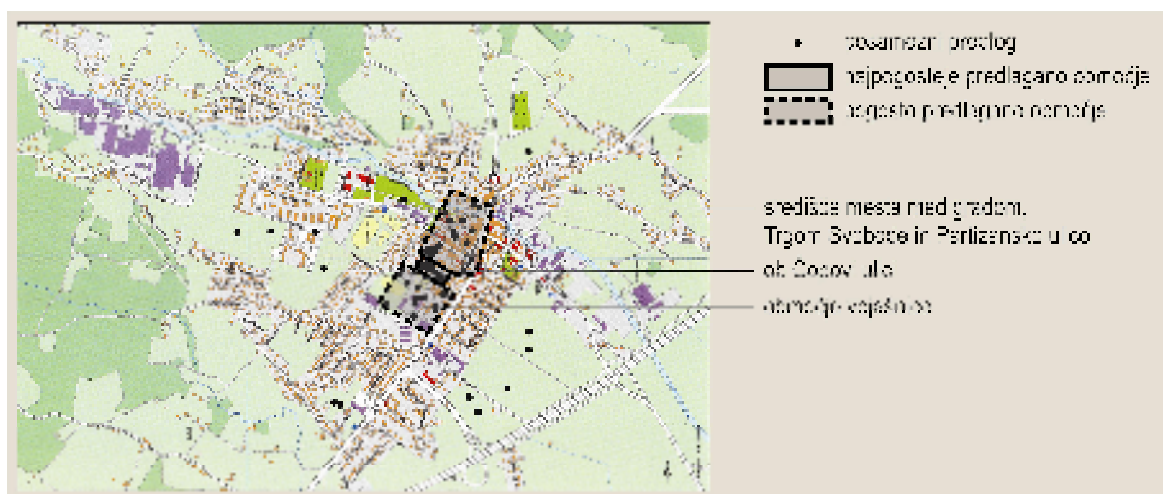
Očitna je zgotovitev predlaganih lokacij na območju med osnovno šolo in zdravstvenim domom, kamor je dom za ostarele umestilo kar 37 prebivalcev. To je možno razložiti kot posledico informiranja prebivalcev s strani občine in medijev o omenjeni lokaciji kot potencialni lokaciji novega doma za starejše občane. Pogosto je bila predlagana tudi lokacija zahodno od zdravstvenega doma med Partizansko in Kopališko ulico (15 predlogov) in pa območje industrijsko-obrtne cone ter lokacija v bližini obstoječega doma upokoencev (13 predlogov).

Slika 30: Predlogi lokacij doma za starejše občane.

Tržnica

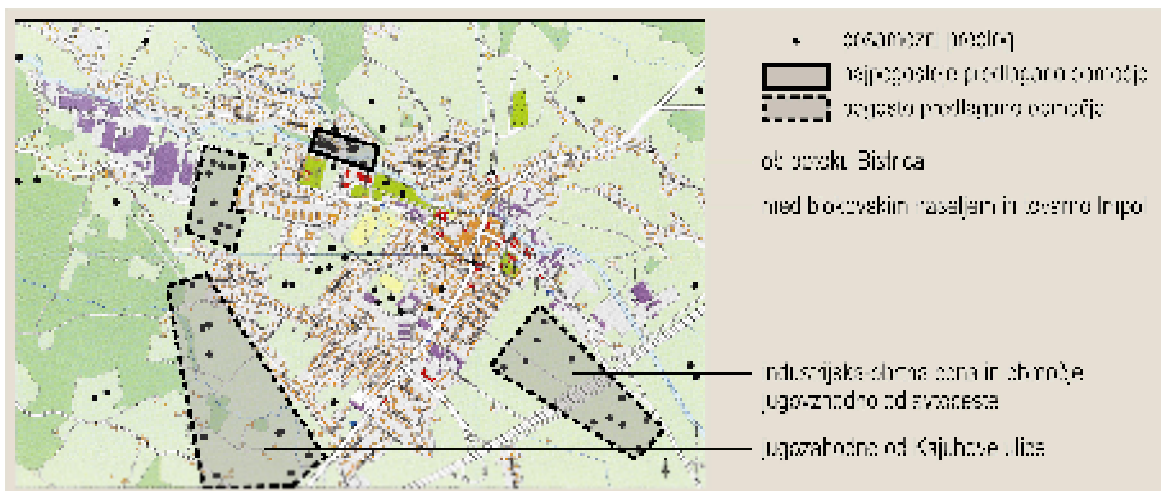
Pri umeščanju tržnice je še bolj do izraza prišlo dejstvo, da je bila v teku izvajanja ankete sprejeta lokacija ob Čopovi ulici, saj je vanjo tržnico umestila skoraj polovica anketirancev (42 prebivalcev). Iz dejstva, da so prebivalci izbrali to lokacijo, lahko izpeljemo več sklepov. Nanjo lahko gledamo kot na potrditev, da je lokacija ustrezna, ali pa, da so jo prebivalci enostavno sprejeli kot dejstvo, ki ga ni mogoče spremeniti. Večina ostalih predlaganih lokacij se nahaja središču mesta, med gradom, Trgom svobode in Partizansko ulico ter na območju vojašnice. Le redki predlogi so na obrobju mesta ali znotraj stanovanjskih naselij.

Slika 31: Predlogi lokacij za tržnico.

Termalno kopališče

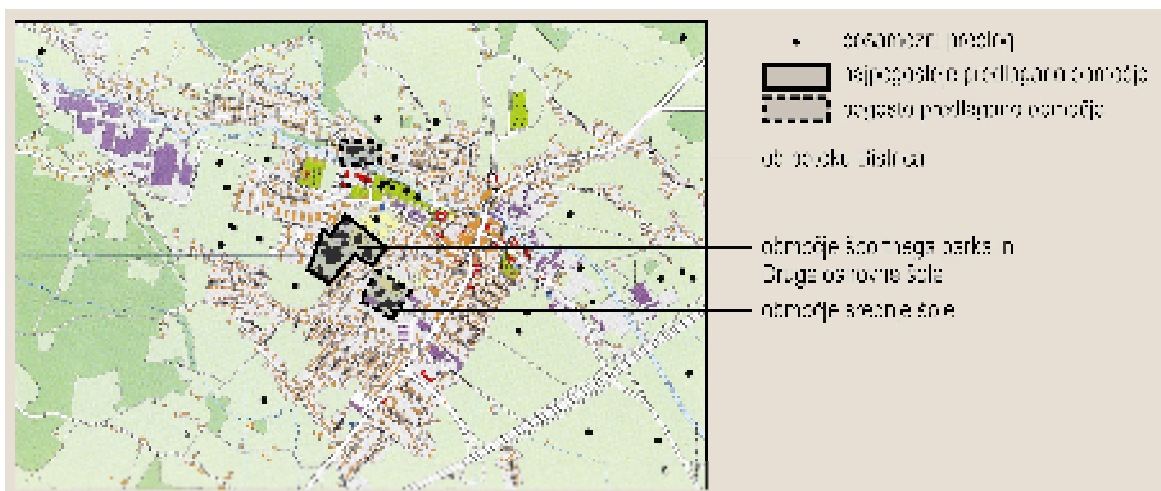
Predlagane lokacije za termalno kopališče so precej heterogeno razporejene. Nekoliko večja zgoštevitev predlogov je na lokaciji ob potoku Bistrica v bližini obstoječega odprtega bazena (23 predlogov). Ostale lokacije so predvsem na obrobju mesta, pa tudi na nepozidanih območjih znotraj mesta. Lokacije znotraj že pozidanega območja so predlagane redkeje.

Slika 32: Predlogi lokacij za termalno kopališče.

Rolkarski park

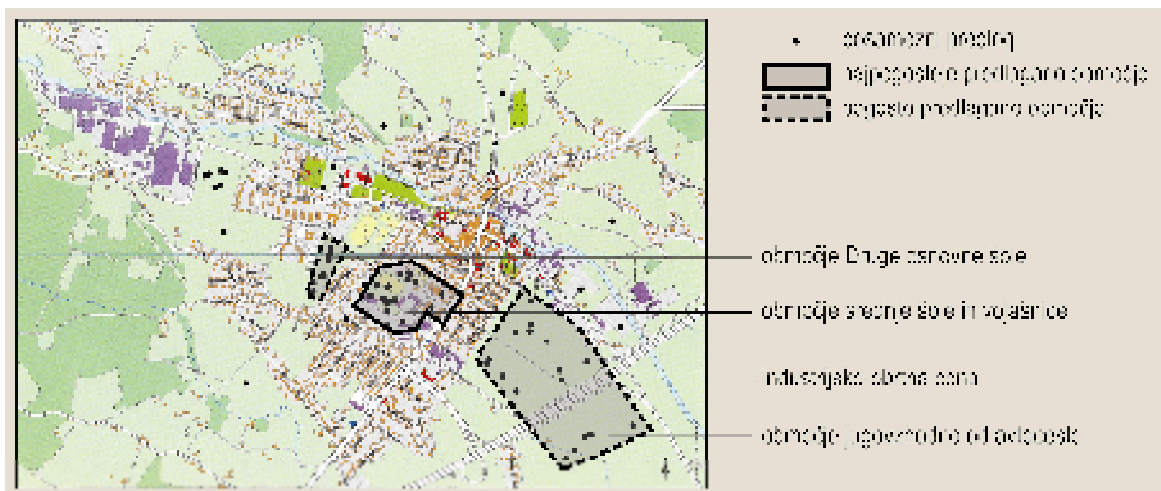
Večina anketiranih (33) rolkarski park umešča v bližino športnega parka, vključno z lokacijo, kjer je 2. osnovna šola. Razlog za to je verjetno zastarela kartografska podlaga, na kateri nova šola še ni vrisana. 14 ljudi meni, da je primerna lokacija v bližini srednje šole, 12 pa jih predlaga lokacijo vzhodno od sedanjega bazena. Slednja lokacija je bila v medijih označena kot potencialna lokacija za rolkarski park, zato je veliko število odgovorov možno razložiti s tem. Nekaj ljudi kot primerne za to dejavnost predlaga grajski park. V splošnem se večina lokacij nahaja na nepozidanih površinah znotraj mesta.

Slika 33: Predlogi lokacij za rolkarski park.

Visokošolski center

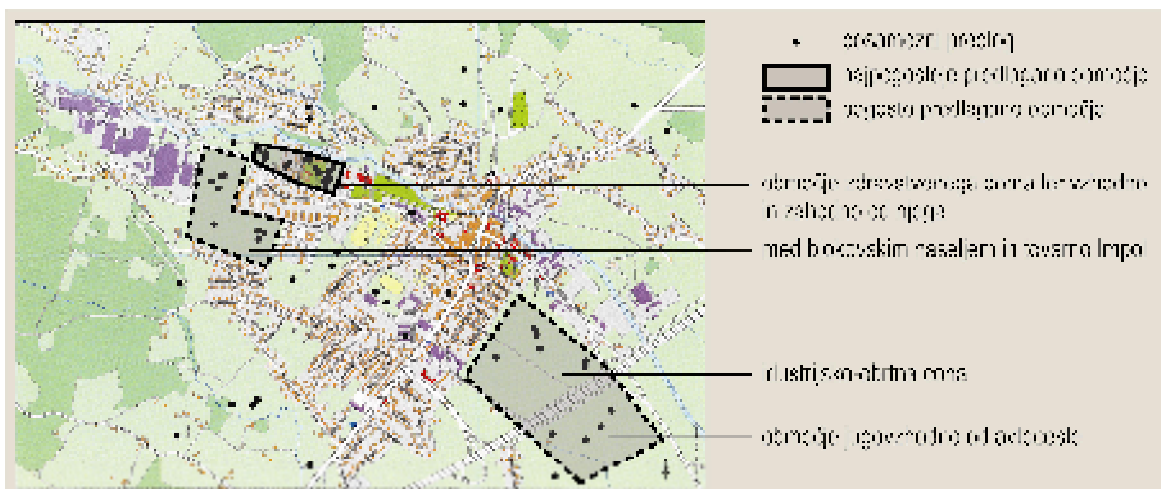
Največkrat predlagana lokacija za visokošolski center je na območju srednje šole in zraven ležeče vojašnice. Mnogo predlogov (17) se nanaša tudi na območje industrijsko-obrtne cone in območja jugovzhodno od avtoceste. 10 ljudi predlaga lokacijo na območju ali v bližini 2. osnovne šole, nekaj ljudi (6) pa prosto površino med blokovskim naseljem in tovarno Impol.

Slika 34: Predlogi lokacij za visokošolski center.

Bolnišnica

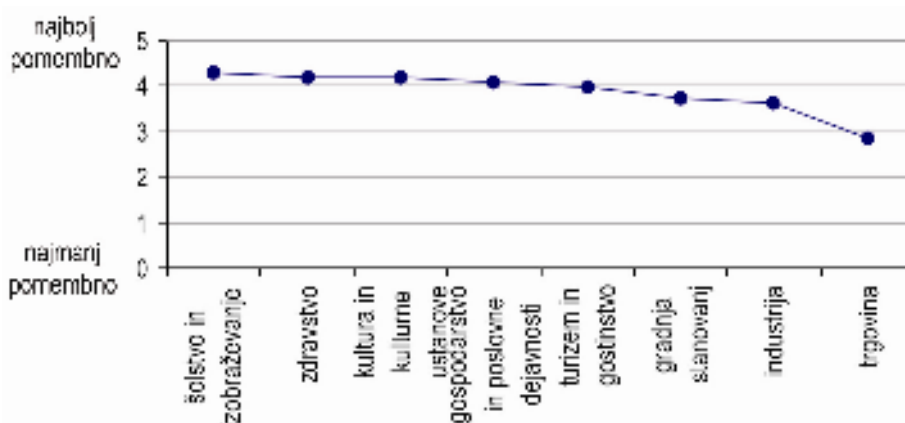
Večina predlogov (22) se nanaša na prostor med zdravstvenim domom in osnovno šolo, območje samega zdravstvenega doma in zahodno od njega. Razlog zato je najbrž sorodnost dejavnosti, morda bolnišnico vidijo kot nekakšno razširitev zdravstvenega doma. Mnogo ljudi (11) predlaga območje industrijsko-obrtne cone ter območje jugovzhodno od avtoceste. Razlog za to so verjetno obsežne nepozidane površine. Nekaj lokacij se pojavlja tudi med blokovskim naseljem in tovarno Impol. Z izjemo lokacije ob obstoječem zdravstvenem domu ljudje za gradnjo bolnišnice redkeje predlagajo lokacije v mestnem jedru in jo umeščajo na večje nepozidane površine na obrobju mesta.

Slika 35: Predlogi lokacij za bolnišnico.

5.13 MNENJE PREBIVALCEV O PRIHODNJEM RAZVOJU MESTA

Prebivalci so svoje mnenje o prihodnjem razvoju mesta izrazili tako, da so ocenili pomembnost posameznih vidikov in smeri razvoja mesta. Kot najpomembnejše ocenjujejo razvoj šolstva in izobraževanja, pa tudi zdravstva, kulture in gospodarstva ter poslovnih dejavnosti. Najmanj pomembno se jim zdi širjenje trgovske ponudbe, kar je možno razložiti z obsežno gradnjo trgovskih kompleksov v bližnji preteklosti in sedanjosti.

Slika 36: Mnenje o prihodnjem razvoju mesta.

Industrija

Moškim se zdi razvoj industrije v prihodnosti pomembnejši kot ženskam. Najmlajši prebivalci pomembnost industrije ocenjujejo nižje od ostalih, najvišje pa jo ocenjujejo starejši od 51 let. Prebivalci s končano poklicno srednjo šolo pomembnost industrije ocenjujejo za eno oceno višje kot vsi ostali. Dijaki in študenti menijo, da je industrija manj pomembna od zaposlenih, samozaposlenih in upokojencev. Slednji so pripisali pomembnosti industrije najvišje ocene.

Gospodarstvo in poslovne dejavnosti

Najmlajši, pa tudi najstarejši prebivalci pomembnost gospodarstva in poslovnih dejavnosti ocenjujejo nižje kot tisti med 26 in 65-tim letom. Med domačini in priseljenimi ni bistvenih razlik, gospodarstvo in poslovne dejavnosti se nekoliko pomembnejše zdijo tistim, ki so se priselili pred manj kot 20 leti. Najmanj pomembno se zdi tistim s končano 4-letno srednjo šolo. Dijaki in študentje, ki so gospodarstvu namenili najnižje ocene pomembnosti, se razlikujejo od zaposlenih in samozaposlenih, ki so mu namenili najvišje ocene.

Turizem in gostinstvo

Tudi v tem primeru najmlajši prebivalci pripisujejo najnižje ocene. Pomembnost turizma v prihodnosti najnižje ocenjujejo domačini in tisti, priseljeni pred več kot 20 leti, najvišje pa tisti, ki so se preselili pred manj kot 20 leti. Najmanj pomemben se turizem v prihodnosti zdi dijakom in študentom, najpomembnejši pa zaposlenim prebivalcem.

Trgovina

Moški menijo, da je razvoj trgovine v prihodnosti nekoliko pomembnejši kot ženske. Najvišje ocene pomembnosti razvoja trgovine pripisujejo prebivalci med 26 in 35-im letom, najnižje pa tisti nad 51-im letom. Nekoliko višje ocene pomembnosti trgovine pripisujejo tisti, ki so se v mesto priselili pred manj kot 20 leti. Najmanj pomembna se trgovina v prihodnosti zdi upokojujencem, vendar se med prebivalci z različnimi zaposlitvami ne pojavljajo bistvene razlike.

Gradnja stanovanj

Ženske menijo, da je gradnja stanovanj v prihodnosti nekoliko pomembnejša kot moški. Največja razlika je med najmlajšimi prebivalci, ki pomembnost gradnje stanovanj ocenjujejo najnižje in tistimi med 51 in 65-im letom, ki jo ocenjujejo najvišje. Tisti, ki so se v mesto priselili, menijo, da je gradnja stanovanj v prihodnosti pomembnejša kot domačini. Najpomembnejša se zdi zaposlenim in upokojujencem, najmanj pa dijakom in študentom.

Zdravstvene storitve

Ženske menijo, da je razvoj zdravstva v prihodnosti pomembnejši kot moški. Ponovno najmlajši prebivalci menijo, da je razvoj zdravstvenih storitev najmanj pomemben. S starostjo se povprečna ocena pomembnosti viša in je najvišja pri najstarejših prebivalcih. Bistvenih razlik med domačini in priseljenimi ni, najvišje so pomembnost zdravstva ocenili priseljeni pred manj kot 20 leti. Potrebo po razvoju zdravstva v prihodnosti so najmočneje izrazili tisti z višjo ali visoko strokovno šolo, najmanj pa tisti s 4-letno srednjo šolo. Najmanj pomemben se zdi razvoj zdravstvenih storitev dijakom in študentom, najbolj pa upokojujencem in samozaposlenim.

Šolstvo in izobraževanje

Ženske menijo, da je razvoj šolstva v prihodnosti nekoliko pomembnejši kot moški. Prebivalci med 26 in 35 letom nižje ocenjujejo pomembnost šolstva kot ostali, kar pa se ne sklada z dejstvom, da v omenjeno populacijo sodijo starši, katerih otroci se šolajo. Najvišje ocene so pripisali priseljeni pred manj kot 20 leti. Najnižjo oceno pomembnosti šolstva in izobraževanja pripisuje skupina prebivalcev s končano 4-letno srednjo šolo, precej nizko pa ga ocenjujejo tudi tisti z univerzitetno izobrazbo. Najpomembnejše se šolstvo v prihodnosti zdi upokojujencem, gospodinjama in dijakom ter študentom, najmanj pomembno pa zaposlenim, čeprav razlike med skupinami niso velike.

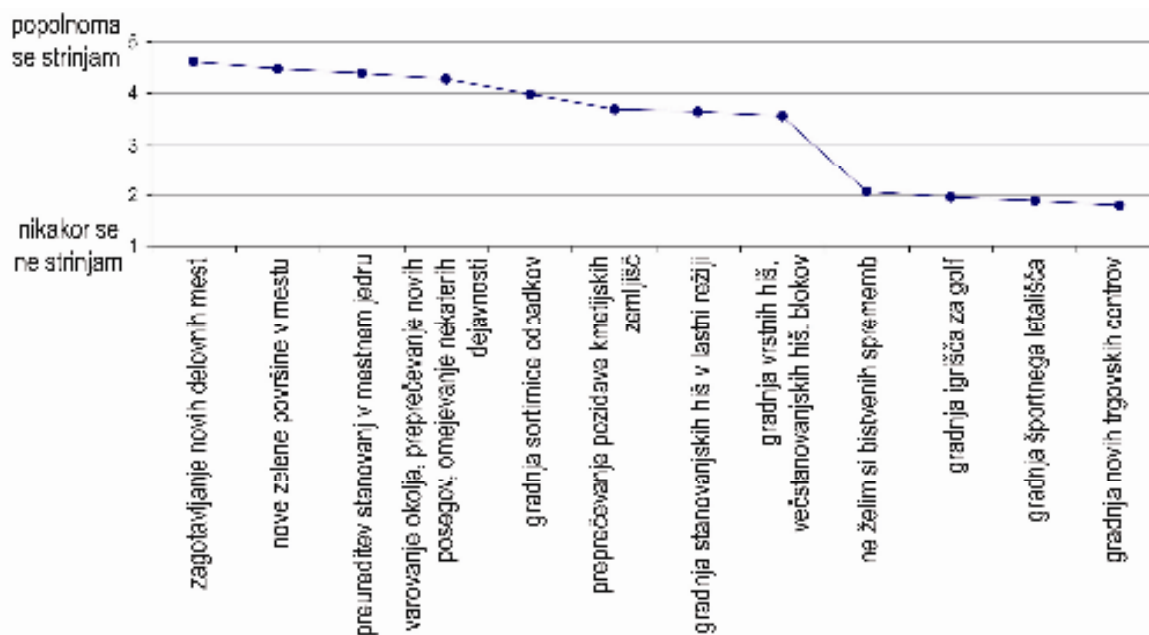
Kultura in kulturne ustanove

Ženske menijo, da je razvoj kulture v prihodnosti nekoliko pomembnejši kot moški. Najmanjši pomen kulturi pripisujejo najmlajši prebivalci, največji pa tisti med 51 in 65-im letom. Tako kot šolstvu in izobraževanju tudi kulturi nekoliko višje ocene pripisujejo tisti, ki so se v mesto priselili pred manj kot 20 leti. Najmanjšo pomembnost razvoju kulture pripisujejo tisti s končano 4-letno srednjo šolo, največjo pa tisti z univerzitetno izobrazbo. Zaposlenim in samozaposlenim se kultura zdi pomembnejša kot dijakom in študentom.

5.14 STRINJANJE PREBIVALCEV S TRDITVAMI GLEDE DOLOČENIH VIDIKOV RAZVOJA MESTA

Prebivalci so ocenili, v kolikšni meri se strinjajo s trditvami, ki se nanašajo na različne vidike razvoja mesta Slovenska Bistrica. Najbolj se prebivalci strinjajo z razvojem dejavnosti, ki zagotavljajo nova delovna mesta, zelo visoka stopnja strinjanja je tudi v zvezi z novimi zelenimi površinami, preureditvijo obstoječih stanovanj v starem mestnem jedru, varovanjem naravnega okolja, preprečevanjem novih posegov v okolje in omejevanjem nekaterih dejavnosti ter gradnjo sortirnice odpadkov. Najmanj se strinjajo z gradnjo novih trgovskih centrov ter gradnjo športnega letališča in golf igrišča.

Pojavil se je problem idealiziranih odgovorov. Pri nekaterih izjavah je to bolj očitno kot pri drugih. Brez dvoma se velika večina prebivalcev zavzema za ustvarjanje novih delovnih mest, želijo si enakomeren razvoj na vseh področjih in si želijo obvarovati naravno okolje. Pri odgovarjanju na vprašanja si ne predstavljajo, kaj posamezna opredelitev pomeni v prostoru. Odgovori posameznika si lahko celo nasprotujejo. Nekdo bi na primer rad ohranil naravno okolje, hkrati pa želi graditi nova stanovanja. Tako pridobljene odgovore je zato treba preveriti v resničnem okolju.

Slika 37: Strinjanje prebivalcev s trditvami glede določenih vidikov razvoja.

Ženske bi raje ohranjale kmetijska zemljišča kot moški, bolj naklonjene so tudi preureditvi stanovanj v centru mesta. Moški bi raje kot ženske gradili igrišče za golf in športno letališče. Naklonjenost ohranjanju kmetijskih zemljišč, ureditvi novih zelenih površin ter gradnji stanovanjskih hiš v lastni režiji narašča s starostjo. Obratno pa so mlajši prebivalci bolj naklonjeni gradnji igrišča za golf, novih trgovskih centrov in športnega letališča. Tisti, ki so se priselili pred manj kot 20 leti bi raje preprečili

pozidavo kmetijskih zemljišč, varovali naravno okolje in preprečevali nove posege vanj ter izgradili sortirnico odpadkov, najmanj pa so naklonjeni gradnji športnega letališča.

5.15 OPREDELITEV INTERESNIH SKUPIN PREBIVALCEV

Lokalni prebivalci kot javnost niso homogeni, imajo različne interese in so različno motivirani za komuniciranje in sodelovanje. Anketa z naključnim vzorcem omogoča zajem čim bolj različnih informacij, saj pri njej ne prihaja do izkrivljenja rezultatov k korist določenih družbenih skupin ali bolj angažiranih posameznikov. Ker pa prostorskih predlogov in mnenj vsakega posameznika ni mogoče obravnavati posebej, sem predpostavila, da je posameznike mogoče združiti v čim bolj homogene skupine. Prebivalce znotraj take skupine združujejo podobni interesi in vrednostni sistemi, posamezniki pa so si podobni tudi po drugih karakteristikah, kot je starost, izobrazba, življenjski standard. Hkrati naj bi se tako oblikovane skupine med seboj po prej navedenih lastnostih čim bolj razlikovale. Da takšne skupine znotraj javnosti obstajajo, je ugotovila Golobičeva (2002) v raziskavi na primeru občine Komenda. Števila in značilnosti skupin nismo določili vnaprej. Z reprezentativnim vzorcem in uporabo statističnih orodij se izognemo poenostavitvam in prevladi določenih interesnih skupin. Cilj raziskave je poleg ugotavljanja interesnih skupin znotraj javnosti tudi preveritev, ali se značilnosti skupin odražajo v njihovih prostorskih opredelitvah. Zanima nas torej, ali se konkretni prostorski predlogi med skupinami razlikujejo in v kakšni obliki se te razlike kažejo. Izraženih prostorskih opredelitev nismo vključili kot vhodni podatek pri razdeljevanju v skupine, ampak smo jih preverjali naknadno.

Na podlagi vprašanja, ki je prebivalce spraševalo o stopnji strinjanja z različnimi izjavami ter vprašanja, v katerem so izražali mnenje o potrebnosti določenih dejavnosti v mestu, smo jih s pomočjo metode voditeljev (K-mean clustering) v računalniškem programu SPSS razdelili v interesne skupine. Skupine so oblikovane tako, da so si prebivalci znotraj skupine glede na izbrane kriterije čim bolj podobni, skupine pa se med seboj čim bolj razlikujejo.

Prebivalce smo razdelili v skupine na podlagi vprašanja 8 (Ocenite, v kakšni meri po vašem mnenju mesto potrebuje naslednje dejavnosti?) in vprašanja 11 (Spodaj so našteje postavke oz. izjave, ki se tičejo prihodnjega razvoja mesta. S pomočjo ocenjevalne lestvice jih ocenite glede na to, v kolikšni meri se z njimi strinjate.).

V analizo z metodo voditeljev smo želeli vključiti tudi vprašanje, ki je prebivalce spraševalo o tem, kako pomembno se jim zdi razvijanje različnih dejavnosti v prihodnosti, saj tudi to vprašanje opredeljuje ali so prebivalci bolj razvojno ali varovalno naravnani. Ker pa je rezultat analize pri vključitvi tega vprašanja pokazal zelo neenakomerno velike skupine, smo ga iz analize izločili. Iz analize smo izločili tudi dejavnost, ki so jo prebivalci navedli po lastni izbiri, saj je niso navedli vsi, ter izjavo: "Enakomerno naj se razvijajo vse dejavnosti", saj se odgovori na to vprašanje niso izkazali za bistvene pri določanju razvojne usmerjenosti prebivalcev.

Zaradi majhnega vzorca se je za najustreznejšo izkazala razdelitev v tri skupine:

Skupina 1 (50 prebivalcev): izraženi varstveni interesi, glede razvoja zadržani

Najštevilčnejša skupina je glede razvoja zadržana in je predvsem naklonjena varovanju okolja. Med vsemi skupinami je najbolj naklonjena varovanju kmetijskih zemljišč, zagotavljanju novih zelenih površin v mestu ter varovanju naravnega okolja, preprečevanju novih posegov in omejevanju nekaterih dejavnosti ter gradnji sortirnice odpadkov. Gradnji igrišča za golf in novih trgovskih centrov so med vsemi skupinami najmanj naklonjeni. Kljub temu pa se v skupini pojavljajo tudi določene razvojne težnje. Najbolj med vsemi skupinami so naklonjeni gradnji stanovanjskih hiš v lastni režiji ter preureditvi obstoječih stanovanj v starem mestnem jedru, precej pa tudi gradnji sosesk vrstnih hiš in blokov. Razvijanju dejavnosti, ki bodo zagotovile nova delovna mesta so srednje naklonjeni, čeprav je povprečna ocena podobno kot pri ostalih skupinah še vedno zelo visoka.

Med dejavnosti, ki jih ocenjujejo kot potrebne, sodijo dom za starejše občane in tržnica. Za bolnišnico, visokošolski center in rolkarski park menijo, da jih mesto ne potrebuje, saj so jih ocenili najnižje med vsemi skupinami. Pri tem zelo izstopa povprečna ocena potrebnosti visokošolskega centra, ki je do dve oceni nižja od povprečne ocene skupine 2. Izgradnja termalnega kopališča se jim zdi srednje pomembna.

Skupina 2 (32 prebivalcev): izraženi razvojni interesi, zmerno tudi varstveni

Druga skupina je naklonjena gradnji in razvoju novih dejavnosti v mestu, saj je med vsemi skupinami najbolj naklonjena razvijanju dejavnosti, ki bodo zagotovile nova delovna mesta, gradnji sosesk vrstnih hiš in blokov ter novih trgovskih centrov. Najbolj so naklonjeni tudi izgradnji igrišča za golf in športnega letališča. Kljub izraziti razvojni usmerjenosti so ščitenju kmetijskih zemljišč srednje naklonjeni, čeprav precej manj kot skupina 1. V skupini so sorazmerno visoko zastopani tudi varstveni interesi, saj so izgradnji sortirnice odpadkov in zagotavljanju novih zelenih površin v mestu naklonjeni le nekoliko manj kot skupina 1. Srednje naklonjeni so varovanju naravnega okolja, preprečevanju novih posegov v okolje in omejevanju nekaterih dejavnosti. Najmanj od vseh skupin so naklonjeni preureditvi obstoječih stanovanj v starem mestnem jedru.

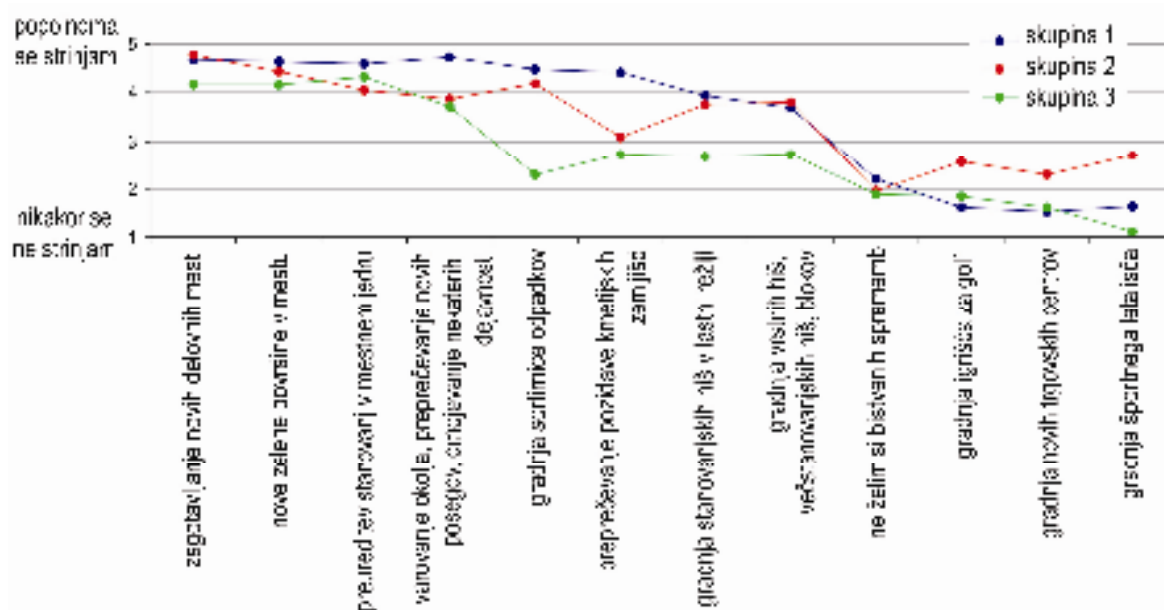
V splošnem so prebivalci iz skupine 2 večino dejavnosti ocenili kot bolj potrebne od ostalih skupin. Tako so najvišje ocene med vsemi skupinami namenili bolnišnici, visokošolskemu centru, termalnemu kopališču in rolkarskemu parku. Srednje so ocenili dom za starejše občane in tržnico.

Skupina 3 (18 prebivalcev): varstveni in razvojni interesi niso izraženi

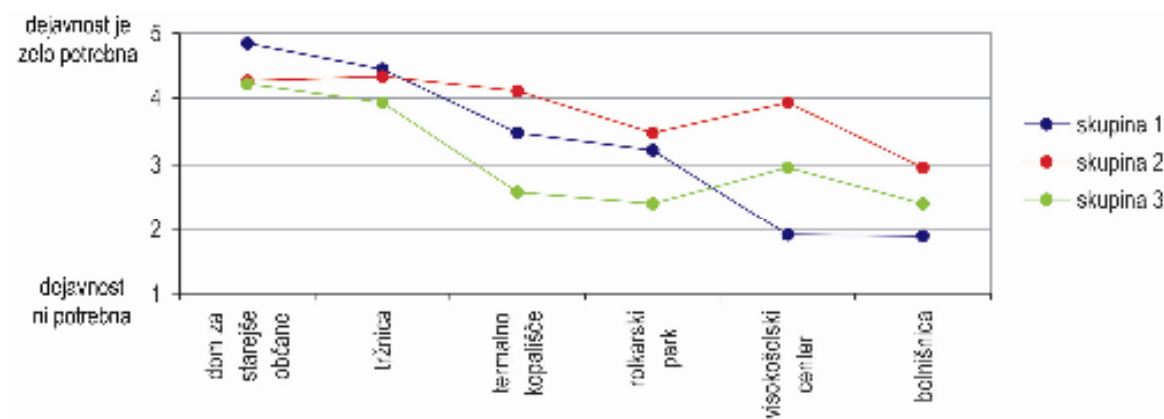
Skupina 3 je precej zadržana glede razvoja, hkrati pa ne izkazuje izrazitih varstvenih interesov. Naklonjeni so dejavnostim, ki zagotavljajo nova delovna mesta, čeprav so ocene med vsemi tremi skupinami najnižje. Varovanju kmetijskih zemljišč niso naklonjeni. Najnižje ocene med vsemi tremi skupinami so dobile nove zelene površine, varovanje naravnega okolja in preprečevanje novih posegov in omejevanje dejavnosti, kljub temu da so ocene še vedno precej visoke. Precej manj kot

ostali skupini pa se strinjajo z gradnjo sortirnice odpadkov, stanovanjsko gradnjo v lastni režiji ter gradnjo sosesk vrstnih hiš in blokov. Srednje naklonjeni so gradnji golf igrišča, gradnji novih trgovskih centrov ter preureditvi stanovanj v starem mestnem jedru.

Prebivalci iz skupine 3 so najnižje med vsemi skupinami ocenili potrebnost termalnega kopališča, tržnice in rolkarskega parka. Tudi dom za starejše občane je ocenjen nižje kot pri ostalih skupinah, vendar so ocene še vedno visoke. Bolnišnico in visokošolski center ocenjujejo kot srednje potrebno.

Slika 38: Stopnja strinjanja z izjavami glede prihodnjega razvoja mesta glede na skupine.

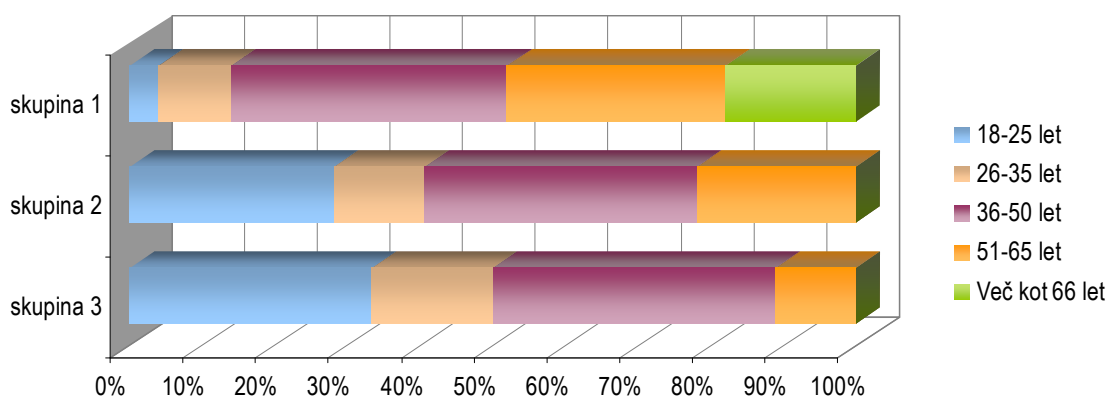
Slika 39: Ocenjevanje potrebe po novih dejavnostih glede na skupine.

5.15.1 Značilnosti interesnih skupin

Opredeljene skupine smo v nadaljevanju analizirali glede na ostala vprašanja v anketi.

Starost znotraj interesnih skupin

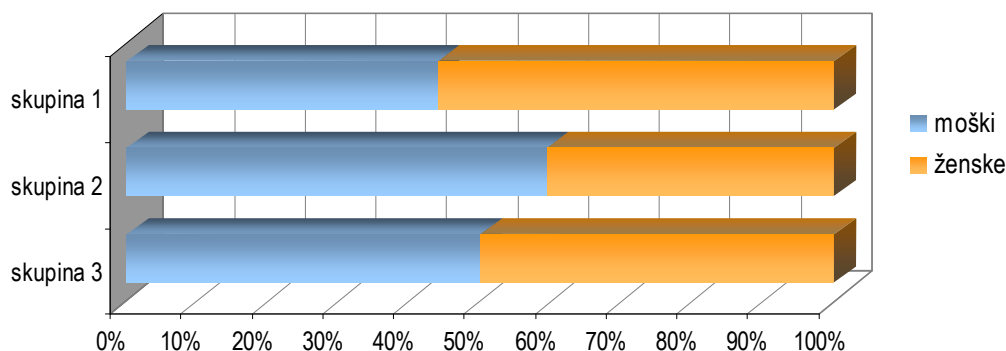
Če si ogledamo razdelitev prebivalcev po starostnih skupinah, vidimo, da so najmlajši prebivalci najmočnejše zastopani v skupini 3, kjer povprečna starost znaša 34 let. Prebivalci v skupini 2 so v povprečju stari 38,5 let, najstarejši pa so prebivalci v skupini 1 (50,5 let). Zastopanost starostnih skupin v skupini 1, torej tisti s poudarjenimi varstveni interesi, s starostjo narašča. Tako je skoraj polovica prebivalcev v skupini 1 starejša od 50 let. Vsi prebivalci, starejši od 66 let, se uvrščajo v to skupino. V skupinah 2 in 3 je ravno obratno. Zastopanost je večja med prebivalci, mlajšimi od 50 let. Polovica prebivalcev v skupini 3 je mlajša od 35 let.

Slika 40: Starostna sestava interesnih skupin.

Zastopanost spola znotraj interesnih skupin

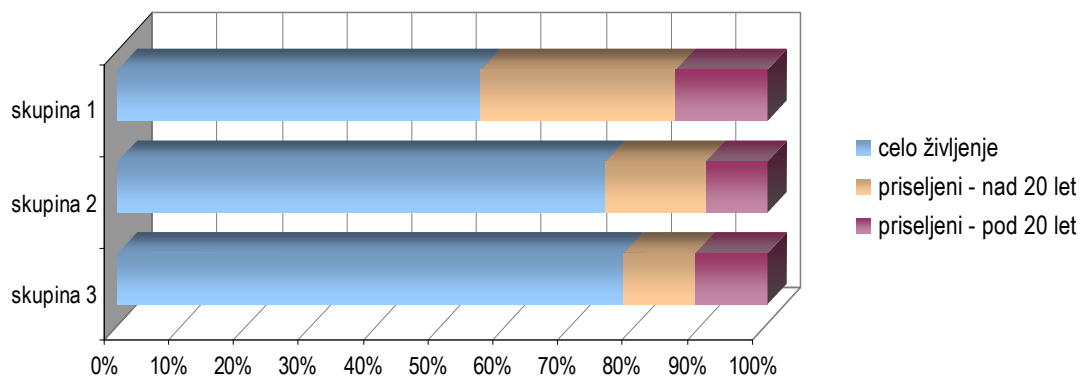
V skupini 1 prevladujejo ženske, v skupini 2 pa moški, iz česar lahko sklepamo, da so moški nekoliko bolj naklonjeni razvoju, ženske pa izražajo več varstvenih interesov. V tretji skupini je razmerje med spoloma uravnoteženo.

Slika 41: Sestava interesnih skupin glede na spol

Dolžina bivanja v mestu znotraj interesnih skupin

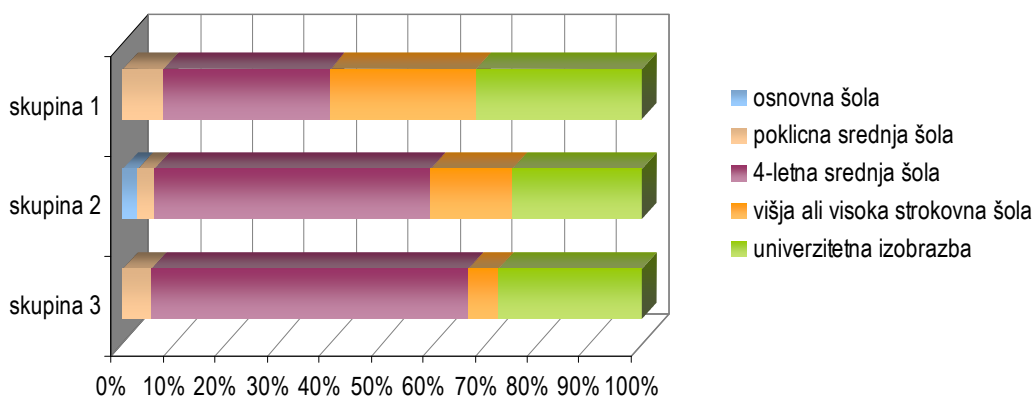
Varovalni interesi so višji pri prebivalcih, ki v mesto priselijo pred več kot 20 leti, pa tudi pri tistih, ki v mestu živijo manj kot 20 let. Domačini izkazujejo nekoliko več razvojnih interesov kot tisti, ki so se v mesto priselili. Tudi v skupini 3 so domačini precej številni.

Slika 42: Sestava interesnih skupin glede na dolžino bivanja v mestu.

Izobrazba znotraj interesnih skupin

V povprečju imajo prebivalci v skupini 1 višjo izobrazbo kot ostali, saj ima več kot polovica prebivalcev končano višjo ali visoko strokovno šolo ali univerzo. Izobrazbena struktura skupine 2 je nekoliko nižja, polovica prebivalcev ima končano 4-letno srednjo šolo. Še večji delež tistih s končano 4-letno srednjo šolo je v skupini 3. K temu morda pripomore dejstvo, da je ta skupina v povprečju mlajša od ostalih in mnogi še niso zaključili šolanja. Med prebivalci z višjo ali visoko strokovno šolo in univerzitetno izobrazbo jih je največ v skupini 1.

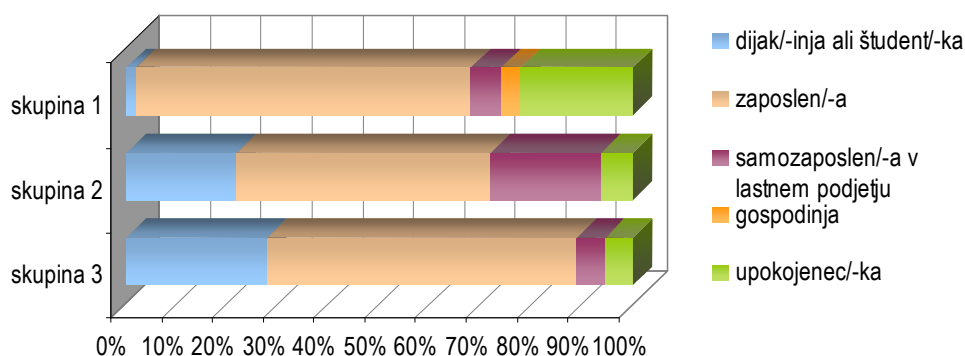

Slika 43: Sestava interesnih skupin glede na izobrazbo.

Zaposlitev znotraj interesnih skupin

Precej dijakov in študentov sodi v skupino 2 in skupino 3, ki posebej ne izkazuje ne varovalnih in ne razvojnih interesov. Zaposleni prebivalci in upokojenci so najštevilnejši v skupini 1, torej so bolj

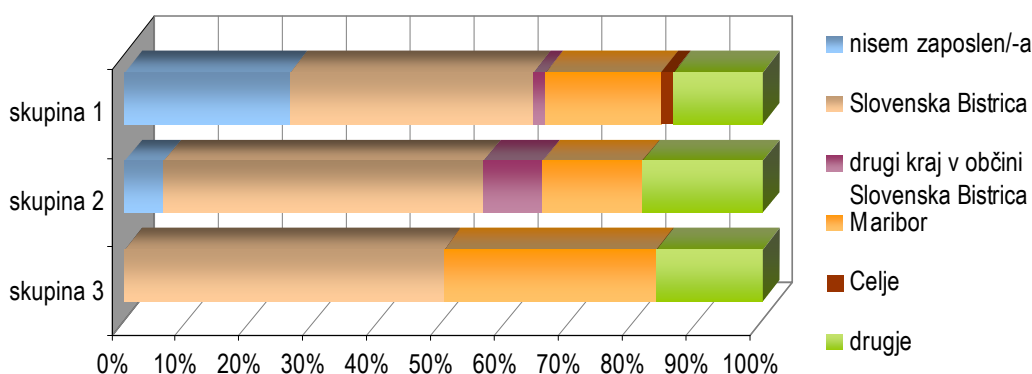
naklonjeni varstvu in zdržnemu razvoju. V skupinah 2 in 3 je delež upokoјencev manjši, kar je skladno s prejšnjimi ugotovitvami o starostni sestavi interesnih skupin. Tistih, ki so zaposleni v lastnem podjetju, je največ v skupini 2, torej so bolj razvojno usmerjeni.

Slika 44: Sestava interesnih skupin glede na zaposlitev.

Kraj delovnega mesta ali šolanja znotraj interesnih skupin

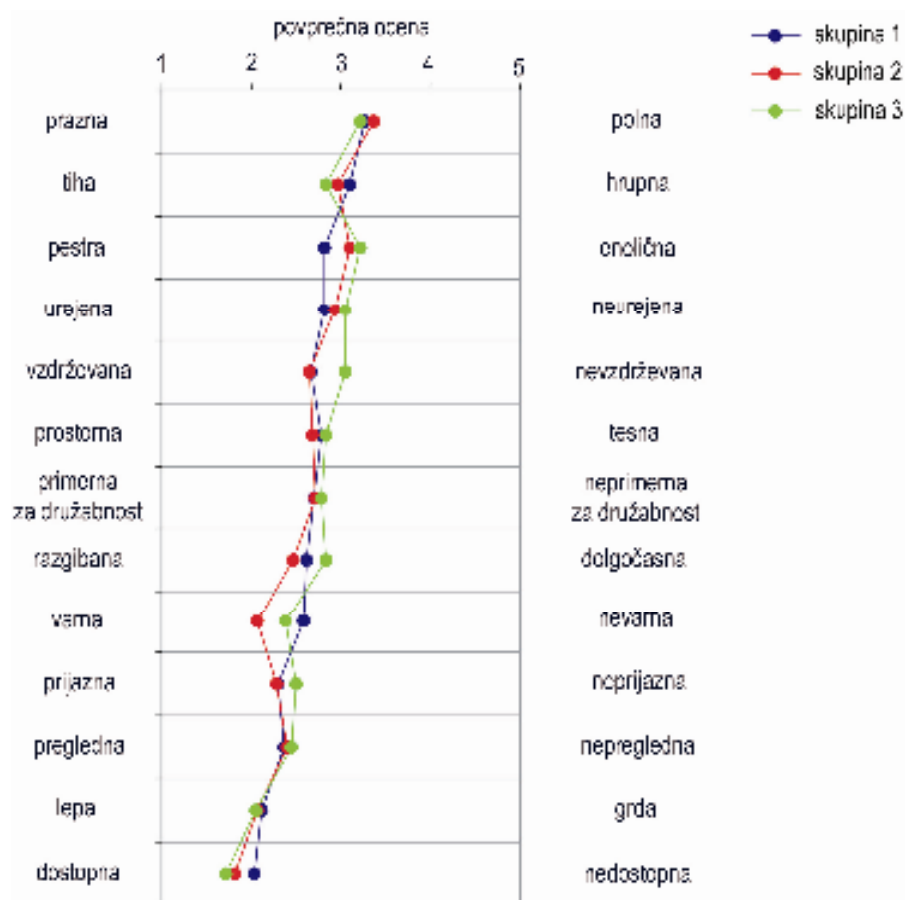
Skoraj vsi tisti, ki niso zaposleni, se uvrščajo v skupino 1. To je mogoče razložiti z dejstvom, da so to večinoma upokoјenci, ki so, kot sem ugotovila zgoraj, večinoma varovalno usmerjeni. Razen nekoliko večjega deleža tistih, ki delajo ali se v šolo vozijo v Maribor v skupini 3, bistvenih razlik v kraju delovnega mesta ali šolanja med skupinami ni opaziti.

Slika 45: Sestava interesnih skupin glede na kraj delovnega mesta ali šolanja.

Dojemanje mesta

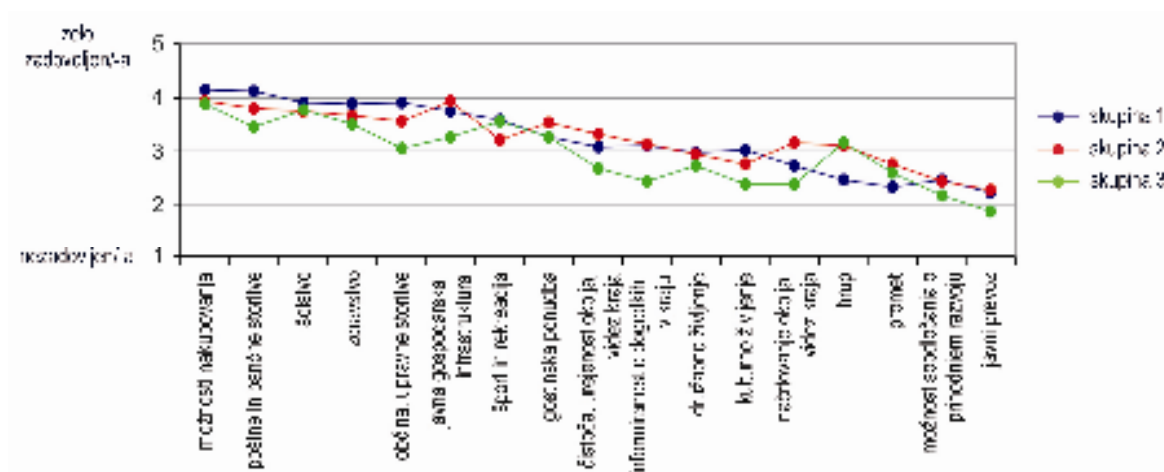
Poskušali smo ugotoviti, ali se dojemanje mesta med skupinami razlikuje. Večinoma so si ocene precej podobne, do nekoliko večjega odstopanja prihaja morda le pri ocenah prijaznosti oz. neprijaznosti, kjer je skupina 3 mesto ocenila kot manj prijazno od skupin 1 in 2. Skupina 3 mesto dojema kot dolgočasnejše od ostalih dveh skupin, kot najbolj razgibano pa ga dojema skupina 2. Skupina 1 dojema mesto kot nevarnejše, skupina 2 pa kot varnejše. Skupina 3 mesto dojema kot manj vzdrževano in bolj enolično od ostalih skupin.

Slika 46: Interesne skupine glede na dojemanje mesta.

Zadovoljnost z različnimi vidiki mesta

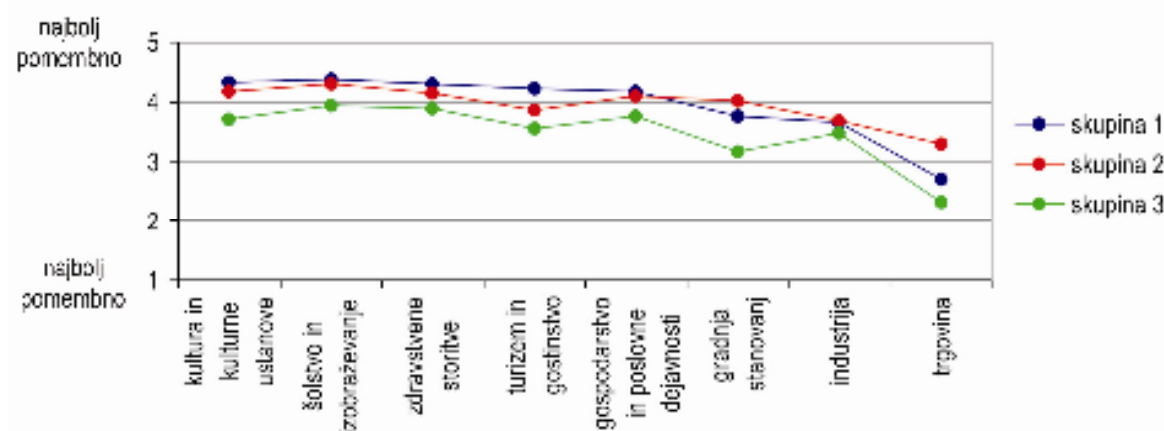
Skupine smo analizirali glede na to, v kolikšni meri so zadovoljne z različnimi vidiki mesta. Skupina 3 je z večino vidikov v povprečju najmanj zadovoljna. Izjeme so zadovoljnost s prometno ureditvijo v mestu, možnostjo nakupovanja, gostinsko ponudbo, športom in rekreacijo, šolstvom in stanjem hrupa v mestu. Skupina 1 je od vseh najbolj zadovoljna z možnostjo nakupovanja, šolstvom, zdravstvom, poštnimi in bančnimi storitvami, občinskimi in upravnimi storitvami in kulturnim življenjem. Najmanj od vseh skupin pa je zadovoljna s prometno ureditvijo in stanjem hrupa v mestu. Skupina 2 je v primerjavi z ostalima skupinama zadovoljnejša s prometno ureditvijo, javnim prevozom, javno gospodarsko infrastrukturo, gostinsko ponudbo, načrtovanjem okolja in razvojem kraja ter čistočo, urejenostjo okolja in videzom kraja. Najmanj od vseh skupin je zadovoljna s športom in rekreacijo.

Slika 47: Interesne skupine glede na zadovoljnost z različnimi vidiki mesta.

Prihodnji razvoj mesta

Razlike med ocenami pomembnosti različnih dejavnosti v prihodnosti se med skupinami bistveno ne razlikujejo. Očitno je, da skupina 3 potrebnost razvijanja vseh danih dejavnosti ocenjuje nekoliko nižje od ostalih. Skupina 1 meni, da so kultura in kulturne dejavnosti, šolstvo in izobraževanje, zdravstvene storitve ter turizem in gostinstvo pomembni v prihodnjem razvoju kraja. Pomembnost navedenih dejavnosti ocenjuje nekoliko višje od skupine 2. Ta pa višje od skupine 1 ocenjuje pomembnost gradnje stanovanj in trgovine. Ugotovljeno se sklada z značilnostmi skupin. Skupina 2, ki je bolj naklonjena razvoju in ustvarjanju kapitala, meni, da je gradnja stanovanj in razvoj trgovine pomembnejši kot ostali dve skupini. Kljub temu, da potrebo po bolnišnici in visokošolskem centru ocenjuje najvišje med skupinami, pa je pomen šolstva in zdravstvenih storitev ocenila nekoliko nižje od skupine 1. Skupina 1 je bolj naklonjena dejavnostim, povezanim z izboljšanjem kakovosti življenja prebivalcev, kot so na primer socialne dejavnosti, kultura in šolstvo.

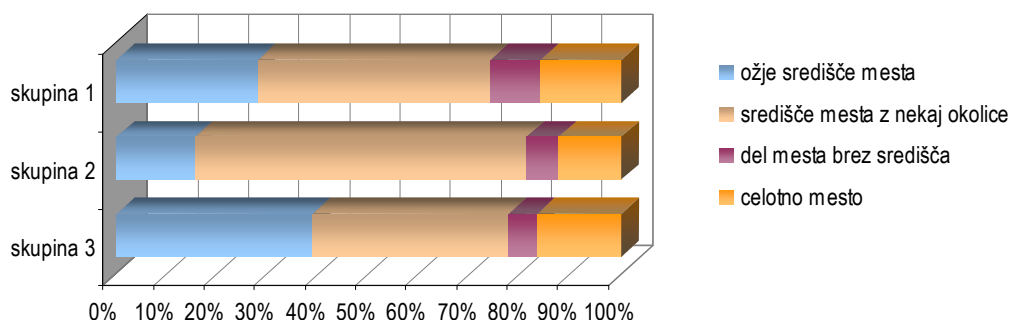

Slika 48: Interesne skupine glede na mnenje o prihodnjem razvoju mesta.

V nadaljnji analizi smo ugotavljali, ali obstajajo znotraj skupin podobnosti glede načina risanja spoznavnih zemljevidov in vsebine zemljevidov.

Zajeto območje na zemljevidu glede na skupine

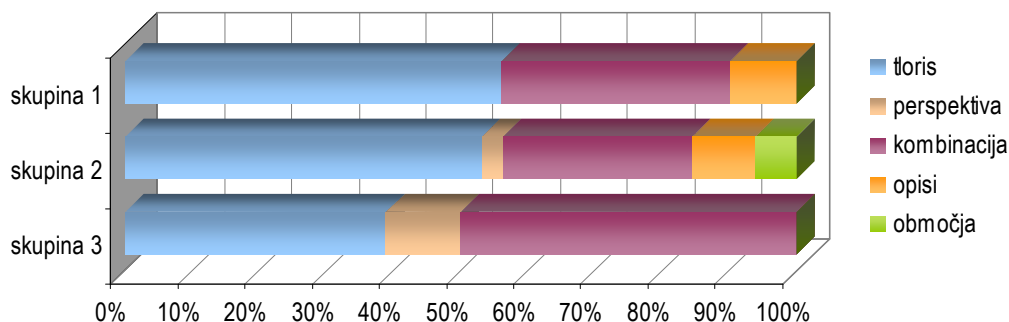
Tisti, ki so narisali le ožje središče mesta, so bili najštevilnejši v skupini 3, tisti, ki so narisali središče mesta z nekaj okolice, pa v skupini 2. Tisti v skupini 3 in 1 so celotno mesto narisali pogosteje ko tisti v skupini 2. Del mesta brez središča so nekoliko večkrat narisali prebivalci v skupini 1.

Slika 49: Interesne skupine glede na zajeto območje na zemljevidu.

Način risanja zemljevida glede na skupine

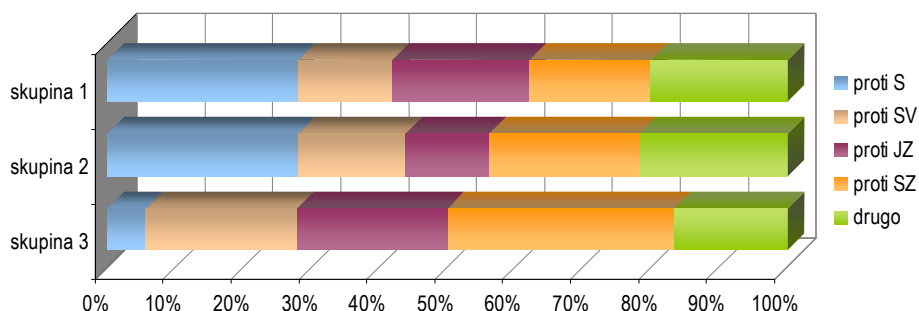
Risanje v tlorisu so najpogosteje izbrali prebivalci iz skupine 1, risanje v perspektivi in kombinaciji tlorisa, narisa in perspektive pa tisti iz skupine 3. Nihče iz skupine 3 ni narisal zemljevida, ki temelji na opisih prostorskih elementov. Oba udeleženca, ki sta zemljevid risala s pomočjo zamejevanja območij, sodita v skupino 2. Prebivalci iz skupine 2 so izbrali najbolj raznolike tehnike risanja.

Slika 50: Interesne skupine glede na način risanja zemljevida.

Orientacija zemljevida glede na skupine

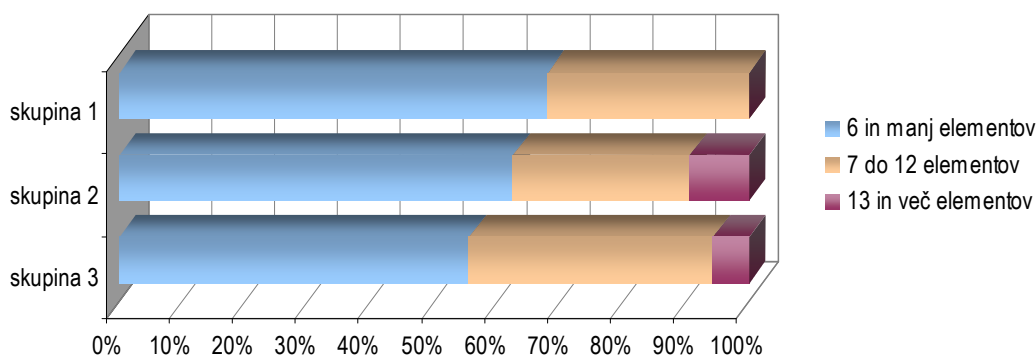
Prebivalci iz skupin 1 in 2 so zemljevid najpogosteje orientirali proti severu, tisti iz skupine 3 pa proti severozahodu. Pri tem so za referenčno točko izbrali regionalno cesto Ljubljana – Maribor, pri čemer je bila smer proti Ljubljani na levi strani risbe, smer Maribora pa na desni strani.

Slika 51: Interesne skupine glede na orientacijo zemljevida.

Število vrisanih elementov glede na skupine

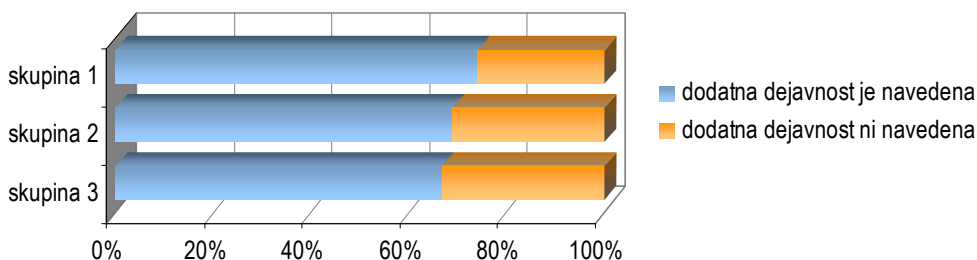
Prebivalci iz skupine 3 so risali največ različnih elementov, v povprečju 6,9. Skupina 2 je v poprečju risala 6,7 elementov, najmanj različnih elementov pa so risali prebivalci iz skupine 1 (le 5,3). Razlog za to je morda v starostni sestavi skupin. Skupina 3 je namreč v povprečju najmlajša, že prej pa smo ugotovili, da so mlajši prebivalci risali večje število elementov kot starejši.

Slika 52: Interesne skupine glede na število vrisanih elementov.

Navedena dejavnost po lastnem izboru glede na skupine

Vprašanje, ki je prebivalce spraševalo po tem, kako potrebne se jim zdijo nekatere nove dejavnosti (bolnišnica, visokošolski center, termalno kopališče, dom za ostarele, rolkarski park in tržnica), jim je omogočalo, da predlagajo tudi dejavnost po svojem izboru. Prebivalci iz skupine 1 so dejavnost večkrat navedli.

Slika 53: Interesne skupine glede na dodatno navedeno dejavnost.

Prebivalci so navedli naslednje dejavnosti:

- Skupina 1: gledališče oz. kulturni center, koncertno dvorano, športno rekreacijski park, južno in zahodno obvoznico, manjše parke, kopališče, bazen, hotel, kino, parkirišča, urejena parkirišča za tovornjake, otroško igrišče, kolesarske steze in sprehajalne poti.
- Skupina 2: zabaviščni park, gledališče, kino, kulturni center, nove parke, drevorede, vzpostavitev zelene mreže, dobro gostilno, kompleks za izvajanje različnih športnih dejavnosti - športni park, zavetišče za živali, otroško igrišče, klub borilnih veščin in ledeno dvorano.
- Skupina 3: raziskovalni inštitut, kopališče, gledališče, zelenice, drevesa, park, mladinski center, bazen, zaprt trg z obvoznicami in večji park.

Razvojna oziroma varovalna naravnost prebivalcev iz tega vprašanja ni očitna, saj vsaka skupina navaja tako dejavnosti, ki zadevajo varovanje okolja in ureditve odprtega prostora, kot tudi tiste, ki zahtevajo gradnjo in s tem manjše ali večje posege v prostor.

Preglednica 1: Povzete značilnosti treh interesnih skupin.

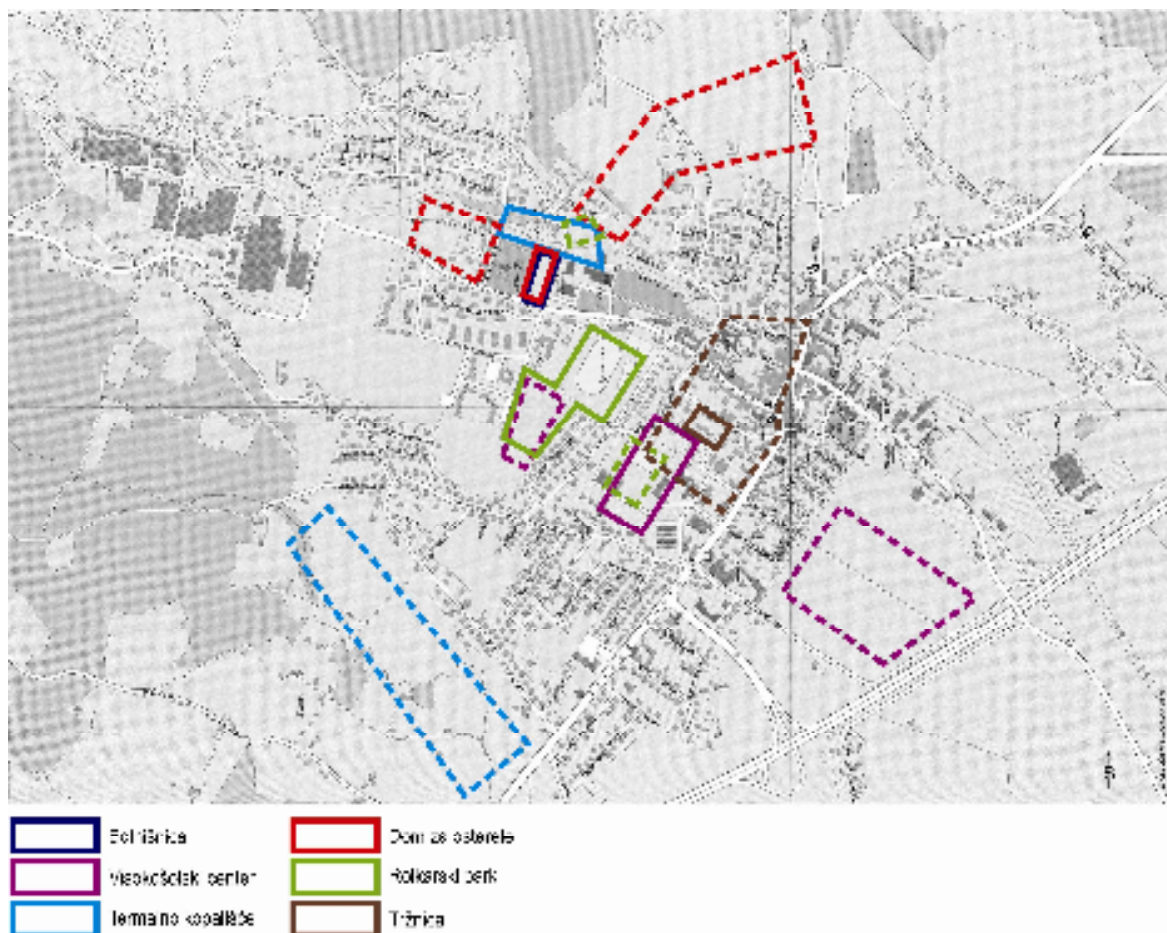
	Skupina 1: izraženi varstveni interesi, glede razvoja zadržani	Skupina 2: izraženi razvojni interesi, zmerno tudi varstveni	Skupina 3: varstveni in razvojni interesi niso izraženi
Demografske značilnosti:	<p>več žensk (56 %)</p> <p>povprečno najstarejši (50,5 let)</p> <p>domačinov manj (56 %)</p> <p>najvišja izobrazba (60 % ljudi ima višješolsko ali univerzitetno izobrazbo)</p> <p>upokojenci (22 %), zaposlenih (66 %)</p>	<p>več moških (59 %)</p> <p>povprečna starost 38,5 let</p> <p>prevladujejo domačini (75 %)</p> <p>40,5 % ljudi ima višješolsko ali univerzitetno izobrazbo</p> <p>samozaposleni (21,9 %), dijaki in študentje (21,9 %)</p>	<p>spola uravnotežena</p> <p>povprečno najmlajši (34 let)</p> <p>prevladujejo domačini (77,8 %)</p> <p>najnižja izobrazba (33,5 % ljudi ima višješolsko ali univerzitetno izobrazbo)</p> <p>dijaki in študentje (27,8 %), zaposleni (61,10 %)</p>
Zaznava kraja:	<p>pestrejšje, bolj urejeno, nevarnejše, manj dostopno</p>	<p>razgibano, varnejše</p>	<p>tišje, manj prijazno, dolgočasnejše, manj vzdrževano, bolj enolično</p>
Zadovoljnost z različnimi vidiki kraja:	<p><u>zadovoljni:</u> možnost nakupovanja, šolstvo, zdravstvo, poštne in bančne storitve, občinske in upravne storitve, kulturno življenje</p> <p><u>manj zadovoljni:</u> prometna ureditev, stanje hrupa v mestu</p>	<p><u>zadovoljni:</u> prometa ureditev, javni prevoz, javna gospodarska infrastruktura, gostinska ponudba, načrtovanje okolja in razvoj kraja, čistoča, urejenost okolja in videz kraja</p> <p><u>manj zadovoljni:</u> šport in rekreacija</p>	<p><u>v povprečju z vsemi vidiki najmanj zadovoljni, razen:</u> prometna ureditev, možnost nakupovanja, gostinska ponudba, šport in rekreacija, šolstvo in stanje hrupa</p>
Dejavnosti, pomembne za prihodnji razvoj kraja:	<p>gospodarstvo in poslovne dejavnosti, turizem in gostinstvo, zdravstvene storitve, šolstvo in izobraževanje, kultura in kulturne dejavnosti</p>	<p>industrija, trgovina, gradnja stanovanj</p>	<p>potrebnost razvijanja vseh dejavnosti ocenjena najnižje</p>
Razvojne in varovalne težnje:	<p><u>varovalne težnje:</u> varovanje kmetijskih zemljišč, zagotavljanje novih zelenih površin v mestu, varovanje naravnega okolja, preprečevanje novih posegov in omejevanje nekaterih dejavnosti, gradnja sortirnice odpadkov, proti gradnji igrišča za golf, novih trgovskih centrov</p> <p><u>razvojne težnje:</u> gradnja stanovanjskih hiš v lastni režiji, preureditev obstoječih stanovanj v starem mestnem jedru, tudi gradnja sosesk vrstnih hiš in blokov</p>	<p><u>varovalne težnje:</u> izgradnja sortirnice odpadkov, zagotavljanju novih zelenih površin, tudi varovanje naravnega okolja, preprečevanje novih posegov in omejevanje nekaterih dejavnosti</p> <p><u>razvojne težnje:</u> zagotavljanje novih delovnih mest, gradnja sosesk vrstnih hiš in blokov, novi trgovski centri, izgradnja igrišča za golf, izgradnja športnega letališča</p>	<p><u>varovalne težnje:</u> proti gradnji sortirnice odpadkov, stanovanjski gradnji v lastni režiji ter gradnji sosesk vrstnih hiš in blokov, relativno naklonjeni zagotavljanju novih zelenih površin v mestu in varovanju naravnega okolja, preprečevanju novih posegov in omejevanju nekaterih dejavnosti</p>
Umeščanje novih dejavnosti:	<p><u>umestili bi:</u> dom za starejše občane, tržnica</p> <p><u>ne bi umestili:</u> bolnišnica, visokošolski center</p>	<p><u>umestili bi:</u> visokošolski center, termalno kopališče, rolkarski park, tržnica, dom za starejše občane</p>	<p><u>umestili bi:</u> dom za starejše občane, tržnica</p> <p><u>ne bi umestili:</u> bolnišnica, visokošolski center</p>

5.16 UGOTAVLJANJE PROSTORSKIH OPREDELITEV SKUPIN

V naslednjem koraku smo ugotavljali, ali se opredeljene skupine razlikujejo tudi v vrednostnih opredelitvah, izrisanih na kartografski podlagi. Želeli smo ugotoviti, ali se predlagane lokacije s strani treh različnih skupin med seboj razlikujejo. Rezultat analize bi v tem primeru bili trije različni predlogi rabe prostora, ki lahko načrtovalcu služijo kot podlaga za nadaljnje delo.

5.16.1 Koncept prostorskega razvoja skupine 1

Nujnost umestitve doma za starejše občane skupina 1 ocenjuje višje kot ostali skupini. Prebivalci iz skupine 1 dom največkrat umeščajo na lokacijo med zdravstvenim domom in osnovno šolo. Precej jih predlaga območje zahodno od zdravstvenega doma in nepozidano območje severno od mesta blizu pokopališča. Tudi tržnico skupina 1 ocenjuje s precej visokimi ocenami. Več kot polovica anketirancev predlaga lokacijo ob Čopovi ulici, kjer se je v času izvajanja ankete že začel graditi stanovanjski kompleks s prostorom za tržnico in pa lokacije v neposredni bližini. Precej ljudi predlaga različne lokacije v središču mesta med gradom, Trgom svobode in Partizansko ulico. Predlogi lokacij na obrobju mesta so redki. Lokacije za termalno kopališče se zgoščujejo okoli območja sedanjega odprtega bazena. Ostali predlogi se nanašajo na obrobje mesta juhozahodno od Kajuhove ulice. Rolkarski park prebivalci najpogosteje umeščajo na območje sedanjega športnega parka. Nekaj predlogov zadeva lokacijo ob potoku Bistrica in območje srednje šole. Visokošolski center, za katerega menijo, da ga mesto potrebuje manj kot ostali skupini, umeščajo na različne lokacije. Najpogosteje predlagajo območje srednje šole in okolice, pa tudi območje 2. osnovne šole in industrijsko-obrtno cono. Tudi za bolnišnico menijo, da ni potrebna, pri čemer so za razliko od visokošolskega centra predlogi lokacij manj številni. Večina se jih nahaja na območju ali v bližini zdravstvenega doma.

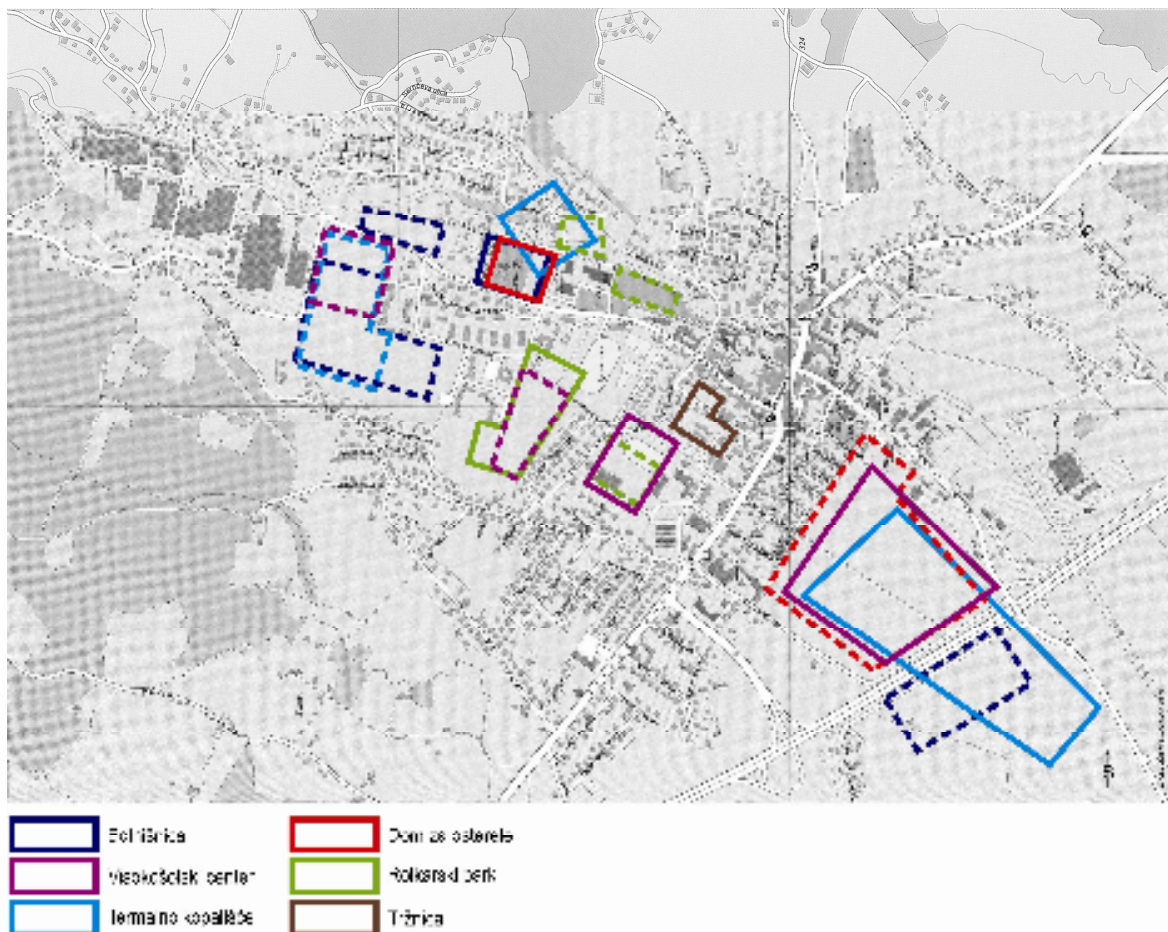

Slika 54: Koncept prostorskega razvoja skupine 1. Najpogosteje predlagane lokacije so označene s polno črto, ostale lokacije pa s črtkano črto.

5.16.2 Koncept prostorskega razvoja skupine 2

Dom za starejše občane prebivalci iz skupine 2 najpogosteje umeščajo na lokacijo med zdravstvenim domom in osnovno šolo, nekaj pa jih predlaga območje bodoče industrijsko-obrtne cone med naseljem in avtocesto. Glede lokacije za tržnico je v primerjavi z ostalima skupinama močnejše strinjanje z lokacijo ob Čopovi ulici. Termalno kopališče si skupina 2 želi najbolj med vsemi skupinami. Lokacije zanj so precej različne. Območje v bližini sedanjega odprtega bazena je predlagalo prav toliko ljudi kot območje industrijsko-obrtne cone in območja jugovzhodno od avtoceste. Za rolkarski park predlagajo območje južno in vzhodno od blokovega naselja blizu 2. osnovne šole in športnega parka. Nekateri predlagajo bližino srednje šole, nekaj pa bi jih rolkarski park zgradilo kar v grajskem parku. Tako kot po termalnem kopališču je potreba po visokoškolskem centru visoka in lokacije zanj mnoge. Podobno kot pri skupini 1 so predlagani območje ob srednji šoli, območje industrijsko-obrtne cone ter 2. osnovne šole. Poleg tega dodajajo še nepozidano območje med tovarno Impol in blokovskim naseljem. Številne so tudi lokacije za bolnišnico, ki se najbolj osredotočajo na območje v bližini zdravstvenega doma. Med ostale lokacije spada območje

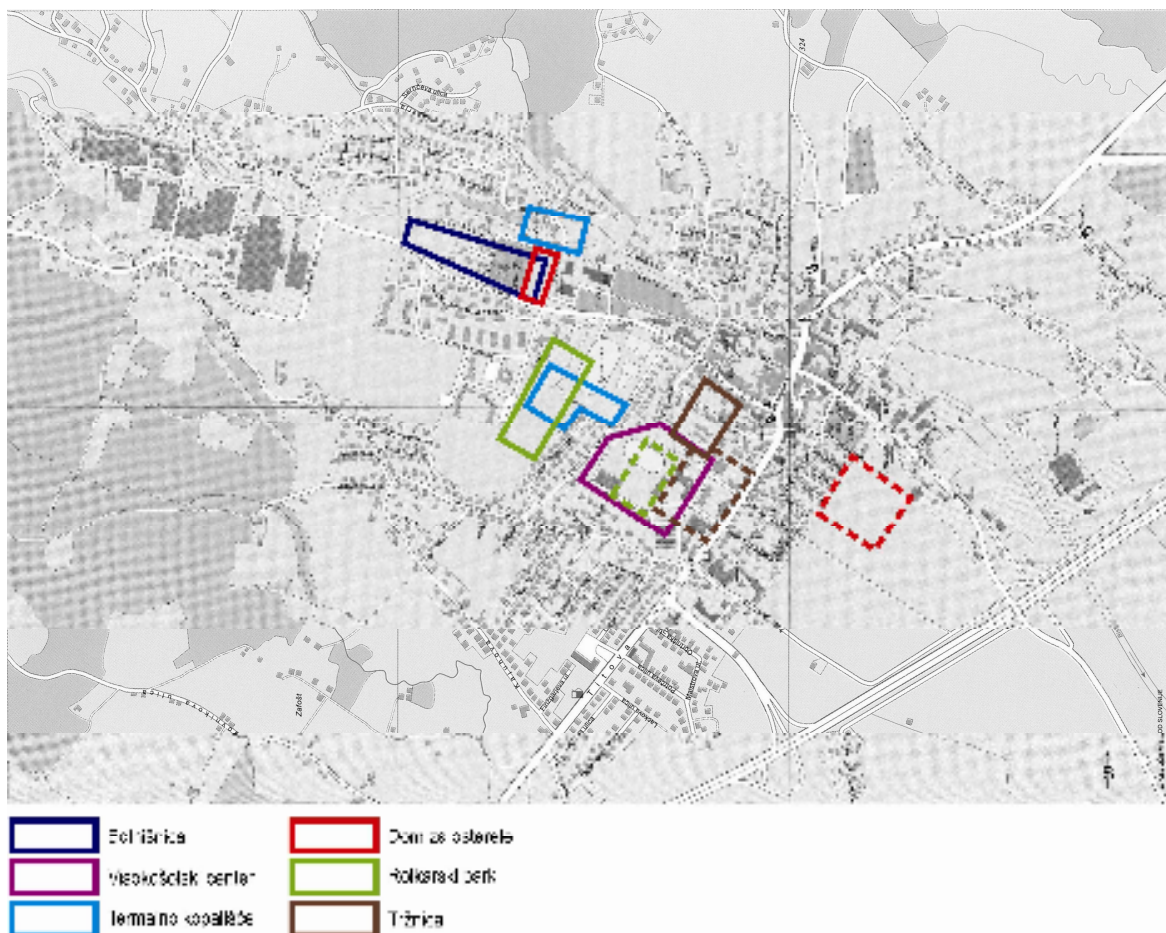
zahodno od zdravstvenega doma ob potoku Bistrica, proste površine ob blokovskem naselju in območje jugovzhodno od avtoceste.

Slika 55: Koncept prostorskega razvoja skupine 2. Najpogostejše predlagane lokacije so označene s polno črto, ostale lokacije pa s črtkano črto.

5.16.3 Koncept prostorskega razvoja skupine 3

Dom za starejše občane bi skupina 3 umestila na podobne lokacije kot skupina 2, največ na lokacijo med zdravstvenim domom in osnovno šolo ter ob rob industrijsko-obrtne cone v bližino obstoječega bloka za starejše občane. Tržnico bi umestili na lokacijo ob Čopovi ulici, nekaj predlogov pa se nanaša tudi na območje sedanje vojašnice. Termalno kopališče si želijo najmanj med vsemi skupinami, predlogi so razpršeni po prostoru, večkrat se pojavita le lokacija v bližini obstoječega bazena in območje v bližini športnega parka. Za rokarski park večinoma predlagajo območje vzhodno od blokovskega naselja ob 2. osnovni šoli in območje srednje šole. Predlogov za umestitev visokošolskega centra je manj kot pri ostalih skupinah, osredotočajo se na območje srednje šole. Predlogi za umestitev bolnišnice so zelo razpršeni, še največ jih predlaga proste površine vzhodno in zahodno od zdravstvenega doma.

Slika 56: Koncept prostorskega razvoja skupine 3. Najpogostejše predlagane lokacije so označene s polno črto, ostale lokacije pa s črtkano črto.

Največ konfliktov med dejavnostmi znotraj posameznega koncepta se pojavlja pri konceptu skupine 2, hkrati pa ravno ta koncept ponuja največ različnih možnosti umestitve posamezne dejavnosti. Kljub temu, da je skupina 2 številčno šibkejša od skupine 1, so njeni prostorski predlogi najštevilnejši. Koncept skupine 3 ponuja najmanj različnih lokacij za posamezno dejavnost, kar se sklada s njihovim neizrazitim in neizoblikovanim odnosom do razvoja mesta. Eden izmed razlogov je morda tudi maloštevilnost skupine.

Združevanje prostorskih rešitev posameznih skupin prebivalcev lahko poda alternativne smeri prostorskega razvoja. Skupni zemljevidi treh skupin se ločijo glede na število in raznolikost prostorskih predlogov in v določeni meri izkazujejo značilnosti skupin. Tako se neizrazitost opredelitev glede varstva in razvoja skupine 3 na zemljevidu pokaže v obliki manjšega števila različnih prostorskih predlogov. Predstavniki skupine 2 se v vprašanih, ki zahtevajo pisni odgovor, opredeljujejo kot zagovorniki intenzivnejšega prostorskega razvoja v smislu gradnje in so relativno naklonjeni tudi večjim posegom v okolje. Svojo razvojno opredeljenost na zemljevidu izkazujejo s številnejšimi predlogi za dane dejavnosti. Kljub temu, da se v odgovorih na vprašanja nagibajo tudi k

varovanju okolja, s svojimi predlogi precej posegajo v odprte površine znotraj mesta. V nasprotju z ostalimi skupinami pogosteje posegajo na kmetijske površine jugovzhodno od avtocestnega koridorja. Skupina 1, ki je glede razvoja zadržana, to na zemljevidu kaže z nekoliko manj raznolikimi lokacijami za posamezno predlagano dejavnost. Varstvena usmerjenost se morda kaže v tem, da manj kot skupina 2 posegajo v odprte prostore znotraj mesta. Zanimivo pa pogosto posegajo v bližnjo okolico mesta, na travnike, kmetijske površine in v gozdne robove. Očitno je, da se ljudje, ko podajajo pisne izjave v zvezi s prostorskim razvojem, ne zavedajo, kaj te pomenijo v prostoru. Ko jih postavimo v prostorski kontekst, o njihove prostorske opredelitve drugačne. Ljudje so v pisnih odgovorih bolj varstveni kot v prostorskih opredelitvah. Za boljšo predstavo o njihovih preferencah in predlogih je nujna primerjava obeh vrst odgovorov.

5.16.4 Primerjava veljavne urbanistične zasnove s koncepti prostorskega razvoja skupin

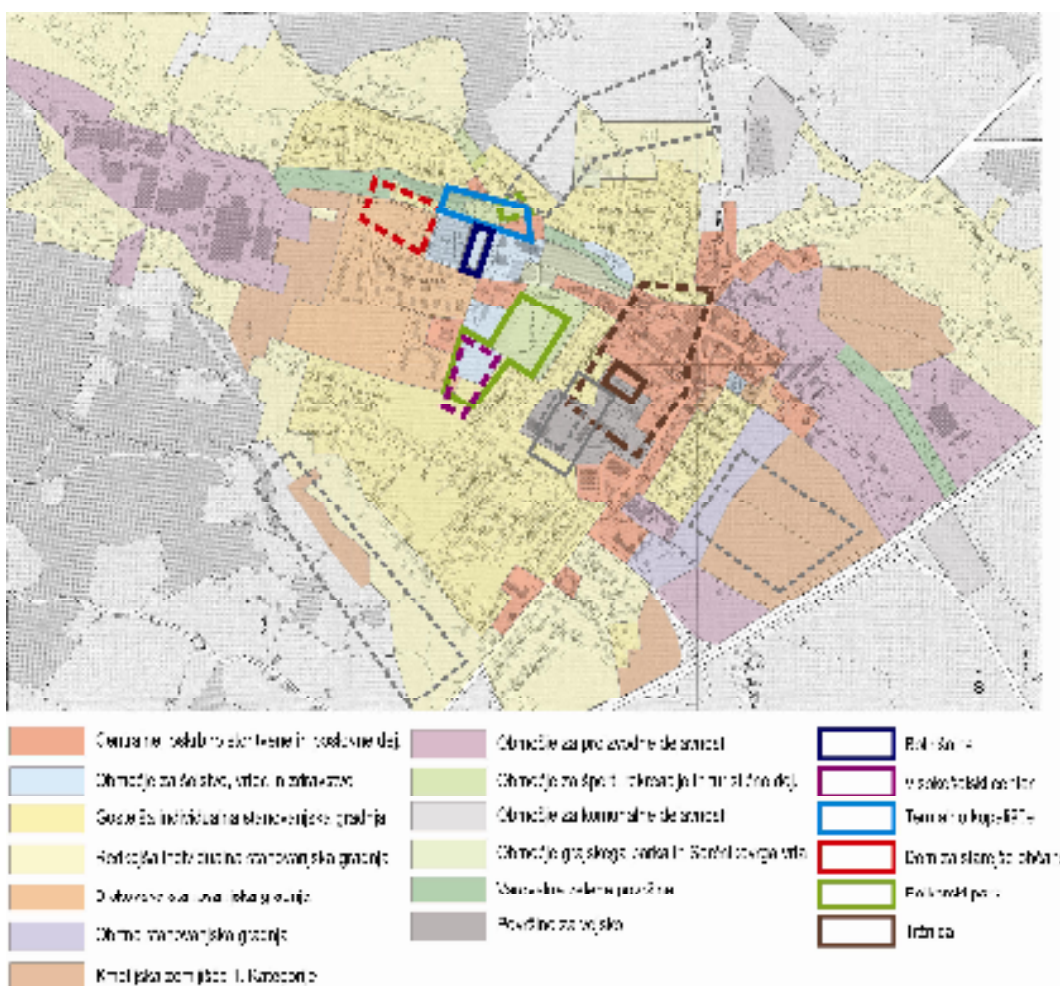
Urbanistična zasnova mesta Slovenska Bistrica iz leta 1998 ugotavlja, da so možnosti za zaključek ureditvenega območja mesta na vzhodu mesta ob avtocesti, med tovarno Impol in blokovskim naseljem ter ob obvoznici, ki je predvidena do omenjene tovarne. Vse omenjene površine sodijo med najboljša kmetijska zemljišča, ki naj se reducirajo v čim manjši meri v odvisnosti od prometnega omrežja in nujnih širitvenih programov mesta. Pripravljalci urbanistične zasnove menijo, da vojašnica v mestu nima perspektive in jo je zato treba preseliti na ustrežnejšo lokacijo, na njenem mestu pa predvidevajo prostor za nove centralne dejavnosti (Urbanistična zasnova mesta Slovenska Bistrica, 1998).

Dejavnosti, ki so jih prebivalci umeščali v prostor, je možno prevesti v kategorije namenske rabe prostora kot so opredeljene v urbanistični zasnovi za naselje Slovenska Bistrica. Bolnišnica in visokošolski center tako spadata v območja za šolstvo, vrtec in zdravstvo, tržnica med centralne, oskrbno storitvene in poslovne dejavnosti, dom za starejše občane med blokovsko stanovanjsko gradnjo, termalno kopališče in rolkarski park pa v območja za šport, rekreacijo in turistično dejavnost.

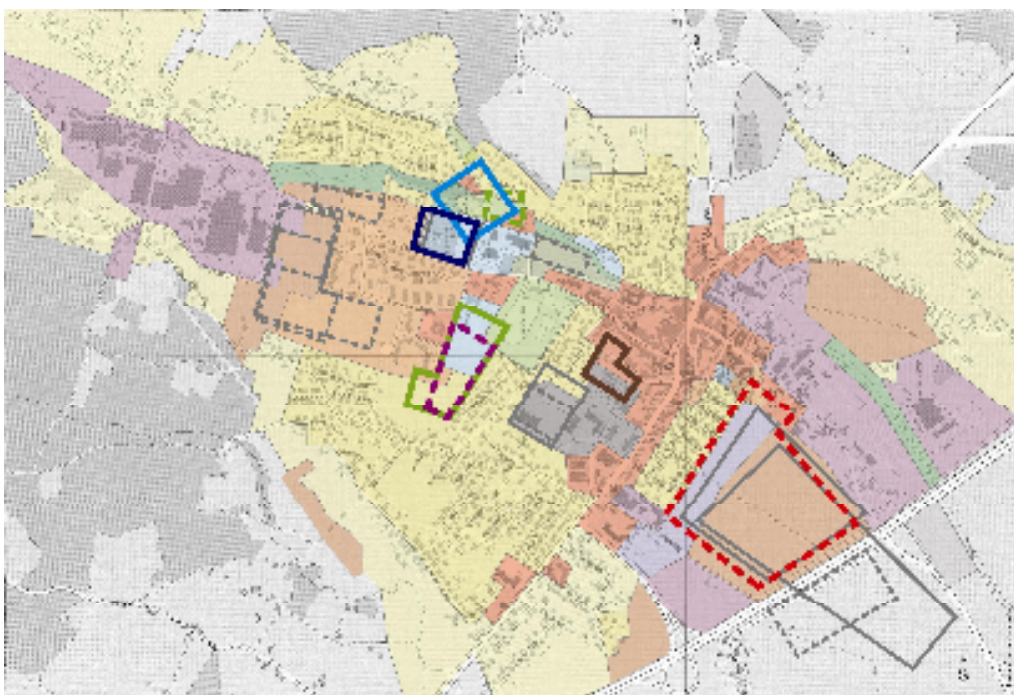
- Najpogosteje predlagana lokacija za **bolnišnico** je pri vseh treh skupinah tista, ki se sklada z opredelitvami v urbanistični zasnovi, torej območje za šolstvo, vrtec in zdravstvo. Skupina 1 bolnišnico umešča izključno na to območje, skupina 2 pa predlaga tudi druge lokacije, med katerimi nekatere spadajo med kmetijska zemljišča I. kategorije.
- **Visokošolski center** vse tri skupine v prvi vrsti umeščajo na površine za vojsko. Tu je možno zaslutiti potencialen konflikt v bodoči rabi. Poleg omenjene lokacije skupini 1 in 2 predlagata tudi lokacije v območju za šolstvo, vrtec in zdravstvo. Možen konflikt lahko nastane tudi zaradi prekrivanja potencialnih lokacij s stanovanjsko in obrtno stanovanjsko gradnjo ter kmetijskimi zemljišči. S slednjimi se lokacije prekrivajo predvsem pri skupini 2.
- Vse tri skupine za **termalno kopališče** najpogosteje predlagajo lokacijo, ki spada v območje za šport, rekreacijo in turistično dejavnost. Skupina 2 z ostalimi predlogi posega na kmetijska

zemljišča, skupina 1 pa poleg kmetijskih tudi na stanovanjska. Skupini 1 in 2 nekoliko posegata v območje varovalnih zelenih površin, čemur botruje bližina potoka Bistrica enemu od območij, namenjenemu športu.

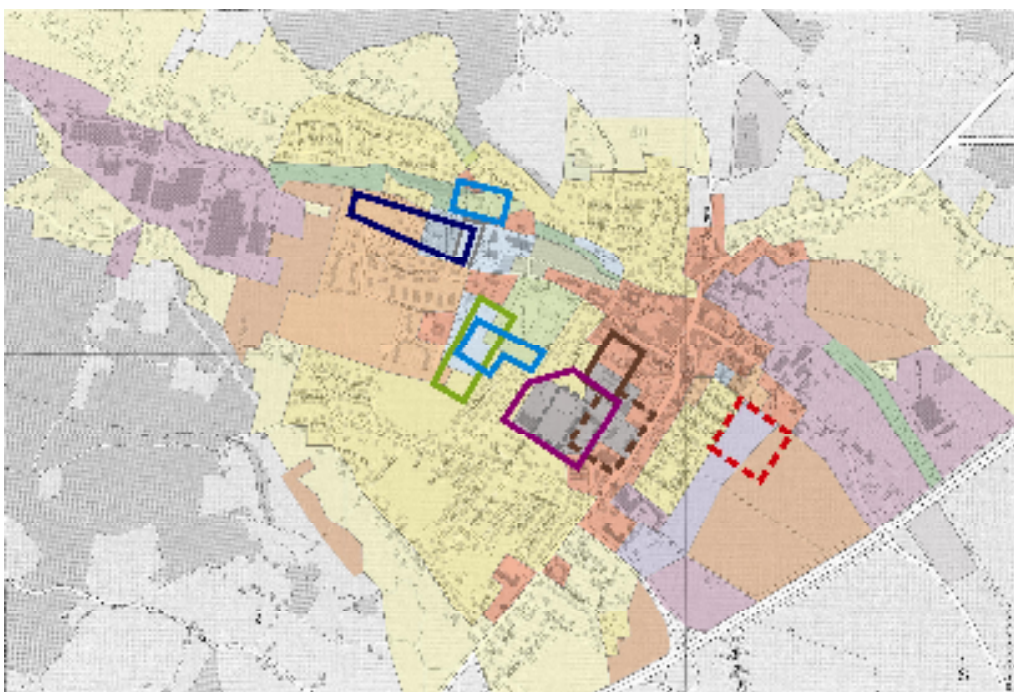
- Čeprav daleč najpogostejša lokacija **doma za starejše občane** spada v območje za šolstvo, vrtec in zdravstvo, ga nekateri umeščajo tudi na območje za stanovanjsko gradnjo. Pri vseh treh skupinah je za rolnarski park moč najti vsaj eno lokacijo, ki spada v območje za šport, rekreacijo in turizem. Do konfliktov bi lahko prišlo pri prekrivanju potencialnih lokacij z območji za vojsko ter šolstvo, vrtec in zdravstvo.
- V primeru **tržnice** naletimo na manj različnih odgovorov, ki pa so skladni z opredelitvami v urbanistični zasnovi. Vse tri skupine so jo umeščale v središče mesta, kjer se površine za vojsko stikajo s centralnimi, oskrbno storitvenimi in poslovnimi dejavnostmi.

Slika 57: Primerjava prostorskih predlogov skupine 1 z urbanistično zasnovo. Lokacije, ki se vsaj v enem delu skladajo z opredelitvami v urbanistični zasnovi, so obkrožene s poudarjeno barvno črto. Lokacije, ki se z opredelitvami v urbanistični zasnovi ne skladajo, so obkrožene s tanjšo sivo črto. S polno črto so obkrožene najpogostejše predlagane lokacije, s črtkano pa ostale lokacije. Namenska raba je povzeta po Urbanistični zasnovi za mesto Slovenska Bistrica, 1998.

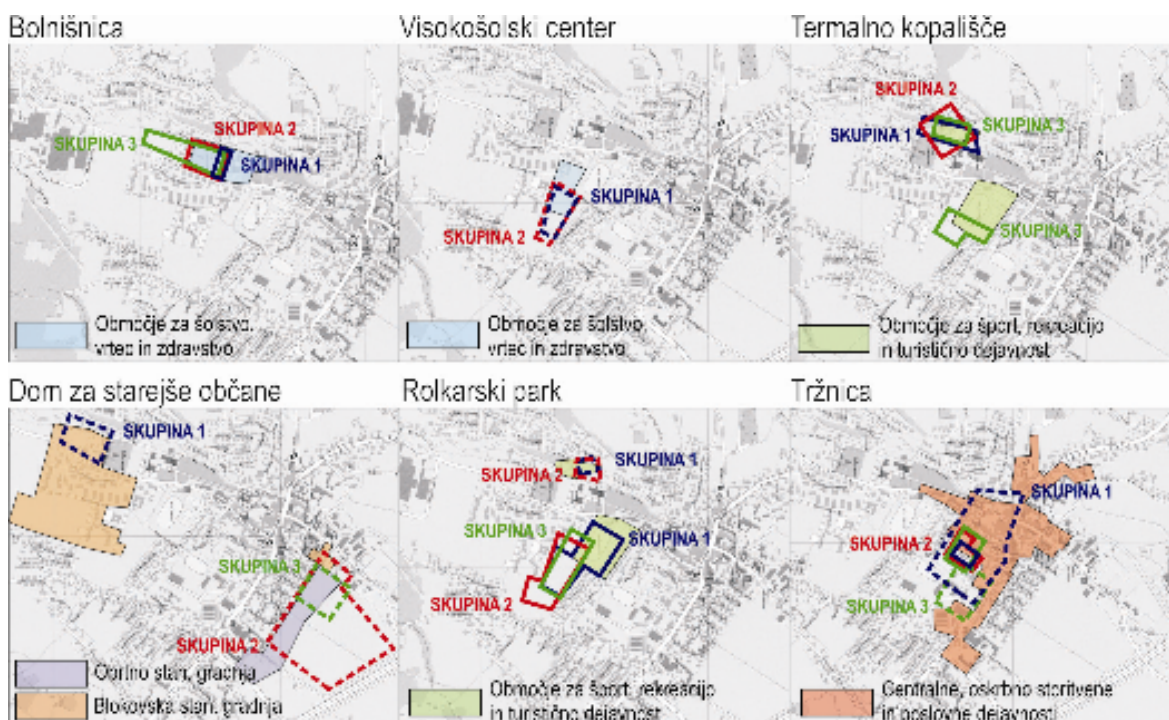
Slika 58: Primerjava prostorskih predlogov skupine 2 z urbanistično zasnovo. Lokacije, ki se vsaj v enem delu skladajo z opredelitvami v urbanistični zasnovi, so obkrožene s poudarjeno barvno črto. Lokacije, ki se z opredelitvami v urbanistični zasnovi ne skladajo, so obkrožene s tanjšo sivo črto. S polno črto so obkrožene najpogosteje predlagane lokacije, s črtkano pa ostale lokacije. Namenska raba je povzeta po Urbanistični zasnovi za mesto Slovenska Bistrica, 1998. *

Slika 59: Primerjava prostorskih predlogov skupine 2 z urbanistično zasnovo. Lokacije, ki se vsaj v enem delu skladajo z opredelitvami v urbanistični zasnovi, so obkrožene s poudarjeno barvno črto. Lokacije, ki se z opredelitvami v urbanistični zasnovi ne ujemajo, so obkrožene s tanjšo sivo črto. S polno črto so obkrožene najpogosteje predlagane lokacije, s črtkano pa ostale lokacije. Namenska raba je povzeta po Urbanistični zasnovi za mesto Slovenska Bistrica, 1998. *

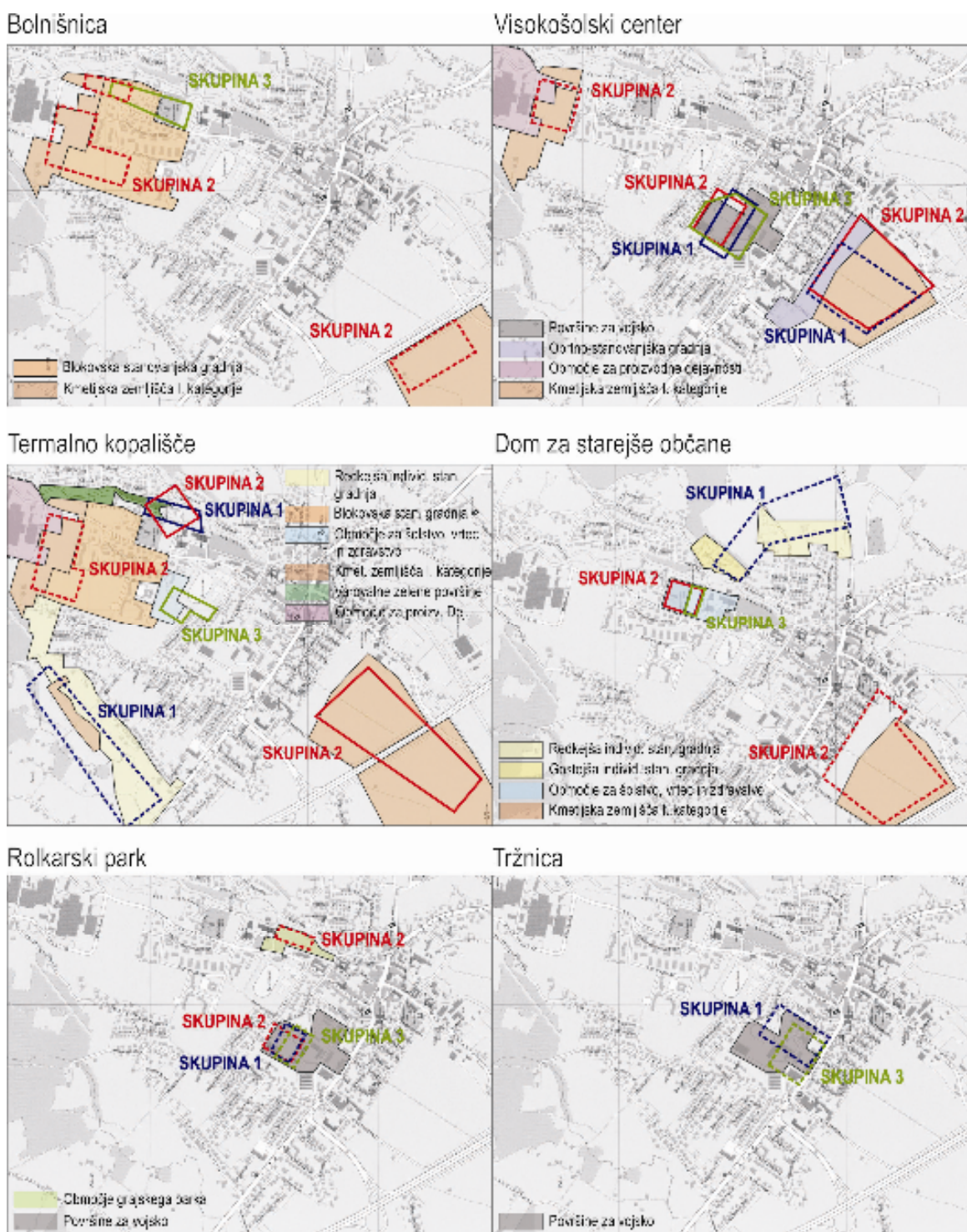
* za legendo glej sliko 57

Primerjava urbanistične zasnove z zemljevidi prostorskih rešitev interesnih skupin pokaže, da se mnogi predlogi lokacij danih dejavnosti prekrivajo z območji, ki so predvidena za širitev mesta. To velja predvsem za območje vzhodno in zahodno od zdravstvenega doma ter območje med naseljem in avtocesto. Težavno je zaključiti, katera interesna skupina je najbolj usklajena z mnenjem strokovnjakov. Vsak od treh konceptov predlaga vsaj eno lokacijo za vsako dejavnost, ki spada v območje ustrezne kategorije. Izjema je le skupina 3, ki ne predlaga ustrezne lokacije visokošolskega centra.

Slika 60: Prikaz možnih lokacij za posamezne dejavnosti glede na interesne skupine. Prikazane so le tiste lokacije, ki se skladajo z opredelitvami v urbanistični zasnovi.

Neskladja, ki se pojavljajo, so najbolj opazna pri umeščanju visokošolskega centra, ki ga vse skupine v prvi vrsti umeščajo na območje za vojsko. Vojašnica v mestnem središču pomeni dejavnost, ki se ne sklada s pričakovanji prebivalcev. Tukaj pa nimamo opraviti s konfliktom s strokovnim mnenjem, saj podobnega menijo pripravljavci urbanistične zasnove, ki predlagajo preselitev vojašnice na ustreznejšo lokacijo. Tudi dom za starejše občane je pogosto umeščen na območje, ki ni namenjeno stanovanjski gradnji. Opazno je poseganje na kmetijska zemljišča I. kategorije, predvsem s strani skupine 2, ki pogosto umešča dejavnosti na kmetijska zemljišča znotraj mesta. V območje kmetijskih zemljišč kljub temu, da so se v odgovorih opredelili za naklonjene zdržnemu razvoju, posegajo tudi prebivalci iz skupine 1, vendar bolj na obrobju mesta.

Slika 61: Lokacije, ki se ne skladajo z opredelitvami v urbanistični zasnovi glede na interesne skupine.

5.17 ALTERNATIVE V PROSTORSKEM NAČRTOVANJU

Alternativne rešitve se v prostorskem načrtovanju pojavljajo na različnih ravneh načrtovanja. Na ravni politik so to alternativne strateške prostorske zasnove, na ravni planov alternativna območja ali rabe prostora, na ravni projektov pa alternativne lokacije za neko dejavnost.

Kadar govorimo o alternativnih planih v prostorskem načrtovanju, naletimo na dejstvo, da ima ena skupina strokovnjakov težave s podajanjem alternativnih predlogov rabe prostora, ki bi bili hkrati tudi enakovredni, saj sam postopek planiranja stremi k oblikovanju rešitve, ki bo zadostila potrebam čim širšega kroga uporabnikov. Planerji potemtakem ne nehajo iskati rešitve, dokler ne najdejo najboljše. Na razpolago ne sme biti nobene alternative, za katere bi vedeli, da je enako učinkovita, hkrati pa povzroča manj škode naravi (Taylor, 1986).

Do različnih rešitev, ki bi bile hkrati enakovredne, torej ni mogoče priti. Ena od poti do pridobitve alternativnih rešitev je delovanje več skupin strokovnjakov, ki rešitve oblikujejo neodvisno ena od druge. Na tak način je alternative možno pridobiti z javnim natečajem. Zakon o prostorskem načrtovanju (2007) določa, da se na podlagi urbanističnega načrta za posamezne prostorske ureditve v občinskem prostorskem načrtu lahko pripravijo variantne rešitve z javnim natečajem. Ovrednoti in medsebojno primerja se jih s prostorskega, okoljskega, funkcionalnega in ekonomskega vidika. To velja za ureditve z javnim programom, kompleksne prostorske ureditve in prostorske ureditve v vplivnem območju prostorskih dominant (Zakon... , 2007: 41. člen). Prostorski red Slovenije poleg funkcionalnega, varstvenega in ekonomskega vidika presoje in medsebojne primerjave variantnih rešitev dodaja tudi vidik sprejemljivosti v lokalnem družbenem okolju. Torej se alternative presojajo tudi na podlagi tega, v kolikšni meri jih podpira lokalna skupnost (Prostorski red Slovenije, 2004).

Druga možnost pridobivanja alternativ pa je, da strokovnjaki za osnovo vzamejo nek nabor možnih rešitev ali prostor možnih alternativ ("solution space"), znotraj katerega se nahaja najboljša rešitev (Roberts, 1974: 55). Do alternativnih rešitev je mogoče priti s pomočjo postopka variranja relativne pomembnosti raznih strateških ciljev. Alternativne rešitve se morajo v določeni meri razlikovati, da jih lahko obravnavamo kot alternative. Ena izmed težav pri izdelovanju in vrednotenju alternativnih rešitev v prostorskem načrtovanju je, da so si lahko oblikovani alternativni plani med seboj tako podobni, da individualna presoja postane nesmiselna. Poleg tega postavljeni časovni okvirji pogosto puščajo dovolj časa za oblikovanje le ene ali dveh alternativ (Roberts, 1974).

Kako priti do omenjenega prostora možnih rešitev? Če za osnovo vzamemo javnost, za katero načrtujemo, nam znanje in potrebe prebivalcev lahko narekujejo možne rešitve. Z anketiranjem zajamemo znanje reprezentativnega vzorca prebivalcev, ker pa se tudi ti razlikujejo glede na svoje potrebe in želje, jih razdelimo v interesne skupine. Skupine imajo relativno podobna pričakovanja in poglede na prihodnost, zato lahko na osnovi odgovorov posamezne skupine oblikujemo koncept

rabe prostora. Tako pridemo do alternativnih konceptov rabe prostora, na podlagi katerih bi bilo vredno narediti enakovredne plane. Seveda se moramo zavedati, da je znanje javnosti omejeno in pogojeno s številnimi dejavniki. Ljudje se do vsakega problema opredeljujejo zaključeno in ne upoštevajo kumulativnih učinkov uresničenja vseh želja. To je ugotovil tudi Pogačnik v svoji študiji, kjer se je izkazalo, da si različne želje posameznika včasih med seboj celo nasprotujejo (Pogačnik, 1979). Ugotovljeno smo potrdili tudi v pričujoči raziskavi.

Lyle (1985) predlaga, da izdelamo toliko alternativ, da zajamemo vse obetavne možnosti, vendar ne več, kot jih lahko obvladujemo. Izbor alternativ se ožja od vseh alternativ do tistih ki so možne, do smiselnih in končno do izvedljivih alternativ. V končni izbor naj bi vključili smiselne in izvedljive alternative. Odgovori prebivalcev nam dajo lahko le možne, morda tudi smiselne alternative, vendar sami ne morejo presoditi, ali so te tudi izvedljive.

6 RAZPRAVA IN SKLEPI

Raziskava je pokazala nekatere možnosti uporabe anketiranja z uporabo tehnike spoznavnih zemljevidov v prostorskem načrtovanju, od ugotavljanja splošnega vtisa kraja do pridobivanja mnenja o konkretnih prostorskih problemih. Metoda seveda ne more dati plana, ki bi bil v prostoru neposredno uporaben, lahko pa predstavlja osnovo za različne ureditvene koncepte, ki lahko služijo kot podlaga za alternativne plane v prostoru.

Raziskava je dala mnoge rezultate, ki načrtovalcu lahko služijo pri nadaljnjem delu. Poleg oblikovanja interesnih skupin, na podlagi katerih je možno zasnovati alternativne koncepte prostorskega razvoja, načrtovalec dobi vpogled v prebivalčevo zaznavo mesta ter se seznanj s predlogi in problemi, ki se v prostoru pojavljajo.

Moški in tisti, ki v mestu živijo dalj časa, ter prebivalci z višjo izobrazbo v spoznavni zemljevid zajemajo nekoliko večje območje. Moški v nekoliko večji meri zemljevide rišejo v tlorisu, ženske pa vanje pogosteje vključujejo tudi elemente, narisane v narisu ali perspektivi. Podobno velja za mlajše prebivalce in tiste, ki v mestu živijo krajši čas. Ženske v svoje zemljevide pogosteje vključujejo opise prostorskih elementov. Večje število različnih elementov v povprečju rišejo mlajši prebivalci, domačini in tisti z višjo izobrazbo.

Pomembno vlogo pri orientaciji v prostoru igrajo prometne poti, predvsem regionalna cesta Ljubljana-Maribor, ki je bila pogosto prvi element, ki so ga udeleženci vrisali, hkrati pa tudi najpogosteje vrisan element. Ljudje se orientirajo tudi po potoku, nekaterih mestnih znamenitostih in pomembnejših stavbah. Poti so tista prvina, ki se pojavlja na skoraj vseh zemljevidih. Druga pomembna prvina, po kateri so si ljudje prostor zapomnili, so znamenja.

Odgovori na vprašanji, ki udeležence sprašujeta po asociacijah v zvezi z mestom in po znamenitostih mesta, ki bi jih pokazali obiskovalcu, so do neke mere podobni. Nekateri najbolj prepoznavni elementi so hkrati tudi mestne znamenitosti. Prvo od obeh vprašanj je izpostavilo enega od bistvenih problemov v mestu, in sicer prometno situacijo.

Raziskava ugotavlja, da so najbolj priljubljena območja v mestu tista, ki so povezana s kulturno dediščino, rekreacijo in bivanjem. Najmanj priljubljena so območja industrije in ostalih proizvodnih dejavnosti in območja, ki dajejo vtis neurejenosti, opuščeni in neuglednosti ali pa javnosti niso na voljo za uporabo. Ljudje se vrednostno opredeljujejo do tistih območij, ki jih lahko tako ali drugače uporabljajo ali jih poznajo. Nepozidana območja, večinoma kmetijska zemljišča v središču mesta, so pogosto ostala tako brez pozitivne kot negativne vrednostne opredelitve.

Vprašanja, ki prebivalce sprašujejo o zadovoljnosti z življenjem v mestu in ugotavljajo splošni vtis mesta, odkrivajo problematična področja, kjer so potrebne izboljšave. Z njimi ugotovimo tudi, katera

področja delujejo zadovoljivo. Ponovno se pojavi problem s prometno ureditvijo. Izkaže se tudi, da se prebivalci ne čutijo dovolj vključene v proces odločanja o prihodnjem razvoju kraja. Problem je izrazit pri mladih prebivalcih. Izvira lahko iz nezadostnega informiranja s strani pristojnih organov o načinih in možnostih sodelovanja, ali pa nezanimanja za aktualne probleme.

Najbolj neposredne odgovore je dalo najbolj neposredno zastavljeno vprašanje, ki je prebivalce spraševalo po mnenju o potrebnosti umeščanja izbranih novih dejavnosti v prostor. Ker je vprašanje dopuščalo tudi navajanje dejavnosti po lastni izbiri, je razkrilo nekatere dodatne predloge. Ti so predvsem povezani s športom in rekreacijo, kulturo, ureditvijo odprtih površin v mestu in izboljšanjem prometne situacije v mestu.

Primerjava odgovorov na vprašanja, na katera so prebivalci odgovarjali pisno in tistih, ki so od njih zahtevala grafičen odgovor, je pokazala na nekatera omembe vredna neskladja. Ljudje se v odgovorih na vprašanja, na katera odgovarjajo v pisni obliki, dostikrat opredelijo kot zagovorniki varovanja okolja ali zagovorniki razvoja, ko pa od njih zahtevamo, da svoje mnenje izrazijo v prostorskem kontekstu, se njihovi odgovori ne kristalizirajo v tem smislu. Odgovori na pisna vprašanja so velikokrat idealizirani, ljudje se opredeljujejo do vsakega problema posebej in se ne zavedajo, kaj bi uresničitev njihovih želja pomenila v fizičnem prostoru. Izstopa precej visok varstveni interes pri vseh skupinah prebivalcev, tudi pri skupini, ki hkrati izkazuje željo po intenzivnejšem razvoju v smislu gradnje. Ko pa prebivalce postavimo v prostorski kontekst, so manj varstveno opredeljeni. Koncepti prostorskega razvoja se med skupinami razlikujejo v določenih pogledih, vendar ne nujno v smislu varovanja ali razvoja. V vseh treh konceptih prostorskega razvoja se pojavljajo mnoge podobnosti.

Prostorski predlogi so bili rezultat grafične vsote spoznavnih zemljevidov. Predpostavila sem, da zgostitev odgovorov na nekem območju predstavlja večinsko strinjanje, da se območje namenja določeni dejavnosti. Težko pa je reči, katere lastnosti prostora in katere potrebe in interesi vplivajo na prostorske odločitve prebivalcev. Ljudje prostora namreč ne vrednotijo po analitični poti, kot to počno strokovnjaki. Kljub temu je mogoče sklepati na nekatere dejavnike, ki vplivajo na prostor umestitve dejavnosti. Iz analize prostorskih predlogov prebivalcev za umestitev dejavnosti lahko sklepamo, da so prebivalci pri odločanju za lokacijo upoštevali naslednje kriterije:

- **velikost oz. prostorske potrebe dejavnosti.** Za dejavnosti, ki zahtevajo več prostora, izbirajo večje proste površine, pogosto kmetijska in ostala nepozidana zemljišča. Dejavnosti, ki zahtevajo manj prostora, umeščajo na manjše proste površine in v že pozidana območja.
- **Naravo dejavnosti.** Pri umeščanju uporabljajo neke kriterije, ki jim povedo, katere dejavnosti bolje delujejo v središču mesta, katere na obrobju, pri katerih je bistvena dobra dostopnost itd. Tržnico in rolkarski park pogosto umeščajo v središče mesta, termalno kopališče pa bolj na obrobje.

- **Prostorski kontekst**, v katerega umeščajo dejavnost. Pri vseh treh skupinah se ponavlja vzorec združevanja podobnih dejavnosti. To je najbolj opazno pri umeščanju bolnišnice zraven obstoječega zdravstvenega doma, visokošolskega centra zraven srednje šole in rolkarskega parka v bližino športnega parka.
- Močan je **vpliv informacij v zvezi z načrtovano bodočo rabo prostora s strani medijev**. To je najbolj očitno v primeru doma za ostarele in tržnice, za kateri sta lokaciji že določeni ali pa v postopku določanja. V tem primeru lahko z anketo ugotovimo, ali se ljudje s predvidenimi lokacijami strinjajo.

Tehnika risanja spoznavnega zemljevida Lynchevega tipa je razkrila mnoga zanimiva dejstva in zakonitosti v zvezi z dojetjem prostora, pa tudi o prostoru samem. Menim pa, da je v načrtovalske namene uporabnejša tehnika risanja družbeno - prostorskih obrazcev (zamejevanje območij, ki so prebivalcem všeč ali jim niso všeč) ter umeščanje novih lokacij v prostor. Tehnika spoznavnih zemljevidov se v raziskavi najbolj obnese, kadar jo dopolnjujejo vprašanja, na katera udeleženci odgovarjajo v pisni obliki. Tako je odgovore na vprašanja v pisni obliki možno primerjati z grafičnimi odgovori.

6.1 USMERITVE

Končni cilj vseh strokovnih postopkov je plan, ki bo kar najbolje izpolnil pričakovanja in potrebe najširšega kroga uporabnikov. Kadar pa si za cilj postavimo izdelavo več alternativ prostorskega razvoja, moramo v postopek vključiti korak, s katerim bomo prišli do kriterijev in argumentov, ki bodo določali vsako od alternativ. To lahko naredimo tako, da v fazo pred izdelovanjem plana vključimo raziskavo potreb in želja uporabnikov. Na podlagi tega prebivalce s podobnimi interesi in vrednotami združimo v skupine in ugotovimo njihove prostorske opredelitve. Tako dobimo alternativna mnenja prebivalcev o prihodnjem prostorskem razvoju mesta. Rezultati te raziskave lahko v naslednji fazi služijo kot vhodni podatek pri izdelavi alternativnih planov.

Zavedati se moramo, da z anketo dobljenih vrednostnih stališč ne moremo neposredno uporabiti v planerskem postopku, saj preference in želje odražajo obstoječo situacijo in ne tistih okoliščin, ki bi z njihovim uresničevanjem nastale. Te je možno preveriti šele ob oblikovanju rešitev. Karte alternativnih prostorskih rešitev, dobljene z uporabljenim postopkom, lahko načrtovalec vključi v delovni postopek v dveh fazah načrtovanja.

- 1) V prvem primeru jih vključi **pred fazo oblikovanja rešitve** kot enega od vhodnih podatkov. Načrtovalec za osnovo vzame možne prostorske predloge kot predloge možnih konceptov rabe prostora. Kot vhodni podatek je mogoče uporabiti rezultate grafične vsote zemljevidov, ki nam pokažejo območja največjega strinjanja, členjena po interesnih skupinah. Iz njih je mogoče razbrati strukturne ureditvene koncepte. V najbolj enostavni obliki je take koncepte

možno vključiti v celostni načrtovalski postopek brez nadaljnje obdelave. Načrtovalec jih tako vzame kot neko pomagalo, sugestijo, navdih. Kadar pa takšne predloge želimo vključiti v transparenten načrtovalski postopek, je potrebno rezultate formalizirati. Formalizacijo prilagodimo postopku, ki ga uporabljamo za vrednotenje ustreznosti prostora. Kadar ustreznost prostora vrednotimo z analizo v programskih okoljih kot so Proval ali GIS, višjo oceno ustreznosti pripišemo območjem, kjer se s strokovnega vidika najustreznejša območja prekrivajo s tistimi, ki so jih predlagali prebivalci.

Poleg konkretnih prostorskih predlogov lahko načrtovalec v postopek vključi tudi druge pridobljene podatke. V večji meri se lahko posveti tistim območjem v mestu, ki jih prebivalci označujejo kot nepriljučna. Ugotovi lahko, zakaj je temu tako in svoje prostorske rešitve prilagodi k izboljšanju stanja. Upošteva lahko predloge, ki so jih prebivalci podali v odgovorih na vprašanja odprtega tipa.

- 2) V drugem primeru načrtovalec karte alternativnih prostorskih rešitev vključi **po fazi oblikovanja rešitve** kot merilo vrednotenja svojega predloga. Že oblikovane prostorske rešitve, do katerih je prišel skozi bodisi intuitivni bodisi transparentni načrtovalski postopek, primerja s koncepti, podanimi s strani uporabnikov. Preveri lahko, ali se njegove rešitve skladajo z javnim mnenjem, predvidi možne konflikte med dejavnostmi ter tako presodi, ali so njegove rešitve smotrne. Kot je bilo omenjeno že prej, se alternativne rešitve presojujejo tudi z vidika sprejemljivosti v lokalnem družbenem okolju (Prostorski red Slovenije, 2004). V primeru, ki ga obravnava naloga, bi torej višje ocene sprejemljivosti dobile lokacije, kjer se predlogi lokalne skupnosti skladajo s predlogi strokovnjakov. Prostorska rešitev, ki je argumentirana tako s strani strokovnjaka kot javnosti, ima večjo težo in s tem večje možnosti, da bo uspešno delovala v prostoru. Javnost se za prostorsko rešitev, ki jo je pomagala oblikovati, počuti soodgovorna in do nje vzpostavi drugačen odnos.

Odprto ostaja vprašanje, kako med alternativami izbirati. Odločanje v prostorskem načrtovanju je dejansko izbiranje med alternativnimi možnostmi. Vsaka izbira temelji na oceni verjetnih izidov vsake od možnosti. Nekatere izide je enostavno predvideti, druge težje ali celo nemogoče. Kadar množica ljudi živi skupaj v eni družbi, je očitno, da je vse njihove potrebe in želje nemogoče v celoti uskladiti ne v danem trenutku in ne v daljšem časovnem obdobju. Ustreči enim pogosto pomeni oviranje dobrobiti drugega. Robertsova (1974) meni, da prostorsko planiranje obsega kontinuirano odločanje, vsaka odločitev pa zahteva oceno razpoložljivih možnosti, znanje o njihovih možnih izidih, gotovosti izidov in vedenje o tem, katere druge možnosti smo z izbiro ene od njih izključili. Planiranje je ponavljajoča se dejavnost, ki je v resnici neskončna. Vsaka posamezna faza v postopku planerju lahko služi le kot osnova za ponovno oceno in odločitev, kako bo deloval naprej. Odločitev v planiranju ne sme biti obravnavana kot dokončna. Lahko je primerna v nekem časovnem obdobju, v okviru takrat razpoložljivega znanja, družbenih ciljev in prioritet. Relevantnost vseh navedenih dejavnikov je treba v vsakem koraku postopka preveriti in ugotoviti, ali so se razvili boljši načini za doseganje ciljev.

7 POVZETEK

Naloga obravnava možnost uporabe tehnike spoznavnih zemljevidov v prostorskem načrtovanju. Eden izmed razlogov za pogosto neuspešnost prostorskih planov je neučinkovita komunikacija med načrtovalci in uporabniki prostora. Ker je javnost v načrtovalski postopek večinoma vključena šele v zaključnih fazah, ji je odvzeta možnost kreativnega sodelovanja pri oblikovanju predlogov. Pričakovanja javnosti in nosilcev interesov niso skladna, zato nemalokrat prihaja do konfliktov. Postavljena je bila hipoteza, da lahko z ugotavljanjem mentalne slike okolja prebivalcev ter njihovih potreb in želja pridemo do znanja, ki ga je mogoče uporabiti v nadaljnjem načrtovanju ter da je množico, ki jo predstavlja javnost, možno združiti v interesne skupine s podobnimi potrebami, željami in odnosom do prostorskega razvoja. Prostorski predlogi interesnih skupin lahko predstavljajo osnovo za alternativne koncepte rabe prostora.

V prvem, teoretičnem delu naloge smo najprej opredelili problem, postavili hipoteze in cilje, ki smo jih v nadaljevanju preverjali. Opisana je bila tehnika spoznavnih zemljevidov in metode za njihovo raziskovanje. Predstavljene so bile možnosti in oblike sodelovanja javnosti v prostorskem načrtovanju, prednosti in omejitve, ki jih sodelovanje prinaša. Podrobneje je bila opisana tehnika anketiranja z uporabo spoznavnih zemljevidov.

Osrednji del naloge obsega raziskavo, opravljeno na izbranem primeru mesta Slovenska Bistrica. Anketiran je bil statistično značilen vzorec 100 ljudi. V anketnem vprašalniku smo uporabili tehniko risanja spoznavnega zemljevida, družbeno - prostorske obrazce, prepoznavanje fotografij območja, lestvice semantičnega diferenciala, petstopenjske ocenjevalne lestvice in vprašanja odprtega tipa. Najprej smo ugotavljali splošni vtis kraja, ki ga imajo prebivalci v zavesti. Hkrati smo preverjali mnenje prebivalcev o prihodnjem razvoju kraja in mnenje o potrebnosti umeščanja šestih izbranih dejavnosti; bolnišnice, visokošolskega centra, termalnega kopališča, doma za starejše občane, rolkarskega parka in tržnice. Ob upoštevanju predpostavke, da mnenje javnosti ni enotno, so bili prebivalci s pomočjo statistične metode voditeljev (K-mean clustering) razdeljeni v tri interesne skupine z različnim odnosom do prostorskega razvoja. Primerjali smo, ali se predlogi za umeščanje šestih izbranih dejavnosti med skupinami razlikujejo in oblikovali koncepte prostorskega razvoja vsake skupine. Tako dobljeni koncepti lahko predstavljajo podlago za alternativne smeri prostorskega razvoja kraja. Na koncu smo koncepte primerjali z veljavno urbanistično zasnovo mesta Slovenska Bistrica in ugotavljali, kje se prostorski predlogi prebivalcev skladajo z opredelitvami v urbanistični zasnovi in kje lahko pričakujemo možne konflikte med posameznimi rabami.

V zadnjem delu naloge so podane ugotovitve raziskave in usmeritve, ki nakazujejo možnost uporabe metode anketiranja s kombinacijo ugotavljanja spoznavnih zemljevidov ter vprašanj, ki zahtevajo pisni odgovor, v prostorskem načrtovanju. Izpostavljeni sta dve možnosti vključevanja alternativnih konceptov prostorskega razvoja prebivalcev v načrtovalski postopek. Prvi način je vključevanje

prostorskih predlogov kot enega od vhodnih podatkov pred fazo oblikovanja rešitve. Druga možnost je vrednotenje že oblikovanih strokovnih rešitev na podlagi prostorski predlogov prebivalcev.

8 VIRI

8.1 CITIRANI VIRI

Atlas Slovenije. 1996. Ljubljana, Mladinska knjiga, Geodetski zavod Slovenije: 440 str.

Ažman-Momirski L. Dimitrovska-Andrews K. 1997. Urbanistične delavnice: orodje v prostorskem planiranju. Urbani izziv, 30-31: 40-47

Bell P. A. 2001. Environmental Psychology. Belmont, Thompson-Wadsworth: 634 str.

Buchecker M. in sod. 2003. Participatory landscape development: overcoming social barriers to public involvement. Landscape and Urban Planning, 64: 29-46

Dimitrovska-Andrews K. 1998. Obvladovanje mesta: formalni in neformalni vzvodi (re)urbanizacije. Urbani izziv, 9,2:13-15

European Commission. 2001. Environment 2010. Our future, our choice, the sixth EU environment action programme 2001-2010. Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities: 66 str.

Frece D. 2002. Vloga javnosti pri izdelavi občinskih prostorskih dokumentov. Diplomsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo: 60 str.

Gifford R. 1987. Environmental Psychology. Boston, Allyn and Bacon: 472 str.

Golobič M. Kartiranje normativnega znanja: spoznavni zemljevidi in GIS. 2006. V: GIS v Sloveniji 2005-2006. Ljubljana, Založba ZRC: 159-168

Golobič M. 2002. Razvoj formaliziranih metod za odkrivanje znanja v participativnih postopkih prostorskega načrtovanja. Doktorska disertacija. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo: 107 str.

Golobič M. Marušič I. 2007. Developing an integrated approach for public participation: a case of land-use planning in Slovenia. Environment and Planning B: Planning and design, 34, 6: 996-1010

Kos D. 2002. Množenje prostorskih podob. V: Spoznavni zemljevid Slovenije. Polič M., Klemenčič M., Kos D., Kučan A., Marušič I., Ule N. M., Natek K., Repovš G. (ur.). Ljubljana, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete: 97-117

- Liben L. S. 2001. Thinking through maps. V: Spatial schemas and abstract thought. Gattis M. (ur.) Cambridge, Massachusetts, London: MIT Press: 45-77
- Lynch K. 1960. The image of the city. Cambridge, Massachusetts, The M.I.T. Press: 193 str.
- Marušič I. 1993. Optimizacijski postopki kot sredstvo za vključevanje varovalnih presoj v celokupno in z okoljem skladno prostorsko načrtovanje: strokovna ekspertiza. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Katedra za krajinsko arhitekturo: 87 str.
- Marušič I. Golobič M. 2001. Raziskovanje vrednostnega sistema interesnih skupin kot izhodišče za usmerjanje urbanizacije podeželja. Urbani izziv, 12, 2: 58–66.
- Marušič I. 2002. Planiranje. V: Spoznavni zemljevid Slovenije. Polič M., Klemenčič M., Kos D., Kučan A., Marušič I., Ule N. M., Natek K., Repovš G. (ur.). Ljubljana, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete: 119-160
- Ogorelec B. 1993. Tehnike in načini odnosov z javnostjo v procesu urbanističnega načrtovanja: končno poročilo. Ljubljana, Urbanistični inštitut RS: 139 str.
- Ogorelec B. 1995. Komuniciranje z javnostjo. Ljubljana, Urbanistični inštitut RS, 41 str.
- Ploštajner Z. 2003. Participacija v prostorskem planiranju. Urbani izziv, 14, 1: 51-54.
- Polič M. 1999. Okoljska psihologija. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo: 197 str.
- Polič M. 2002. Doumevanje okolja. V: Spoznavni zemljevid Slovenije. Polič M., Klemenčič M., Kos D., Kučan A., Marušič I., Ule N. M., Natek K., Repovš G. (ur.). Ljubljana, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete: 15-55
- Polič M., Mencin Č. M., Marušič I., Bartol B., 1991. Stališča prebivalcev občine Grosuplje do nekaterih vidikov njenega razvoja. Grosuplje, Občina: 47 str.
- Pogačnik A. 1979. Javno mnenje Slovencev o oblikovanju urbanega in krajinskega okolja na temelju fotoanketiranja. Ljubljana, FAGG: 99 str.
- Priročni krajevni leksikon Slovenije. 1996. Ljubljana, DZS: 376 str.
- Prostorski red Slovenije. Ur. I. RS št. 122/04

- Radovanovič S. Varl V. Žiberna I. Sever B. Ternar J. Cvetnič D. 1996. Podravje, Maribor, Ptuj: priročnik za popotnika in poslovnega človeka. Geodetski Zavod Slovenije. Murska Sobota, Pomurska založba: 302 str.
- Roberts M. 1974. An Introduction to Town Planning Techniques. London, Hutchinson Educational: 406 str.
- Ročnik K. 2004. Vloga toponimov in spoznavnih zemljevidov v prostorskem načrtovanju. Diplomsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo: 61 str.
- Rose M., Suffling R., 2001. Alternative dispute resolution and the protection of natural areas in Ontario, Canada. *Landscape and Urban Planning*, 56: 1-9
- Silvennoinen H. Alho J. Kolehmainen O. Pukkala T. 2001. Prediction models of landscape preferences at the forest stand level. *Landscape and Urban Planning*, 56: 11-20
- Simoneti M. 1993. Sodelovanje javnosti pri načrtovanju zelenih površin. V: Tehnike in načini odnosov z javnostjo v procesu urbanističnega načrtovanja, Ljubljana, Urbanistični inštitut RS: 120-130
- Steiner F. R. 1999. The living landscape: an ecological approach to landscape planning. New York, McGraw-Hill: 477 str.
- Taylor P. W. 1986. Respect for nature, a theory of environmental ethics. Princeton, University: 329 str.
- Ule M. 2002. Odnos do okolja, prostora kot kazalec razvoja. V: Spoznavni zemljevid Slovenije. Polič M., Klemenčič M., Kos D., Kučan A., Marušič I., Ule N. M., Natek K., Repovš G. (ur.). Ljubljana, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete: 253-273
- Urbanistična zasnova mesta Slovenska Bistrica. 1998. Slovenska Bistrica, Občina: interno gradivo
- Veneris Y. 1993. Reliable design under conflicting social values. *Environment and Planning B: Planning and design*, 20: 127-144
- Vrečko B. in sod. 1993. Priročnik o udeležbi javnosti v postopkih sprejemanja odločitev na področju varstva okolja : sedanja praksa in možnosti razvoja v prihodnje. Slovenija. Ljubljana, Slovensko predstavništvo Regionalnega okoljskega centra za Srednjo in Vzhodno Evropo: 175 str.
- Zakon o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt). Ur.l. RS št. 33/07

8.2 DRUGI VIRI

Curk J. 1983. Urbano-gradbena zgodovina slovenjebistriškega ozemlja. V: Zbornik občine Slovenska Bistrica I. Slovenska Bistrica, Skupščina občine in Kulturna skupnost Slovenska Bistrica: 163-182

Goličnik B. 2006. Vedenjski zemljevidi ljubljanskih trgov in parkov: novi izzivi in pogledi na načrtovanje in urejanje prostora. Ljubljana, Urbanistični inštitut Republike Slovenije: 151 str.

Mušič B., Stanič I., 2005. Razvoj podeželske skupnosti – Šmarje. Urbani izziv, 16, 2: 112–117.

Peršič E. 2006. Možnosti umeščanja neželenih rab s pomočjo spoznavnih zemljevidov. Diplomsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo: 68 str.

Pravilnik o vsebini, obliki in načinu priprave občinskega prostorskega načrta ter pogojih za določitev sanacij razpršene gradnje in območij za razvoj in širitev naselij. Ur.l. RS št. 99/07

ZAHVALA

Rada bi se iskreno zahvalila mentorju prof. dr. Marku Poliču ter somentorju prof. dr. Ivanu Marušiču za strokovno usmerjanje in pomoč pri izdelavi naloge.

Recenzentki doc. dr. Mojci Golobič in predsednici komisije doc. dr. Nikolaji Kravanji za pregled naloge in koristne nasvete.

Zahvaljujem se Občini Slovenska Bistrica za potrebne podatke in nasvete.

Hvala tudi Sanji in Klari za nasvete pri obdelavi podatkov, družini in prijateljem za vsestransko pomoč, podporo in potrpežljivost ter vsem, ki so sodelovali pri anketi.

PRILOGA A

Vprašalnik, uporabljen v anketi

Ime mi je Urška Zorič in sem študentka krajinske arhitekture. V okviru diplomskega dela izvajam anketo, s katero ugotavljam, kakšno predstavo imajo prebivalci Slovenske Bistrice o svojem mestu in kaj menijo o njegovem prihodnjem razvoju. Za vaše sodelovanje se lepo zahvaljujem.

Spol: M Ž

Starost: _____ let

Izobrazba (obkrožite):

- a) osnovna šola ali manj
- b) poklicna srednja šola
- c) 4-letna srednja šola
- d) višja ali visoka strokovna šola
- e) fakulteta oz. univerzitetna izobrazba

Zaposlitev (obkrožite):

- a) dijak/-inja ali študent/-ka
- b) zaposlen/-a
- c) samozaposlen/-a v lastnem podjetju
- d) gospodinja
- e) kmetovalec/-ka
- f) upokojenec/-ka
- g) brezposeln/-a

Koliko časa živite v Slovenski Bistrici? _____ let

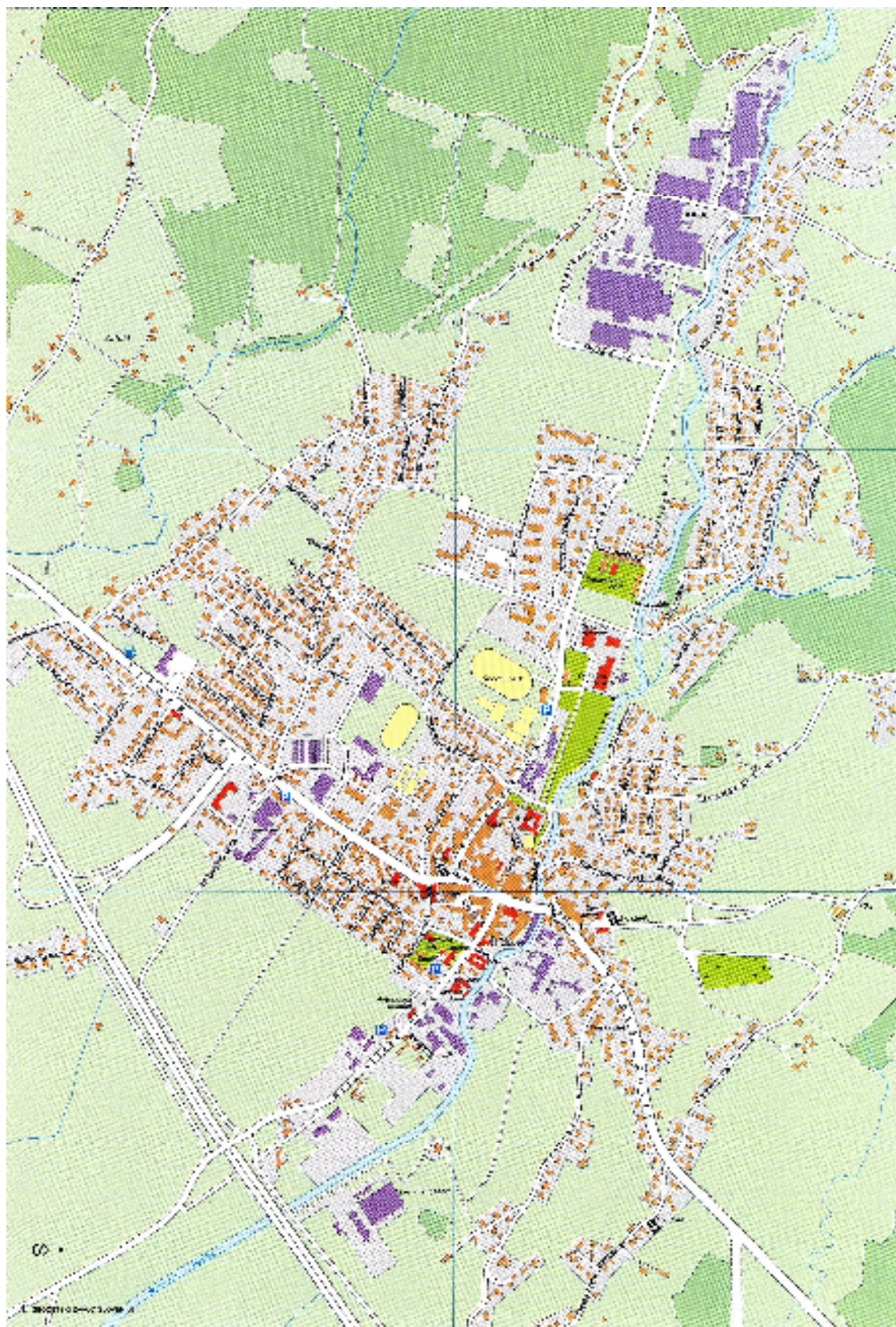
V katerem kraju delate / se šolate? Obkrožite

- a) nisem zaposlen/-a
- b) v Slovenski Bistrici
- c) v drugem kraju v občini Slovenska Bistrica
- d) v Mariboru
- e) v Celju
- f) drugje (navedite kraj): _____

1. Predstavljajte si mesto Slovenska Bistrica kot celoto, z vsemi cestami in ulicami, stavbami, potoki, polji in travniki. Prosim vas, da v spodnji okvir narišete zemljevid mesta, kakršno se zdi vam. Vanj vključite vse, česar se spomnite in kar je za vas pomembno. Ne zanima nas vaše znanje, ampak vaša predstava o Slovenski Bistrici. Za risanje zemljevida imate na razpolago največ deset minut.

2. a) Pred vami je zemljevid Slovenske Bistrice. Z znakom **X** označite kraj kjer stanujete.

b) Na zgornjem zemljevidu z rdečim svinčnikom obkrožite predele, ki so vam najbolj všeč.

c) Z modrim svinčnikom obkrožite dele, ki so vam najmanj všeč.

3. Kaj vam pride na misel, ko pomislite na Slovensko Bistrico? Naštejte.

4. Predstavlajte si, da morate obiskovalcu, ki je prvič v Slovenski Bistrici, razkazati znamenitosti mesta. Kaj bi mu pokazali? Naštejte.

5. Pred vami je 12 fotografij, ki prikazujejo Slovensko Bistrico. Prosim, da na zemljevidu na strani 3 s številkami, ki so pred fotografijo označite prostore, za katere menite, da jih prikazujejo.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

6. Slovensko Bistrico ocenite glede na spodaj navedene lastnosti. Obkrožite številko na lestvici od 1 do 5, pri čemer ocena 1 predstavlja prvi pojem, ocena 5 pa drugi pojem.

lepa	1	2	3	4	5	grda
tiha	1	2	3	4	5	hrupna
prostorna	1	2	3	4	5	tesna
dostopna	1	2	3	4	5	nedostopna
pregledna	1	2	3	4	5	nepregledna
prijazna	1	2	3	4	5	neprijazna
urejena	1	2	3	4	5	neurejena
razgibana	1	2	3	4	5	dolgočasna
varna	1	2	3	4	5	nevarna
primerna za družabnost	1	2	3	4	5	neprimerna za družabnost
vzdrževana	1	2	3	4	5	zanemarjena
prazna	1	2	3	4	5	polna
pestra	1	2	3	4	5	enolična

7. Naštete lastnosti vašega mesta ocenite s pomočjo ocenjevalne lestvice. Ocenjajte jih glede na to, ali ste s stanjem zadovoljni ali ne.

promet v mestu (dostopnost, ceste, parkirišča)	nezadovoljen	1	2	3	4	5	zelo zadovoljen
kakovost javnega prevoza	nezadovoljen	1	2	3	4	5	zelo zadovoljen
javna gospodarska infrastruktura (preskrba z vodo, elektriko)	nezadovoljen	1	2	3	4	5	zelo zadovoljen
možnosti nakupovanja	nezadovoljen	1	2	3	4	5	zelo zadovoljen
gostinska ponudba	nezadovoljen	1	2	3	4	5	zelo zadovoljen
šport in rekreacija	nezadovoljen	1	2	3	4	5	zelo zadovoljen
šolstvo	nezadovoljen	1	2	3	4	5	zelo zadovoljen
zdravstvo	nezadovoljen	1	2	3	4	5	zelo zadovoljen
poštne in bančne storitve	nezadovoljen	1	2	3	4	5	zelo zadovoljen
občina, upravne storitve	nezadovoljen	1	2	3	4	5	zelo zadovoljen
družabno življenje	nezadovoljen	1	2	3	4	5	zelo

							zadovoljen
kulturno življenje	nezadovoljen	1	2	3	4	5	zelo zadovoljen
načrtovanje okolja, razvoj kraja	nezadovoljen	1	2	3	4	5	zelo zadovoljen
čistoča, urejenost okolja, videz kraja	nezadovoljen	1	2	3	4	5	zelo zadovoljen
hrup v mestu	nezadovoljen	1	2	3	4	5	zelo zadovoljen
informiranost o dogodkih v kraju	nezadovoljen	1	2	3	4	5	zelo zadovoljen
možnost soodločanja pri prihodnjem razvoju kraja	nezadovoljen	1	2	3	4	5	zelo zadovoljen

8. Naslednjih dejavnosti oziroma objektov v Slovenski Bistrici ni. Ocenite, kakšni meri po vašem mnenju mesto potrebuje naslednje dejavnosti?

A - bolnišnica	ni potrebna	1	2	3	4	5	zelo potrebna
B - visokošolski center	ni potreben	1	2	3	4	5	zelo potreben
C - termalno kopališče	ni potrebno	1	2	3	4	5	zelo potrebno
D - dom za ostarele	ni potreben	1	2	3	4	5	zelo potreben
E - rolkarski park	ni potreben	1	2	3	4	5	zelo potreben
F - tržnica	ni potrebna	1	2	3	4	5	zelo potrebna
G - drugo:	ni potreben	1	2	3	4	5	zelo potreben

9. Na zemljevidu na strani 3 obkrožite območja v mestu, kjer je po vašem mnenju najustreznejši prostor za vsako od zgoraj naštetih dejavnosti. Lokacije označite z ustreznimi črkami pred opisi pri vprašanju 8.

10. Predvsem katere dejavnosti naj se po vašem mnenju razvijajo v Slovenski Bistrici v prihodnosti? S pomočjo ocenjevalne lestvice ocenite, kako pomembno se vam zdi razvijanje naslednjih dejavnosti in funkcij mesta v prihodnosti.

industrija	najmanj pomembno	1	2	3	4	5	najbolj pomembno
gospodarstvo in poslovne dejavnosti	najmanj pomembno	1	2	3	4	5	najbolj pomembno

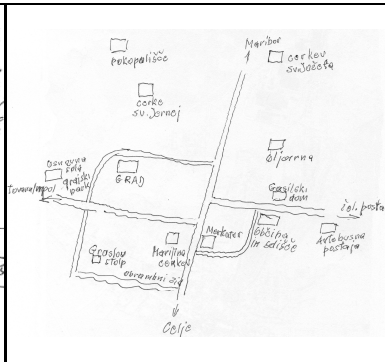
turizem in gostinstvo	najmanj pomembno	1	2	3	4	5	najbolj pomembno
trgovina	najmanj pomembno	1	2	3	4	5	najbolj pomembno
gradnja stanovanj	najmanj pomembno	1	2	3	4	5	najbolj pomembno
zdravstvene storitve	najmanj pomembno	1	2	3	4	5	najbolj pomembno
šolstvo in izobraževanje	najmanj pomembno	1	2	3	4	5	najbolj pomembno
kultura in kulturne ustanove	najmanj pomembno	1	2	3	4	5	najbolj pomembno

11. Spodaj so našteje postavke oz. izjave, ki se tičejo prihodnjega razvoja mesta. S pomočjo ocenjevalne lestvice jih ocenite glede na to, v kolikšni meri se z njimi strinjate.

razvijajo naj se dejavnosti, ki zagotavljajo nova delovna mesta	nikakor se ne strinjam	1	2	3	4	5	popolnoma se strinjam
prepreči naj se pozidavo kmetijskih zemljišč	nikakor se ne strinjam	1	2	3	4	5	popolnoma se strinjam
gradi naj se celovito opremljene stanovanjske soseske vrstnih hiš, večstanovanjskih hiš in blokov	nikakor se ne strinjam	1	2	3	4	5	popolnoma se strinjam
vse naj ostane takšno kot je, ne želim bistvenih sprememb	nikakor se ne strinjam	1	2	3	4	5	popolnoma se strinjam
zgradi naj se golf igrišče	nikakor se ne strinjam	1	2	3	4	5	popolnoma se strinjam
enakomerno naj se razvijajo vse dejavnosti	nikakor se ne strinjam	1	2	3	4	5	popolnoma se strinjam
gradijo naj se novi trgovski centri	nikakor se ne strinjam	1	2	3	4	5	popolnoma se strinjam
v mestu naj se zagotovijo nove zelene površine	nikakor se ne strinjam	1	2	3	4	5	popolnoma se strinjam
varuje naj se naravno okolje, preprečujejo novi posegi v okolje in omejujejo nekatere dejavnosti	nikakor se ne strinjam	1	2	3	4	5	popolnoma se strinjam
zgradi naj se sortirnica odpadkov	nikakor se ne strinjam	1	2	3	4	5	popolnoma se strinjam
zagotovi naj se zemljišča za gradnjo novih stanovanjskih hiš v lastni režiji	nikakor se ne strinjam	1	2	3	4	5	popolnoma se strinjam
zgradi naj se športno letališče	nikakor se ne strinjam	1	2	3	4	5	popolnoma se strinjam
preuredi naj se obstoječa stanovanja v starem mestnem jedru	nikakor se ne strinjam	1	2	3	4	5	popolnoma se strinjam

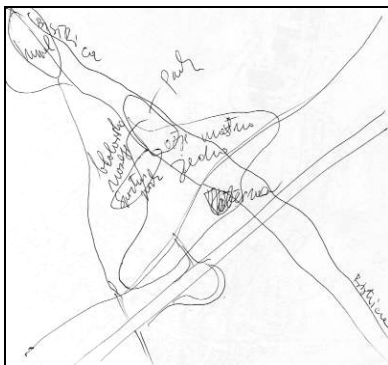
moški, 22 let

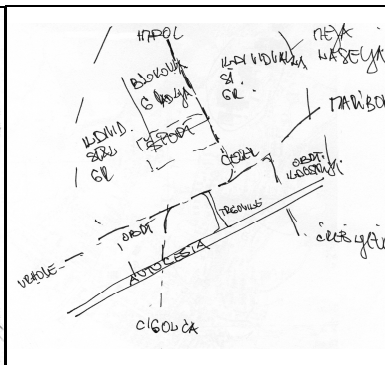
moški, 80 let

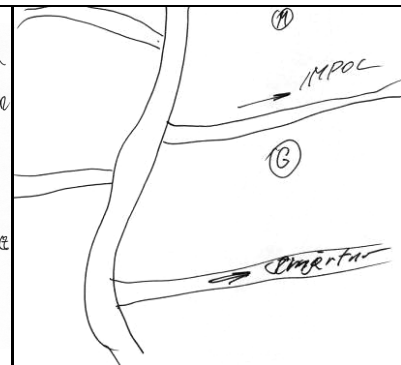
moški, 49 let

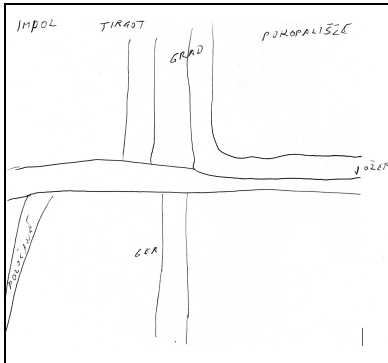
moški, 60 let

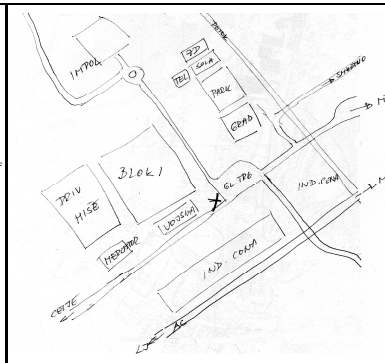
moški, 59 let

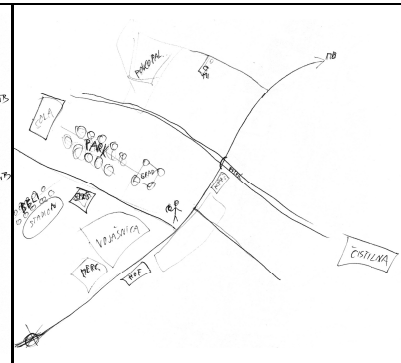
moški, 67 let

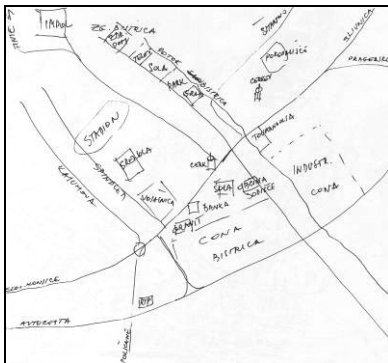
moški, 27 let

moški, 52 let

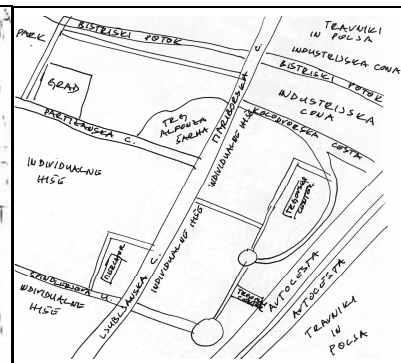
moški, 20 let

moški, 66 let

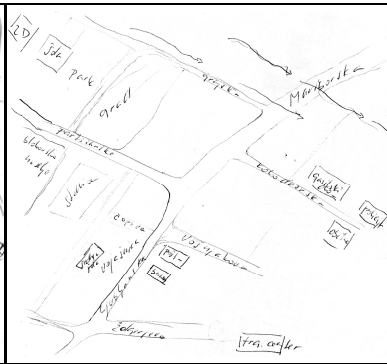
moški, 20 let

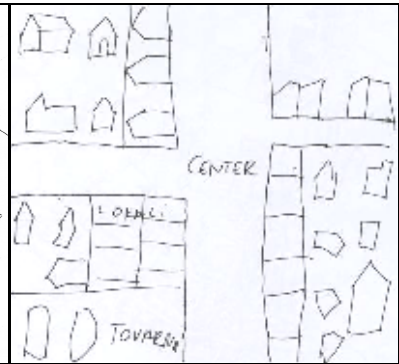
moški, 24 let

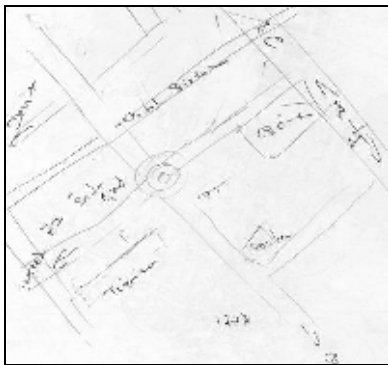
moški, 65 let

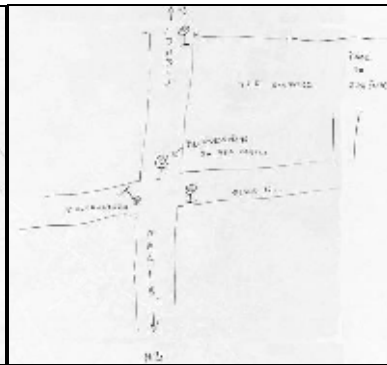
moški, 43 let

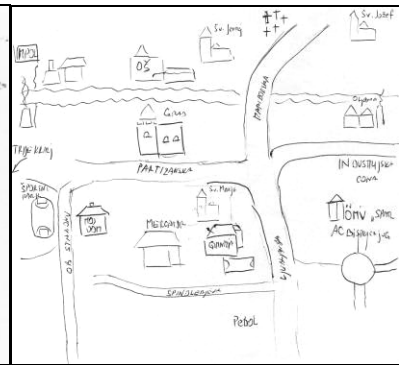
moški, 56 let

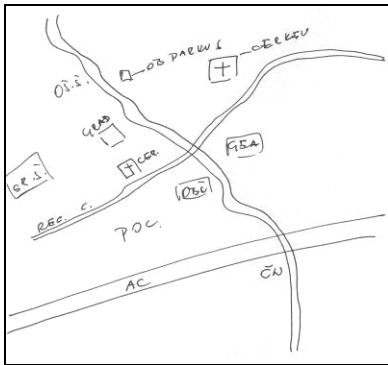
moški, 41 let

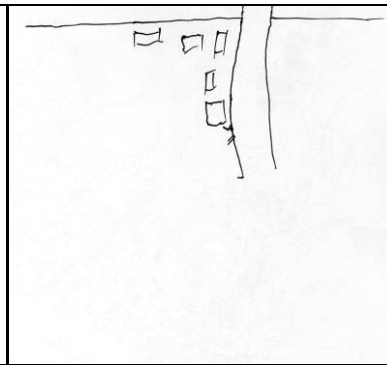
moški, 40 let

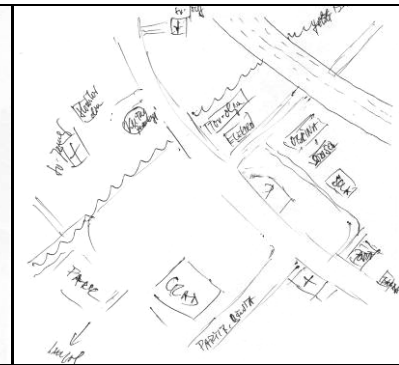
moški, 37 let

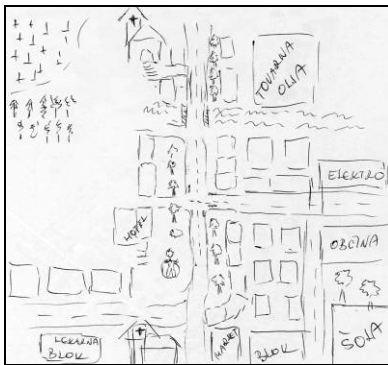
moški, 46 let

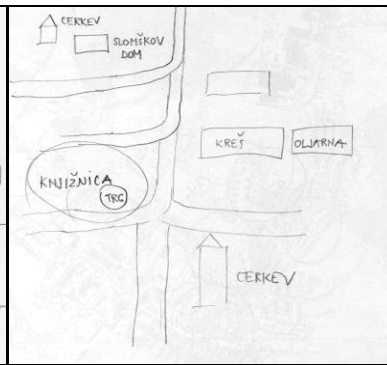
moški, 73 let

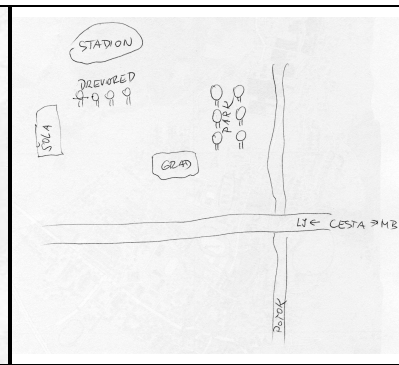
moški, 51 let

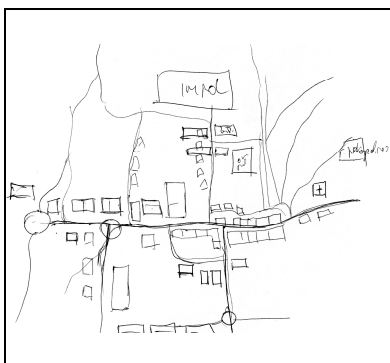
ženska, 49 let

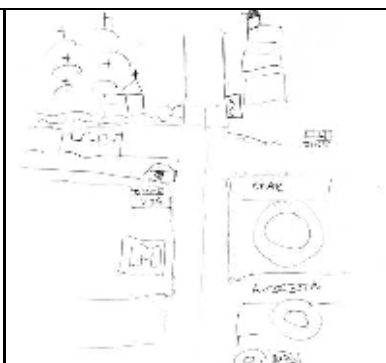
ženska, 32 let

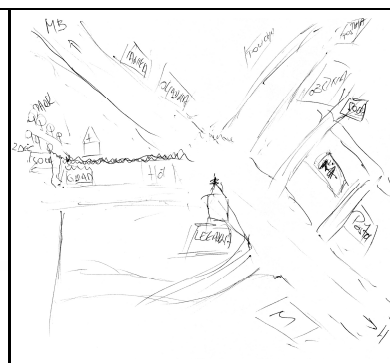
ženska, 45 let

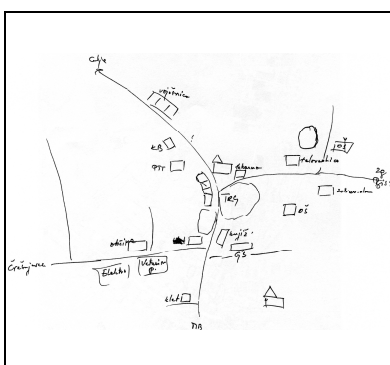
Ženska, 49 let

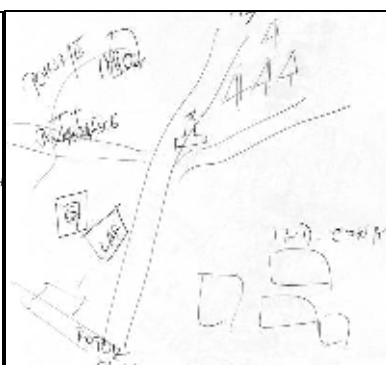
ženska, 21 let

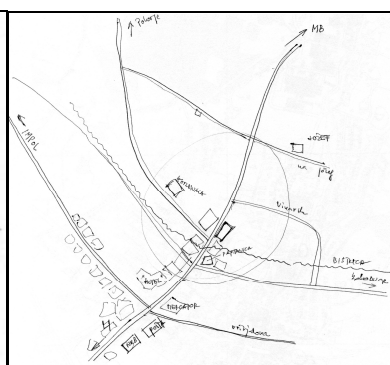
ženska, 52 let

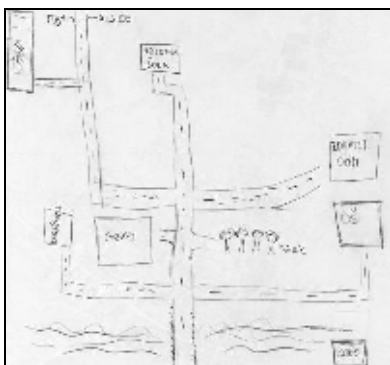
ženska, 52

ženska, 51 let

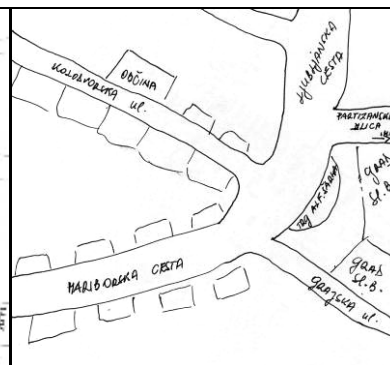
ženska, 52 let

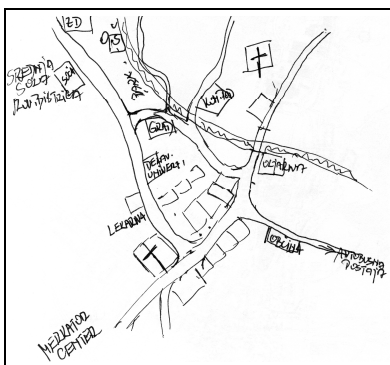
Ženska, 20 let

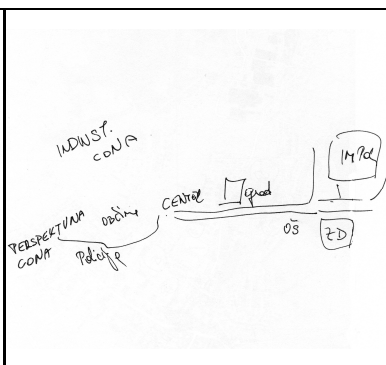
ženska, 47 let

ženska, 55 let

ženska, 48 let

ženska, 41 let

moški, 29 let

